

โครงการประเมินและสังเคราะห์สถานภาพ องค์ความรู้การวิจัยวัฒนธรรมในประเทศไทย

การสำรวจสถานภาพความรู้การวิจัยวัฒนธรรม
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข

พิชญ์ สมพอง

อัจฉรา ภาณุรัตน์

จารุวรรณ ธรรมวัตร

คณิงนิตย์ จันทบุตร

สมมาตร ผลเกิด

ชลิต ชัยครรชิต

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจาก
สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
กระทรวงวัฒนธรรม
ประจำปีงบประมาณ ๒๕๔๗

เหรียญทอง ชำนาญรอบ 2540. คำลักษณะนามภาษาอีสาน วิทยานิพนธ์การศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (ภาษาไทย)
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาคำลักษณะนามภาษาอีสาน โดยสัมภาษณ์ผู้บอกภาษาใน 19 จังหวัดของภาคอีสาน พบว่าการรวบรวมคำลักษณะนามภาษาอีสานแบ่งเป็น 6 ประเภท คือ คำลักษณะนามบอกชนิด คำลักษณะนามบอกหมวดหมู่ คำลักษณะนามบอกสถานะ คำลักษณะนามบอกจำนวนและมาตรา คำลักษณะนามบอกอาการ และคำลักษณะนามซ้ำชื่อ รวมทั้งหมด 696 คำ โครงสร้างนามวลีและโครงสร้างกริยวลี แบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ โครงสร้างที่คำเกิดได้ 3 หมวด มี 5 รูปแบบและโครงสร้างที่คำเกิดได้มากกว่า 3 หมวด มี 4 รูปแบบ ส่วนเกณฑ์การจำแนกประเภทสิ่งต่างๆตามลักษณะการใช้คำลักษณะนามของภาษาอีสาน

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,ภาษาอีสาน,คำลักษณะนาม

ประกอบ มีโคตรกอง 2544. พระสงฆ์กับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน:กรณีการอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนัง วัดไชยศรี บ้านสาวะถี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น วารสารธรรมทรรศน์. 1(3):77-81.

งานชิ้นนี้ เป็นบทความวิชาการเกี่ยวกับพระสงฆ์กับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน กรณีการอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนังวัดไชยศรี บ้านสาวะถี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น พบว่า ชาวอีสานได้สืบทอดวัฒนธรรมร่วมกับอาณาจักรล้านช้างที่เรียกว่า วัฒนธรรมลุ่มน้ำโขง มาตั้งแต่โบราณ จึงมีรูปแบบของวัฒนธรรมเฉพาะของประชาชนลุ่มน้ำโขง เช่น ภาษาท้องถิ่น ตัวอักษร และวรรณกรรม วรรณกรรมพื้นบ้านเหล่านี้ชาวบ้านได้อนุรักษ์สืบทอดต่อกันมาโดยวัดเป็นศูนย์กลาง เป็นสถานที่เก็บรักษา เป็นพิพิธภัณฑ์ใช้อ่านหรือเทศน์ให้ชาวบ้านฟัง รวมทั้งเป็นศูนย์กลางของการสร้างสรรคัวรรณกรรมพื้นบ้าน ส่วนจิตรกรรมฝาผนังสีม (โบสถ์)วัดไชยศรีแห่งนี้ จะอยู่รอบนอกอุโบสถ ซึ่งตามความเชื่อของชาวบ้านอีสานว่าสุภาพสตรีจะขึ้นไปบนสิมไม่ได้เพราะเป็นที่ทำสังกรรมของพระสงฆ์

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,ขอนแก่น,จิตรกรรมฝาผนัง,สีม,การอนุรักษ์,พระสงฆ์

สุวิไล เปรมศรีรัตน์และโสภณา ศรีจำปา แปลและเรียบเรียง(2537) การมองลักษณะทางชาติพันธุ์ภาษาการปรับเปลี่ยนและการใช้ภาษาของชุมชนที่พูดภาษาตระกูลมอญ-เขมร ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย วารสารภาษาและวัฒนธรรม สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล 13(2):79-89.

งานชิ้นนี้ศึกษาเกี่ยวกับความคิดเห็นและการรับรู้ของผู้นำหมู่บ้านที่พูดภาษามอญ-เขมร ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย จำนวน 19 แห่งในเรื่องความชำนาญและการใช้ภาษาของคนในหมู่บ้าน พบว่า ถึงแม้ความชำนาญในการใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานจะมีอยู่อย่างกว้างขวางและกระจายอย่างเป็นระบบทั่วไปในชุมชนแต่ความรู้ภาษาไทยกลางก็ผูกพันใกล้ชิดกับการศึกษาและคนรุ่นหนุ่มสาวมีความรู้ภาษาไทยกลาง

มากกว่าผู้สูงอายุ

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,ภาษามอญ-เขมร,ทัศนคติ

ปิยพันธ์ แสนทวีสุข 2541. การสร้างฐานข้อมูลทางดนตรีและศิลปะการแสดงพื้นบ้านอีสาน

มหาสารคาม:มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ผู้วิจัยได้สร้างโปรแกรมฐานข้อมูล,ชื่อว่า "ฐานข้อมูลดนตรีและศิลปะการแสดงพื้นบ้าน" โดยเนื้อหา มี 2 ส่วนคือ ด้านเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสาน มีเนื้อหา 34 เรื่อง และด้านศิลปะการแสดงพื้นบ้านอีสาน มีเนื้อหา 32 เรื่อง เมื่อพิจารณาความเหมาะสมของโปรแกรมรายด้านพบว่าด้านกายภาพของ CD-ROM มีความเหมาะสมมาก ด้านเนื้อหาของฐานข้อมูล พบว่าเสียงดนตรีประกอบและการแบ่งเนื้อหาสามารถสร้างความเข้าใจเนื้อหาเหมาะสมระดับมากด้านรูปแบบกราฟฟิก/มัลติมีเดีย พบว่าความเข้าใจในการอ่านหน้าจอ/ปุ่มการใช้งานเหมาะสมมาก

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม ภาคอีสาน ดนตรีและการแสดง การประยุกต์ศิลป์ การสร้างฐานข้อมูลทางดนตรีและศิลปะการแสดงพื้นบ้าน-อีสาน

นิธิ เอียวศรีวงศ์ 2536. ท้องเที่ยวบุญบั้งไฟในอีสาน:บุญบั้งไฟต้องรับใช้ชาวยโสธรไม่ใช่ชาวยโสธรรับใช้บุญบั้งไฟ กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์มติชน.

งานชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่างๆ และการท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม บทบาทและข้อจำกัดของการวางแผนนโยบายการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม กรณีศึกษาจากงานบุญบั้งไฟ จ.ยโสธร พบว่า มีกลุ่มคนที่เกี่ยวข้องคือ ชาวกุ่ม ชาวดลาด ชนชั้นนำตามจารีต ข้าราชการ และททท. ซึ่งกลุ่มคนทั้ง 5 มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน โดยที่ชาวกุ่มเป็นผู้จัดงานประเพณีบุญบั้งไฟ ในขณะที่ชาวดลาดเป็นผู้ออกทุนมีชนชั้นนำตามจารีต เป็นผู้สนับสนุนตามระบบอุปถัมภ์ที่เคยมี ส่วนกลุ่มข้าราชการมีบทบาทตามนโยบายของรัฐในการส่งเสริมการท่องเที่ยวให้มีคนเข้ามาเที่ยวกันมากๆ แม้จะไม่สอดคล้องกับความต้องการของชาวกุ่มและชาวจังหวัดยโสธรและททท.ที่คอยให้คำแนะนำในการจัดงานและประชาสัมพันธ์ แต่ผลกระทบของการท่องเที่ยวในงานบุญบั้งไฟไม่ชัดเจนเนื่องจากจ.ยโสธร

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม ภาคอีสาน ยโสธร ประเพณี วัฒนธรรม การเปลี่ยนแปลง การท่องเที่ยว บุญบั้งไฟ

คมกริช การินทร์ 2542. ดนตรีชาวกูไทจังหวัดกาฬสินธุ์ วารสารคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยนครสวรรค์. 17(2):77-82.

งานชิ้นนี้เป็นบทความเกี่ยวกับดนตรีของชาวกูไท จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งดนตรีของชาวกูไทกลุ่มนี้

ส่วนใหญ่เป็นการเล่นเพื่อความบันเทิงหรือเล่นเพื่อประเพณีชีวิต เช่น พอถึงยามค่ำกิน หนุ่มสาวชาวภูไทต่างพากันเป่าแคน คิดพิณ ไปตามบ้านที่มีสาว ๆ เพื่อไปพูดคุย บางทีก็ไปตามคูบ(กระท่อม) หรือไปตามช่วง (ลานบ้าน) ที่มีสาว ๆ ลงมาเซ็นฝ้าย

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ชาติพันธุ์,ภาคอีสาน,กาฬสินธุ์,ผู้ไท,การละเล่นพื้นบ้าน,ความบันเทิง,ประเพณี,ดนตรีพื้นบ้าน

ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์และคณะ 2545. รูปแบบศิลปะและการจัดการผ้าทอที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งและการพึ่งตนเองของชุมชนท้องถิ่น ศึกษากรณีผ้าไหมแพรวาสายวัฒนธรรมผู้ไท จังหวัดกาฬสินธุ์ กรุงเทพมหานคร:สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.

งานชิ้นนี้ศึกษาถึงรูปแบบศิลปะและการจัดการทอผ้าที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งและการพึ่งตนเองของชุมชนท้องถิ่น ศึกษากรณีผ้าไหมแพรวาสายวัฒนธรรมผู้ไท จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า รูปแบบศิลปะผ้าไหมแพรวามี 3 ลักษณะรูปแบบใหญ่คือ ผ้าทอล่วง ผ้าจกดาวและผ้าเกาะ มีลักษณะการทอ ลวดลาย แตกต่างกัน แต่มีกำเนิดมาจากผ้าแพรวาแบบดั้งเดิม วิธีการใช้นี้เกาะ มีไหมสีพื้นคือสีแดงเข้ม และชาวผู้ไทใช้เป็นผ้าสไบเฉียงไปร่วมพิธีการสำคัญ ด้านการจัดการผลิตผ้าแพรวา เริ่มตั้งแต่การผลิตส่งให้สมเด็จพระราชินีนาถแล้วกระจายสู่สาธารณชนทั่วไปอย่างรวดเร็วและกว้างขวางได้พัฒนารูปแบบ

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ชาติพันธุ์,ภาคอีสาน,กาฬสินธุ์,ผู้ไท,หัตถกรรม,ผ้าไหมแพรวา

ลักขณา จตุโพธิ์ 2541. เครื่องจักสานไม้ไผ่ของชาวผู้ไทยบ้านโนน อำเภอกำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์

วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษากระบวนการทำเครื่องจักสานไม้ไผ่ และคุณค่าของเครื่องจักสานไม้ไผ่ต่อวิถีชีวิตของชาวผู้ไทยบ้านโนน อำเภอกำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่าชาวผู้ไทยบ้านโนนยึดแนวทางศิลปหัตถกรรมแบบดั้งเดิมที่ว่า "ผู้หญิงทอผ้าที่มีความงามทางด้านลวดลาย ส่วนผู้ชายทำเครื่องจักสานด้วยความประณีต" ดังนั้นการทำเครื่องจักสานไม้ไผ่ประเภทเครื่องใช้สอยภายในบ้านจึงมีความละเอียดในการสานเพราะใช้เป็นประจำ ส่วนประเภทเครื่องมือจับสัตว์จะทำแบบง่าย และได้ใช้ประโยชน์จากเครื่องจักสานไม้ไผ่ในการพกพาและใช้แสวงหาอาหารในท้องถิ่น

คำสำคัญ:ศิลปวัฒนธรรม,ชาติพันธุ์,ภาคอีสาน,กาฬสินธุ์,ผู้ไทย,หัตถกรรม,เครื่องจักสานไม้ไผ่,กระบวนการผลิต,คุณค่า

ทราย 2542. ผ้าไหมแพรวา นิตรสาร การประชาสงเคราะห์. 42(2):29-30.

งานชิ้นนี้ เป็นบทความเกี่ยวกับ ผ้าไหมแพรวา พบว่า ผ้าแพรวา เป็นชื่อเฉพาะที่ชาวอีสานทั่วไปเรียกผ้าชนิดหนึ่งใช้สำหรับคลุมไหล่หรือห่มสไบเฉียงของชาวไทยซึ่งใช้ในโอกาสที่มีงานเทศกาล บุญประเพณี

หรืองานสำคัญอื่นๆ ผ้าแพรวา เน้นศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านของชาวภูไทย บ้านโพน อำเภอกำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งในแต่ละครัวเรือนต่างก็มีผ้าแพรวาที่ทอด้วยเส้นไหม เดิมการทอผ้าแพรวานิยมทอใช้ในครัวเรือนเท่านั้น ผ้าแพรวามีลักษณะเป็นผ้าขิดสีแดง ทอลวดลายต่างๆ ในผืนเดียวกันสลับลายถึง 5 ลายมากกว่า 5 สีมียลายก้นกลางระหว่างดอก ช่วงดอกเรียกว่าดอกอ้อมคันลายจะสลับดอกตามขวางไปเรื่อยๆจนเกือบถึงเชิงผ้า จึงจะมีลวดลายปลายเชิงผ้า

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ชาติพันธุ์,ภาคอีสาน,กาฬสินธุ์,ภูไทย,หัตถกรรม,ผ้าไหมแพรวา

ละอิ่ง แสงมื่น 2536. ภาษาภู(ช่วยปีที่ตำบลเข้ปราสาท อำเภอนองที่ จังหวัดบุรีรัมย์ วารสารบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร. 7(2):1-4.

งานชิ้นนี้ศึกษาเกี่ยวกับภาษาภู(ช่วย) ที่ตำบลเข้ปราสาท อำเภอนองที่ จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งมี 7 หมู่บ้านในตำบลเข้ปราสาท หมู่บ้านใหญ่หนองตาต้า หมู่บ้านหนองตาต้า หมู่บ้านหนองปรือ หมู่บ้านเมืองแฝก และหมู่บ้านขามน้อย โดยการสัมภาษณ์ผู้บอกภาษาจากหมู่บ้านเข้ปราสาทเป็นหลักส่วนผู้บอกภาษาคนอื่นๆใช้สำหรับตรวจสอบข้อมูล พบว่า หน่วยเสียง ในภาษาภูแบ่งออกเป็น 3 ประเภทคือ หน่วยเสียงพยัญชนะ หน่วยเสียงวิจิเตอร์ และหน่วยเสียงสระ ลักษณะการลงเสียงหนัก-เบาในคำนั้น คำพยางค์เดียวจะลงเสียงหนักทุกคำ ลักษณะพยางค์

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ชาติพันธุ์,ภาคอีสาน,ภู(ช่วย),ภาษาถิ่น,ภาษาภู

คริสเตียน บาวเวอร์ 2536. เจริญเจริญ วารสารภาษาและวัฒนธรรม. นครปฐม:สำนักอำนวยการสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล ศึกษาพัฒนาการการขับเจริญเจริญของเขมร เจริญเจริญ เป็นเพลงพื้นฐานเขมรที่มีลักษณะการขับเหมือนกับการขับลำของหมอลำลาว

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ชาติพันธุ์,ภาคอีสาน,เขมร,ลาว,การขับลำ,เจริญเจริญ

ทรงคุณ จันทวรรณและคณะ 2536. ผ้าชาวโล้:ศึกษากรณีชาวโล้ อำเภอดงหลวง จังหวัดมุกดาหารและอำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร วารสารภาษาและวัฒนธรรม สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรม เพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล. 12(2):16-29.

งานชิ้นนี้ศึกษาเกี่ยวกับผ้าชาวโล้ กรณีชาวโล้ อ.ดงหลวง จ.มุกดาหาร และอ.กุสุมาลย์ จ.สกลนคร พบว่า ประวัติความเป็นมาของผ้าชาวโล้มีหลายยุค ได้แก่ ยุคโบราณ ยุคแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมการทอผ้า ยุคพัฒนาการทอผ้า และยุคปัจจุบัน และมีขั้นตอนดังนี้ คือ การปลูกฝ้าย การเก็บฝ้าย การทำเส้นฝ้าย การย้อมสีฝ้าย ซึ่งเป็นสิ่งที่ได้จากธรรมชาติและมีเทคนิควิธีในการทอผ้า คือ การทอผ้าสี่เขา การทอผ้าขิด การทอผ้าเก็บ การทอผ้า

มัดหมี่ และการผลิตผ้า และมีลายผ้า 4 ลักษณะคือ ลายที่ได้จากธรรมชาติ ลายที่ได้จากอิทธิพลของศาสนา

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ชาติพันธุ์,ภาคอีสาน,ชาวโล้,หัตถกรรม,ผ้าชาวโล้

มงกุฏ แก่นเดียว 2537. กันตรึม คนตรีไทย เชื้อสายเขมร วารสารสยามอารยะ. 2(21):27-37.

งานชิ้นนี้เป็นบทความเกี่ยวกับกันตรึม คนตรีไทย เชื้อสายเขมร ซึ่ง กันตรึม เป็นคนตรีพื้นเมืองในท้องถิ่นที่ประชาชนพูดภาษาเขมร(จ.บุรีรัมย์,สุรินทร์,ศรีสะเกษ) มีเครื่องดนตรีคือ ซอกลาง 1 อัน ปี่อ้อ 1 เลา กลองกันตรึม 2 ใบ ส่วนภายหลังมีฉิ่ง ฉาบ หรือตะโพนผสมด้วยนั้นเป็นผลของวิวัฒนาการในระยะหลังต่อมา กันตรึม นอกจากเล่นเพื่อทรงเจ้าแล้วในสมัยโบราณยังเล่นเพื่อกล่อมหอนิพิธิ์แต่งงานอีกด้วย ปัจจุบันคนเล่นคนตรีพื้นบ้านประยุกต์แล้วเรียกตนเองว่า นักกันตรึมส่วนมากไม่ได้เรียนจากครูโดยตรง มักเรียนจากเทพ

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ชาติพันธุ์,ภาคอีสาน,เชื้อสายเขมร,คนตรีพื้นเมือง,กันตรึม

กนกวรรณ ระลึก 2545. การฟ้อนสะเองของชาวไทยกูย วารสารมหาวิทยาลัยรามคำแหง. 19(3):14-23.

งานชิ้นนี้เป็นบทความเกี่ยวกับการฟ้อนสะเองของชาวไทยกูย พบว่า การฟ้อนสะเองมี 2 รูปแบบ คือ การฟ้อนเพื่อการรักษาโรค และการฟ้อนเพื่อสักการะผีสะเองหรือการลงข่วง การฟ้อนเพื่อการรักษาโรค เป็นการฟ้อนของแม่สะเองใหม่ หมายถึง การประกอบพิธีกรรม เข้าทรงผีสะเองเป็นครั้งแรก เพื่อรักษาโรคภัยไข้เจ็บ การฟ้อนเพื่อสักการะผีสะเองหรือการลงข่วง หมายถึง การฟ้อนเพื่อไหว้ผีสะเองประจำปีของแม่สะเองเก่า

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ชาติพันธุ์,ภาคอีสาน,ไทยกูย,ศิลปะการแสดงพื้นถิ่น,พิธีกรรม,ความเชื่อ,ฟ้อนสะเอง

ชูศักดิ์ สุกรนันท์ 2541. ผ้าทอ:หัตถกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ลาว-เขมร วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. 3(1):18-27.

งานชิ้นนี้ ศึกษาผ้าทอซึ่งเป็นงานหัตถกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ลาว-เขมร พบว่า ชาวอีสานกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ลาว-เขมร ดำเนินชีวิตอย่างเรียบง่ายมาโดยตลอดมีน้ำใจงาม โอบอ้อมอารี ยึดมั่นในพุทธศาสนา รักษา ศิลปวัฒนธรรม โดยเฉพาะทางด้านหัตถศิลป์ การทอผ้าของชาวอีสานเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันล้ำค่าที่สร้างสรรค์ขึ้นมาจากภูมิปัญญาชาวบ้าน สืบสานกันมาจนถึงปัจจุบัน ลักษณะการทอผ้าแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม โดยแบ่งตามชาติพันธุ์และวัฒนธรรมเฉพาะกลุ่ม คือ กลุ่มชนชาติสายนลาว นิยมทอผ้าไหมและผ้าฝ้ายด้วยวิธีการจิดและมัดหมี่กลุ่มชนเชื้อสายผู้ไทหรือภูไทนิยมทอผ้าด้วยวิธีการจิด

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ชาติพันธุ์,ภาคอีสาน,ไท-ลาว-เขมร,หัตถกรรมวิจิตร,การทอผ้า

พระมหาสุววรรณ วงษา 2543. การศึกษาคำในภาษาโซ่ที่บ้านคอนแดง ตำบลท่าจำปา อำเภอท่าอุเทน จังหวัด นครพนม กรุงเทพฯ:คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.

วิทยานิพนธ์นี้คือการศึกษาการใช้คำในภาษาโซ่โดยใช้ข้อมูลจากผู้บอก ภาษาโซ่จำนวน 5 คน ที่ บ้านคอนแดง หมู่ที่ 8 ตำบลท่าจำปา อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม ในการศึกษาได้ศึกษาคำในภาษาโซ่ ตั้งแต่ การสร้างคำ ความหมายของคำและระบบคำ ได้แบ่งลักษณะคำในภาษาโซ่ออกเป็น 2 ลักษณะคือ คำพยางค์เดียว และคำสองพยางค์ขึ้นไป และยังได้ศึกษาชนิดและหน้าที่ของคำโดยทำการแยกคำออกเป็นชนิดได้ 15 ชนิดคือ คำนาม คำสรรพนาม คำกริยา คำช่วยกริยา คำหน้ากริยาและคำหลังกริยา คำกริยาวิเศษณ์ คำคุณศัพท์ คำ ลักษณะนาม คำบอกจำนวน คำชี้เฉพาะ คำบอกเวลา คำบุพบท คำเชื่อม คำปฏิเสธ และคำลงท้าย ตลอดถึงการ เรียงคำในภาษาโซ่ในระดับวลีและในระดับประโยค ผลการวิจัยแสดงให้เห็นวิธีการสร้างคำ ความหมายของคำ การจำแนกคำออกเป็นชนิดต่างๆและการใช้คำแต่ละชนิด ผลประการสุดท้ายคือ

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ชาติพันธุ์,ภาคอีสาน,นครพนม,โซ่, ภาษาโซ่,ลักษณะคำศัพท์

สุรัช ชินบุตร 2542. โซ่นครพนมกับภาษาที่กำลังถูกลืม วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย มหาสารคาม. 3(2):53-57.

งานชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับภาษาโซ่จังหวัดนครพนม พบว่า ที่จังหวัดนครพนมมีชนชาวโซ่อาศัยอยู่ ในอำเภอท่าอุเทน อำเภอโพนสวรรค์ อำเภอศรีสงคราม อำเภอปลาปาก และที่อำเภอนาแก โดยชาวโซ่จะอาศัยอยู่ ปนอยู่กับชนพื้นเมืองกลุ่มต่างๆเช่น ญ้อ แสก กะเลิง ผู้ไทและลาว โซ่มีแต่ภาษาพูดไม่มีภาษาเขียน จัดอยู่ในตระกูล ออสโตรเอเชียติก ปัจจุบันชาวโซ่อยู่ใกล้ชิดกับคนอีสานมาก ดังนั้นประเพณีและวัฒนธรรมต่างๆ ตลอดจนการ ดำเนินชีวิตเปลี่ยนแปลงจากเดิมมากซึ่งขณะนี้เด็กๆ พูดภาษาไทยได้มากกว่าภาษาโซ่ ระบบเสียงในภาษาโซ่ ได้ จัดแบ่งเป็น หน่วยเสียงพยัญชนะ หน่วยเสียงสระ ลักษณะน้ำเสียง และโครงสร้างประโยค

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ชาติพันธุ์,ภาคอีสาน,นครพนม,โซ่,ภาษาพูด

นงเยาว์ อารุงพงษ์วัฒนา 2541. ศิลปะการฟ้อนผู้ไทย จังหวัดนครพนม วารสารวัฒนธรรมไทย. 35(5):24-27.

งานชิ้นนี้ เป็นบทความเกี่ยวกับศิลปะการฟ้อนผู้ไทย จังหวัดนครพนม พบว่า ชาวผู้ไทย เรณูนคร ประกอบอาชีพการทำนาเป็นหลัก และเป็นที่มาของการฟ้อนผู้ไทยซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญอย่างหนึ่งของชาวผู้ไทย เป็นการแสดงศิลปะและวัฒนธรรมพื้นเมืองอย่างหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นชีวิตความเป็นอยู่ของชาวผู้ ไทยเรณูนครอย่างชัดเจน วัฒนธรรมเหล่านี้ถูกหล่อหลอมและถ่ายทอดเป็นสื่อทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่งเข้ามาใน กระบวนท่าฟ้อนรำ

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ชาติพันธุ์,ภาคอีสาน,นครพนม,ผู้ไทย,การฟ้อนรำพื้นเมือง,ฟ้อนผู้ไทย

อัมพร ะวรรณ 2543. แสกดั้นสาก:กระบวนกรจัดเกลาทางสังคค ศึกษากรณีสแกดั้นสากบ้านอาจสามารถ
อำเภอเมือง จังหวัคนครพนม วิทยานพฐ์ศัลปศาสตรมหาบัณชิต (สาขาไทยคคศึกษา) บัณชิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชัันนี้ศึกษาองค้ประกอบและชัันตอนของประเพณีสความเชือที่ปรากฏในประเพณีสการเดินสาก
กัับกระบวนกรจัดเกลาทางสังคคของกลุ่คชาติพ้ันฐ์สแกด บ้านอาจสามารถ อำเภอเมือง จังหวัคนครพนม พบว่า
สแกดเดินสากประกอบด้ว้ผู้เดินสาก ไม้สากที่ชั้เดิน เครื่องคนตรีที่ชั้บรรเลง เพลงที่ชั้ร้องประกอบเป็นภาษา
สแกด ชัันตอนแบ่งเป็นชัันเตรียมการ และชัันค่านินการ ประเพณีสการเดินสากเป็นกระบวนกรจัดเกลาทางสังคคที่
มีอิทธิพลตั้งแต่วัยเด็กจนถึงวัยชรา

ค่านำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ชาติพ้ันฐ์,ภาคอีสาน,นครพนม,สแกด,ประเพณีส,ความเชือ,เดินสาก

วิจิตร์นำวัน งามสะพรั้ง 2543. ศึกษาเปรียบเทียบนิทานพ้ันบ้านลาว เขมร และกวย กรณีสศึกษา:บ้านศรีษะเรต
อำเภอพุทไธสง บ้านประโคนชัย อำเภอประ โคนชัย บ้านหนองบัวเจ้าป่า อำเภอสตัก จังหวัคบุรีรัมย์
วิทยานพฐ์ศัลปศาสตรมหาบัณชิต (สาขาไทยคคศึกษา) บัณชิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชัันนี้ศึกษาเปรียบเทียบพ้ันบ้านลาว เขมร และกวย ของบ้านศรีษะเรต อ.พุทไธสง บ้านประ
โคนชัย อ.ประ โคนชัย และบ้านหนองบัวเจ้าป่า อ.สตัก จ.บุรีรัมย์ พบว่านิทานพ้ันบ้านของทั้งสามหมู่บ้านมี
ลักษณะร่วมกัน ด้านองค้ประกอบหลัก และด้านบริบททางสังคคและวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อนิทาน ชัันมี
ลักษณะร่วมกัน แสดงให้เห็นถึงพ้ันฐานวัฒนธรรมที่เหมือนกันและความสัมพันธ์ระหว่างสังคควัฒนธรรมที่มี
ความเกี่ยวพันกัับนิทาน ส่วนลักษณะที่แตกต่างกันอย่างชัดเจน คือ นิทานลาวบ้านศรีษะเรต มีลักษณะเป็นสังคค
ที่เคร่งครัดในจารีต นิทานเขมรบ้านประ โคนชัยเน้นเกี่ยวกับไสยศาสตร์และนิทานกวยบ้านหนองบัวเจ้าป่าเน้น
ความผูกพันกัับช้างเนื่องมาจากความแตกต่างด้านประวัติศาสตร์และชาติพ้ันฐ์ของทั้งสามกลุ่ค

ค่านำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ชาติพ้ันฐ์,ภาคอีสาน,บุรีรัมย์,ลาว,เขมร,กวย,นิทานพ้ันบ้าน,การเปรียบเทียบ,วิถีชีวิต

นพดล ตั้งสกุลและจันทนีย์ วงศ์ค่าน 2546 คคความเชือและระบบสังคคกัับการปลุกสร้างเรือนพ้ันบ้านและชุมชน
ผู้ไท [ขอนแก่น]:คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

งานชัันนี้ศึกษาถึงคคความเชือและระบบสังคคกัับการปลุกสร้างเรือนพ้ันบ้านและชุมชนผู้ไทนั้น
พบว่า "คคความเชือ"เป็นกลไกในการกำหนดกรอบแนวและระบบสังคคผ่านทางวัฒนธรรม ประเพณีสและ
พิธีกรรมสะท้อนในวิถีชีวิตและพฤติกรรม แม้ลักษณะทางกายภาพและชุมชนและบ้านเรือนมีความแตกต่าง
ออกไปแต่กระบวนแนวคิดในการแสดงคคความหมายสิ่ง

ค่านำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ชาติพ้ันฐ์,ภาคอีสาน,ผู้ไท,เรือนพ้ันบ้าน,คคความเชือ,ระบบสังคค

สุทัศน์ รุ่งศิริศิลป์ 2543. เส้นทางไหมอีสาน สายมรดกโลกและวัฒนธรรมผู้ไทย อนุสาร อสท..

41(1):63-75.

งานชิ้นนี้ เป็นบทความเกี่ยวกับเส้นทางไหมอีสาน สายมรดกโลกและวัฒนธรรมผู้ไทย เส้นฝ้าย และใยไหมแต่ละเส้นนำมาถักทอเป็นผ้ามัดข้อมสี่คราม ผ้าจิด ผ้ามัดหมี่ และผ้าแพรวา อันเกิดจากภูมิปัญญาชาวอีสานตั้งแต่อดีตที่ปรากฏหลักฐานที่มรดกโลกบ้านเชียงจนมาถึงวันนี้ชาวอีสานในแถบจังหวัดหนองคาย อุดรธานี ขอนแก่น และกาฬสินธุ์ ยังคงภาคภูมิใจในศิลปหัตถกรรมอันล้ำค่าชิ้นนี้อยู่เสมอ

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ชาติพันธุ์,ภาคอีสาน,ผู้ไทย,หัตถกรรม,ผ้าไหม

จันทิพย์ วงศ์คำ 2544. พัฒนาการของเรือนพื้นบ้านกะเลิง:กรณีศึกษาบ้านหนองหนาว จังหวัดมุกดาหาร

[กรุงเทพฯ]:คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.

เป็นการศึกษาค้นคว้าเอกลักษณ์ในเรือนพื้นถิ่นเพื่อนำไปสู่การศึกษาเรือนพื้นถิ่นร่วมสมัยมีความจำเป็นต้องค้นคว้าถึงเนื้อหาจากรากฐานแต่ละชุมชนนั้นอย่างแท้จริงและมีอาจใช้การอ้างอิงเพื่อใช้กับแหล่งที่ตั้งอื่นๆได้ เนื่องด้วยแต่ละพื้นที่ย่อมมีความแตกต่าง แม้เพียงเล็กน้อยก็มีผลต่อพัฒนาการของเรือนในแต่ละชุมชนนั้น การศึกษาพัฒนาการเรือนเป็นแนวทางหนึ่งที่จะทำให้เกิดองค์ความรู้และเข้าใจถึงรูปแบบเรือนวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ตลอดจนคุณลักษณะและข้อกำหนดต่างๆที่เกี่ยวข้องและยังขาดการนำมาประยุกต์ใช้ในการสร้างสรรค์เพื่อให้ได้เรือนที่ผสมผสานของเรือนกะเลิง บ้านหนองหนาว อำเภอคงหลวง จังหวัดมุกดาหาร เพื่อมุ่งหมายให้เข้าใจถึงทิศทางและรูปแบบของพัฒนาการเรือนรวมถึงปัจจัยที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงนั้นและเพื่อค้นหาว่าการสร้างเรือนในช่วงเวลาใดที่สามารถสะท้อนลักษณะดั้งเดิมของเรือนในชุมชน โดยการใช้กรอบศึกษาที่ยึดกับระยะเวลาการสร้างเรือนเป็นหลัก ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ช่วงเวลา คือ เรือนกลุ่มใหม่(0-30 ปี)

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ชาติพันธุ์,ภาคอีสาน,มุกดาหาร,กะเลิง,สถาปัตยกรรม,เรือนพื้นบ้าน,การพัฒนาการ

ทรัพย์สิน ปกิระณะ 2538. นิทานชาวบ้านผู้ไทย : ศึกษากรณีกิ่งอำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร

วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษานิทานชาวบ้านผู้ไทยที่เป็นมุขปาฐะ เพื่อจำแนกประเภทของนิทานตามรูปแบบและเพื่อวิเคราะห์นิทานชาวบ้านผู้ไทย พบว่านิทานสามารถจำแนกประเภทตามรูปแบบได้ ๘ ประเภท และเมื่อวิเคราะห์เนื้อหา พบว่าในด้านประเพณีมีการเกิด การสู่วัย การลงข่วง การตายและฮีดสิบสอง ส่วนด้านความเชื่อพบว่าผู้ไทยมีความเชื่อทางศาสนา การเวียนว่ายตายเกิด

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ชาติพันธุ์,ภาคอีสาน,มุกดาหาร,ผู้ไทย,นิทานชาวบ้าน

ธรรมศักดิ์ ชิตทรงสวัสดิ์ 2543. รูปแบบและคติความเชื่อที่ปรากฏในผลงานศิลปะแบบอย่างจีน ในอำเภอเมือง
จังหวัดร้อยเอ็ด วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
มหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับคนจีนในจังหวัดร้อยเอ็ด รูปแบบและความหมายที่ปรากฏใน
ผลงานศิลปะแบบอย่างจีน คติความเชื่อที่ปรากฏในผลงานศิลปะ พบว่า ชาวจีนเคลื่อนย้ายเข้ามาอยู่ในจังหวัด
ร้อยเอ็ดอยู่ ๒ ทาง คือทางแรกผ่านทางจังหวัดนครราชสีมา มหาสารคาม โดยอาศัยขบวนวัวต่างๆ และทางที่สอง
ผ่านทาง จังหวัดนครราชสีมา สุรินทร์ โดยอาศัยรถไฟเป็นพาหนะเดินทาง ส่วนรูปแบบและความหมายศิลปะนั้น
คู่ได้จากที่อยู่อาศัย ศาลเจ้าจีน และสถานที่เคารพอื่นของคนไทย เช่น วัดไทย ศาลหลักเมือง ส่วนคติความเชื่อที่
ปรากฏในผลงานศิลปะแบบอย่างจีนนั้นที่ อาทิ เชื่อกันเกี่ยวกับการมีอายุยืน

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ชาติพันธุ์,ภาคอีสาน,ร้อยเอ็ด,จีน,สถาปัตยกรรม

นิราศ ศรีขาวรส 2541. พัฒนาการของรูปแบบที่อยู่อาศัยของชาวจีนในเขตเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด อำเภอเมือง
จังหวัดร้อยเอ็ด วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
มหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาพัฒนาการด้านรูปแบบของสถาปัตยกรรมด้านที่อยู่อาศัยและความสัมพันธ์กับวิถี
ชีวิตของชาวจีนในเขตเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด พบว่าพัฒนาการด้านรูปแบบที่อยู่อาศัยเป็นแบบดั้งเดิมถ่ายทอดมา
จากบรรพบุรุษมาสู่สมัยใหม่ แบ่งได้ ๒ ช่วง ก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒ เป็นแบบตึกดิน ต่อมาได้พัฒนาการเป็น
ห้องแถวไม้ ๒ ชั้น และช่วงสงครามโลกครั้งที่ ๒ เป็นแบบครึ่งตึกครึ่งไม้จนกลายมาเป็นอาคารพาณิชย์สมัยใหม่
ส่วนความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตนั้น ชาวจีนจะยึดถือครอบครัวเป็นหน่วยที่สำคัญ อยู่รวมกันหลายคน การปลูกบ้าน
จึงมีขนาดใหญ่

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ชาติพันธุ์,ภาคอีสาน,ร้อยเอ็ด,จีน,สถาปัตยกรรม,การพัฒนาการ,ที่อยู่อาศัย,วิถีชีวิต

อรชร ทองस्ता 2539. บทเพลงกล่อมเด็กของชาวไทยเขมร บ้านตาหยวก ตำบลทุ่งหลวง อำเภอสุวรรณภูมิ
จังหวัดร้อยเอ็ด วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
มหาสารคาม.

บรรณานิติศน์: งานชิ้นนี้ศึกษารูปแบบและการใช้ถ้อยคำของเพลงกล่อมเด็ก และศึกษาภาพสะท้อนที่ปรากฏอยู่
ในเพลงกล่อมเด็ก พบว่ารูปแบบฉันทลักษณ์ไม่มีแบบแผนแน่นอน โดยทั่วไปมีฉันทลักษณ์คล้ายเพลงพื้นเมือง
จังหวัดสุรินทร์และประเทศกัมพูชา รูปแบบแบ่งได้ ๓ รูปแบบ คือ การปลอบประโลม การวางเงื่อนไขให้รางวัล
และการขู่ ส่วนภาพสะท้อนด้านรูปธรรมพบว่าสังคมชาวไทยเขมรบ้านตาหยวกเป็นสังคมเกษตรกรรม มีชีวิต
เรียบง่าย

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ชาติพันธุ์,ภาคอีสาน,ร้อยเอ็ด,ชาวไทยเขมร,เพลงกล่อมเด็ก

อรุณ พันธุ์เสื่อ 2546. การศึกษาเพลงกล่อมเด็กชาวไทยเขมรบ้านตาหยวก ตำบลทุ่งหลวง อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด วิทยานิพนธ์ศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต (มานุษยวิทยามหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

งานชิ้นนี้ศึกษาวัฒนธรรมทางด้านพิธีกรรมต่างๆที่ใช้บทเพลงกล่อมเด็กเข้ามาเกี่ยวข้องกับการเกิดและเลี้ยงดู ของเด็กชาวไทยเขมรบ้านตาหยวก ตำบลทุ่งหลวง อำเภอทุ่งหลวง จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่าด้านพิธีกรรมการเกิดและการเลี้ยงดู มีลักษณะขั้นตอนคล้ายคลึงกับประเพณีของชาวอีสาน คือบทเพลงที่ใช้ร้องประกอบขณะทำพิธีร่อนกระดัง ความหมายบทเพลง ส่วนใหญ่เป็นการขับกล่อมให้ลูกนอนหลับ ประดับด้วยจินตนาการของธรรมชาติ ลักษณะการขับร้องเพลง เป็นการขับร้องอย่างเดียว ไม่มีเครื่องประกอบจังหวะ การวิเคราะห์ทำนองเพลงเกิดจากองค์ประกอบการแบ่งวรรคเพลง ช่วงทำนองเพลง เพลงจะแบ่งตามเสียงของผู้ร้องและความยาวของบทเพลง ส่วน โครงสร้างของบทเพลง

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ชาติพันธุ์,ภาคอีสาน,ร้อยเอ็ด,ไทยเขมร,เพลงกล่อมเด็ก

จารุวรรณ ธรรมวัตร 2539. ภาษาถิ่นอีสาน วารสารคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ฉบับปฐมฤกษ์:15-21.

งานชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับภาษาถิ่นอีสาน พบว่าภาคอีสานเป็นภูมิภาคที่มีหลากหลายกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งมีภาษาพูดที่แตกต่างกันออกไป กล่าวคือพื้นที่ของจังหวัดอุบลราชธานี ยโสธร ร้อยเอ็ด มหาสารคาม อำนาจเจริญ ขอนแก่น เลย ชัยภูมิ เป็นต้น จะพูดภาษาอีสาน จังหวัดอุบลราชธานีและหนองคายพูดภาษาลาวพวน และจังหวัดกาฬสินธุ์และนครพนมพูดภาษาผู้ไท ส่วนจังหวัดสุรินทร์ บุรีรัมย์และศรีสะเกษนั้นพูดภาษาเขมร และนครราชสีมาจะพูดภาษาโคราช ภาษาอีสานและภาษาลาวจัดอยู่ในภาษาไต

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ชาติพันธุ์,ภาคอีสาน,ลาวพวน ผู้ไท เขมร ไทโคราช,ภาษาศาสตร์,ภาษาถิ่น

ทวี พรหมมา 2541. เรือนไทยคำบ้านนาป่าหนาด ตำบลเขาแก้ว อำเภอเขียงคาม จังหวัดเลย วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาพัฒนาการด้านรูปแบบ โครงสร้าง และส่วนประกอบทางสถาปัตยกรรมของเรือนไทยคำ และศึกษาความสัมพันธ์ของเรือนกับวิถีชีวิตของชาวไทยคำ พบว่า เรือนไทยคำแบบดั้งเดิมเป็นเรือนผูกที่มีเสาสูง หลังคาเป็นทรงกระโจมคลุมต่ำ มีหิ้งบูชาผีเรือน ซึ่งชาวไทยคำเรียกว่า "กะล่อห้อง" แต่เมื่อสภาพทางภูมิศาสตร์เปลี่ยนไปทำให้มีอิทธิพลต่อวิธีการปลูกสร้าง

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ชาติพันธุ์,ภาคอีสาน,เลย,ไทยคำ,ความเชื่อ,สถาปัตยกรรม,เรือน

สมทรง บุรุษพัฒน์ 2536. คำลงท้ายบอกมาลาในภาษากูย-กวย(ส่วย) วารสารภาษาและวัฒนธรรม สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบทมหาวิทยาลัยมหิดล. 12(1):25-53.

งานชิ้นนี้ศึกษาเกี่ยวกับคำลงท้ายบอกมาลาในภาษากูย-กวย(ส่วย)ของชาวกวยที่อาศัยอยู่ใน

หมู่บ้านสร้างใหญ่ ตำบลคินแดง อำเภอไพรบึง จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า ระบบเสียงภาษากวยและการเขียนระบบเสียงด้วยอักษรไทย เป็นความรู้เบื้องต้นก่อนที่จะกล่าวถึงเรื่องคำลงท้ายขอกมาลา ชาว กวยจำนวนมากที่อ่านและเขียนภาษาไทยไม่ได้ นอกจากระบบเสียงของการกล่าวคำลงท้ายของภาษา กวยที่ต่างจากภาษาไทยแล้ว แต่ลักษณะไวยากรณ์โดยทั่วไปของภาษา กวยจะคล้ายกับภาษาไทย

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ชาติพันธุ์,ภาคอีสาน,ศรีสะเกษ,กวย-กวย(สวย),ภาษา,คำลงท้าย

วีระ สุดสังข์ 2543. ชาว กวย-ชาวเขมร รำคำตะ-เล่นตริ๊ด ที่ศรีสะเกษ วารสารเมืองโบราณ. 26(1):118-121.

งานชิ้นนี้ ศึกษาการฟ้อนรำคำตะและการเล่นตริ๊ด ซึ่งถือว่าเป็นประเพณีดั้งเดิมของชาว กวยหรือชาวเขมร เนื่องจากการฟ้อนรำคำตะนั้นหมายถึงการฟ้อนรำที่ประยุกต์ท่วงท่าจากการตีเหล็ก ซึ่งคำ แปลว่า ตี ตะ แปลว่า เหล็ก ซึ่งสอดคล้องกับประวัติศาสตร์ชุมชนที่เดิมเคยเป็นหมู่บ้านตีเหล็ก และมีทรัพยากรเหล็กอยู่จำนวนมาก ส่วนการเล่นตริ๊ดนั้นจะร้องเพลงเขมร มีทั้งเพลงช้าและเพลงเร็ว เนื้อหาของเพลงเกี่ยวกับเรทำบุญและการอวยพร การเล่นตริ๊ดสืบเนื่องจากแต่ก่อนชาวเขมรต่ำและชาวเขมรสูงมีการตั้งถิ่นฐานสภาพภูมิประเทศและการปกครองที่ต่างกัน แต่มีความสัมพันธ์อันดีต่อกันและได้ติดต่อกันผ่านช่องเขาระหว่างพรมแดนเรื่อยมา

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ชาติพันธุ์,ภาคอีสาน,ศรีสะเกษ,ชาว กวย,นาฏศิลป์,รำคำตะ-เล่นตริ๊ด

ปรัชญาวัฒน์ ประจัญ 2542. "เฮือน" ..ข้าเลิงบ้านบัวทรายแก้วกับบริบทแห่งชีวิตและสังคมเครือญาติ

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. 3(2):44-47.

งานชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับเฮือน ของชาวข้าเลิงหมู่บ้านบัวกับหมู่บ้านทรายแก้ว อ.กุฉินารักษ์ จ.สกลนคร และบริบทชีวิตและสังคมเครือญาติ พบว่าหมู่บ้านบัวทรายแก้ว มีชาวข้าเลิง อาศัยอยู่เป็นชุมชนรักความสงบและชอบใช้ชีวิตอยู่ตามป่าตามเขา แต่ในปัจจุบันยังคงดำรงอยู่อย่างสมถะเรียบง่าย โดยผูกพันปัจจัยสี่ของชีวิตไว้กับผืนป่าเป็นหลัก อีกทั้งยังนิยมแต่งงานกันภายในหมู่บ้าน ส่งผลให้ชาวข้าเลิงชุมชนนี้มีความรักความผูกพันและความเป็นปึกแผ่นเกินกว่าหมู่บ้านอื่นใดพึงจะมี โดยเฉพาะเมื่อผสมผสานกับการสร้างเรือนของข้าเลิงกลุ่มนี้ที่ยึดเอาความสัมพันธ์ประโยชน์ใช้สอยและตอบสนองความชอบ

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ชาติพันธุ์,ภาคอีสาน,สกลนคร,ข้าเลิง,สถาปัตยกรรม,บริบทชีวิต,วิถีชีวิต,เฮือน

เอมอร ชื่นชม 2542. การศึกษาเปรียบเทียบคำศัพท์ภาษาโซ้ในจังหวัดสกลนคร จังหวัดนครพนม จังหวัด

มุกดาหาร กรุงเทพฯ:คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.

เป็นการศึกษาและเปรียบเทียบคำศัพท์ในภาษาโซ้จังหวัดสกลนคร นครพนม และมุกดาหาร ในการศึกษาครั้งนี้ได้สำรวจคำศัพท์พื้นฐาน ภาษาโซ้ซึ่งประกอบด้วย หน่วยรรถจำนวน 1,573 หน่วยรรถนำไปสัมภาษณ์ ผู้บอกภาษา จำนวน 6 คน ซึ่งได้คัดเลือกไว้เป็นตัวแทนของคน โซ้ที่จะศึกษาลึ้นละ 2 คน ตัวแปรทางสังคมคือ เพศ อายุ อาชีพ ภูมิลำเนา และภูมิหลังของกลุ่มสมรส ผลการวิจัยปรากฏว่า ภาษาโซ้ทั้ง 3 ถิ่น มีการใช้ศัพท์

แบ่งออกเป็น 3 ประเภทคือประเภทที่ 1 ใช้ ศัพท์เหมือนกันทั้ง 3 ถิ่น รวม 690 หน่วยอรรถ ประเภทที่ 2 ใช้ศัพท์แตกต่างกันทั้ง 3 ถิ่น รวม 305 หน่วยอรรถ ประเภทที่ 3 ใช้ศัพท์เหมือนกันบางส่วน ต่างกันบางถิ่นรวม 578 หน่วยอรรถ การใช้ศัพท์ในภาษาโซจังหวัดสกลนคร และมุกดาหาร จึงมีทั้งเหมือนกันและต่างกัน ศัพท์ที่ชาวโซทั้ง 3 ถิ่นใช้เหมือนกันล้วนเป็นคำศัพท์ดั้งเดิมของภาษาโซส่วนศัพท์ที่ใช้ต่างถิ่นนั้นเป็นศัพท์ที่ยืมมาจากภาษาญ้อภาษาถิ่นอีสานและภาษาไทยกลางบ้างบางคำ จากการเปรียบเทียบจำนวนศัพท์ที่ชาวโซใช้พบว่ามีการเปลี่ยนแปลงไปจากศัพท์ดั้งเดิมของภาษาโซ 3 ถิ่น จำนวน 883

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ชาติพันธุ์,ภาคอีสาน,สกลนคร,นครพนม,มุกดาหาร,โซ,ภาษาโซ,การผสมผสาน,คำศัพท์

ศิวพร เตโซและบุญโฮม พรศรี 2542. กระทบกับเสื่อสานเข้าหมู่บ้านท่าเล้ง กรรมวิธีถ่ายทอดจากบรรพชน

สู่ลูกหลาน วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. 3(2):48-52.

งานชิ้นนี้ศึกษาเกี่ยวกับกระทบกับเสื่อสานเข้าหมู่บ้านท่าเล้ง ต.ห้วยไผ่ อ.โพนงึม จ.อุบลราชธานี พบว่า สภาพแวดล้อมของบ้านท่าเล้ง ประกอบด้วยป่าเขาและแม่น้ำเป็นส่วนมากจึงไม่มากพื้นที่ใช้ทำนา และใช้การเกษตรทำให้ชาวท่าเล้งต้องหาวิธีเลี้ยงชีพด้วยการหาของป่ามากมาย ส่วนอาหารหลักคือ ปลา ชาวบ้านท่าเล้งอยู่กะแบบพี่น้อง ญาติพี่น้อง ญาติมิตร เนื่องจากชาวท่าเล้งสืบเผ่าพันธุ์ด้วยการแต่งงานในเชื้อสายเดียวกัน และหัตถกรรมพื้นถิ่นในการสานกระทบข้าวจากไม้ไผ่ขางผา(ไผ่ป่า)และการสานสาตจากใบเตย

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ชาติพันธุ์,ภาคอีสาน,อุบลราชธานี,เข้าบรู,หัตถกรรม,การถ่ายทอด,วิถีชีวิต,กระทบกับเสื่อสาน

ข้อมูลจากเดลินิวส์ ฉบับวันที่ 23 มิถุนายน 2536 2536. กลองเพล กลองศักดิ์ศรีสูงชาวอีสาน

วารสารกนช. 11(11):8-11.

งานชิ้นนี้ เป็นบทความเกี่ยวกับ กลองเพล กลองศักดิ์ศรีสูงชาวอีสาน ซึ่งกล่าวว่ากลองเพล เป็นกลองที่พระสงฆ์ใช้ตีศาสนาสัญญาณเวลา 11.00 น. เพื่อเตือนเวลาฉันเพล ซึ่งจวนจะเที่ยง ยังเหลืออยู่อีก 1 ชั่วโมง ตีกลองประกาศภายในวัดเพื่อผู้มีศรัทธาจะได้นำอาหารเพลมาถวายพระสงฆ์อีกด้วย คนทั้งหลายจึงนิยมเรียกว่า กลองเพล นอกจากนี้จะใช้ประโยชน์ในกิจตีฉันเพล กลองดังกล่าวยังใช้ประโยชน์อีกมากมาย โดยภาคอีสานนิยมใช้ในกิจวัตรที่สำคัญคือ ตีเวลา 04.00 น. เพื่อให้ชาวบ้านรู้ว่าวันสำคัญของศาสนา เรียกว่า ตีกลองตีก เวลาเย็น 16.00 น. ของวันสัปดาห์ใหญ่ ตีอีกเพื่อให้ชาวบ้านรู้ว่าวันสำคัญ เรียกว่าตีกลองแลง แต่ถ้ามีการกิจวัดทำบุญหรือจัดงานวัด ให้มาประชุม เรียกว่า ตีกลองโฮม การตีกลองตีก-กลองแลง

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,กลองศักดิ์ศรีสูง,คติความเชื่อ,ศรัทธา,กลองเพล

อุดม บัวศรี 2540. กวีนิพนธ์อีสาน ฮิตสิบสองกองสิบสี่ ขอนแก่น:สำนักงานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม

มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

งานชิ้นนี้ เป็นกวีนิพนธ์ที่เขียนขึ้นจากการศึกษาค้นคว้าเรื่องกลอนของอีสาน โดยอาศัยการค้นคว้าจากตำราเดิมเป็นหลัก แล้วนำมาดัดแปลงขึ้น โดยด้อยคำของผู้เขียนเอง โดยมีเนื้อหาบางส่วนที่เกี่ยวข้องกับฮิตสิบสองกองสิบสี่ และก็ยังคงรักษารูปวรรณกรรมคำพูดของเดิมเอาไว้ โดยบทกวีชาวอีสานนี้ จะเป็นการแสดงให้เห็นว่า คนอีสานยังเอาคำบางคำมาเรียงร้อยให้คนอ่านและตีความได้ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการใช้คำอีสานโบราณยังคงรักษาและสืบทอดมา นอกจากนี้จะมีกลอนอีสานอีกหลายแบบในงานชิ้นนี้ ที่แสดงถึงความหลากหลายของวรรณกรรมอีสานซึ่งเป็นสิ่งที่มีคุณค่าควรแก่การเผยแพร่ให้ผู้อื่นได้รับรู้ถึงวรรณกรรมนี้

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,กลอนอีสาน,ฮิตสิบสองกองสิบสี่,วิถีชีวิต

ชอบ ดีสวน โลก 2544. ภาพยนตร์แข็งบั้งไฟบอกอะไรกับไทอีสาน วารสารธรรมทรรศน์. 2(1):83-90.

งานชิ้นนี้ เป็นบทความวิชาการเกี่ยวกับ ภาพยนตร์แข็งบั้งไฟ พบว่า ภาพยนตร์แข็งบั้งไฟ สามารถบอกเกี่ยวกับไทอีสาน คือ 1)บอกลักษณะของคำประพันธ์ เป็นคำประพันธ์ท้องถิ่นเพื่อร้องในประเพณีบุญบั้งไฟหรือบุญเดือนหก ซึ่งมีฉันทลักษณ์เป็นข้อกำหนดในเชิงการประพันธ์ไว้ง่ายๆ 2)บอกวัตถุประสงค์ของงานบุญ บอกเล่าประวัติของงานบุญ การอ้อนวอนให้แดนและสิ่งศักดิ์สิทธิ์เพื่อขอให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล 3)บอกสิ่งที่นำภาคภูมิใจในชีวิต บอกขานสิ่งที่เสริมสร้างความหวังแก่กัน สร้างสิ่งพึงพอใจให้แก่กันและสร้างขวัญกำลังใจให้แก่กัน 4)บอกความปรองดองกลมเกลียวของชุมชน เป็นตัวเชื่อมนำคนในชุมชนในสังคมรวมตัวเป็นกลุ่มจัดกิจกรรมงานบุญบั้งไฟ 5)บอกลีลาท่าฟ้อนประกอบการแข็ง แสดงท่าอย่างตัวขึ้นลงตามจังหวะกลองตุ้มและพั้งฮาดแบบเรียบง่าย 6)บอกความเก่งกล้าสามารถของผู้นำการแข็ง

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,ภาพยนตร์,คำประพันธ์,แข็งบั้งไฟ

สุวิทย์ ธีรศาสตร์และดารารัตน์ เมตตาริกานนท์ 2541. ประวัติศาสตร์อีสานหลังสงครามโลกครั้งที่สองถึง

ปัจจุบัน ขอนแก่น:คลังนานาวิทยา.

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมของภูมิภาคอีสานตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่สอง โดยรวบรวมข้อมูลทางเศรษฐกิจและสถิติต่างๆ ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมการทำมาหากิน

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,การเปลี่ยนแปลง,ประวัติศาสตร์,เศรษฐกิจ

มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์ 2539. สารานุกรมวัฒนธรรมไทยอีสานฉบับต้นแบบ
กรุงเทพฯ:สารานุกรมวัฒนธรรมไทย.

เป็นการรวบรวมคำต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมภาคอีสานซึ่งจะให้ความหมายของคำ การ
เรียงคำจะเรียงตามลำดับตัวอักษร ก-ฮ ทำเล่มจะมีครชนีประกอบ จัดพิมพ์เนื่องในวโรกาสสมเด็จพระเทพ
รัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีทรงเจริญพระชนมายุ 40 พรรษาใน พ.ศ.

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,การรวบรวม,วัฒนธรรมภาคอีสาน

อุคม บัวยศรี 2541. ฟ้อนแมงด้บเต่า วารสารสารวัฒนธรรม สำนักวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 4(2):19-20.

งานชิ้นนี้เป็นบทความเกี่ยวกับ ฟ้อนแมงด้บเต่า พบว่า ฟ้อนแมงด้บเต่าเป็นการละเล่นแบบหนึ่งที่
คุ้นหูและเป็นที่ยอมรับของคนอีสาน แมงด้บเต่าคนอีสานเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า แมงเกี๋ยเต่า ออกเสียงว่า "เกี๋ยเต่า"
เป็นแมลงสีดำปีกแข็ง เกิดในน้ำจืด ทำทางเคลื่อนไหวคล้ายเต่าและปีกแข็งเหมือนเกี๋ยเต่า ชาวบ้านเห็น
พฤติกรรมและคุ้นเคยในการเคลื่อนไหวในน้ำ เหมือนกับเต่าที่ว่ายน้ำทำให้เห็นสุนทรีย์ภาพของมัน จึงได้ดัดแปลง
ในท่ารำในเทศกาลต่างๆ ขึ้นมาให้มีลีลาการฟ้อนรำเหมือนการเคลื่อนไหวของแมงด้บเต่า จึงเรียกท่าฟ้อนรำนี้ว่า
"ฟ้อนแมงด้บเต่า" การฟ้อนใช้คนประมาณ 10-12 คน ประกอบด้วย มือแคน มือกลอง มือฉิ่ง มือพิณ หรือซุง มือทับ
แขก หรือกั๋งกับ

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,การละเล่น,การฟ้อนรำ,การฟ้อนแมงด้บเต่า

สจิตต์และเพื่อน 2542. การเล่นพื้นบ้านของเด็กอีสาน วัฒนธรรมอันดีงามที่นับวันจะเลือนหาย

วารสารวัฒนธรรมไทย. 36(2):28-32.

งานชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับการเล่นพื้นบ้านของเด็กอีสาน พบว่าเป็นวัฒนธรรมของท้องถิ่นที่ได้รับ
การสืบทอดต่อกันมา เป็นการเล่นที่ง่ายที่ไว้วัสดุที่มีในท้องถิ่นทำขึ้นเอง เช่น หมากโยกแขก หมากก๊อบก๊อบ เต็นหัว
กะโหลก บักซ่างน้อย เต็นหมาว้อ เป็นต้น แต่ปัจจุบันการเล่นพื้นบ้านของเด็กอีสานไม่ได้ถูกนำมาเล่นหรือไม่ถูก
นำเข้ามาในระบบโรงเรียน ซึ่งนับวันจะถูกลืมและเลือนหายไป

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,การละเล่น,เด็ก

ยูร กมลเสวีรัตน์ 2542. ของเล่นเด็กอีสาน ประดิษฐ์กรรมจากวัสดุธรรมชาติที่มีในท้องถิ่น วารสารวัฒนธรรม
ไทย. 36(12):37-40.

งานชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับของเล่นเด็กอีสาน พบว่าของเล่นของเด็กอีสานนั้นทำขึ้นแบบง่ายๆ จาก
วัสดุธรรมชาติ เช่น "ลูกข่าง" ภาษาอีสานเรียก "หมากข่าง" ทำจากไม้มะขามหรือไม้สีเสียด เป็นของเล่นของเด็กผู้ชาย แต่ในปัจจุบันมีของเล่นแบบใหม่ให้เด็กๆเลือกมากมาย ทำให้เด็กๆไม่สนใจของเล่นที่มีมาแต่ครั้งบรรพ

บุรุษ เพราะว่าได้กลายเป็นสิ่งที่เซซและล่าสมัยไปแล้วสำหรับพวกเขา

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,การละเล่น,ประติมากรรม,เด็ก

สมชาย นิลอาธิ 2538. แกว่งแลกว่าวคูยคูย วารสารศิลปวัฒนธรรม. 16(7):42-43.

งานชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับว่าวคูยคูยของชาวอีสาน พบว่า การแกว่งแลกว่าวคูยคูย คือ การแกว่งส่วนที่ติดหัวว่าว คำว่าเอกที่ใช้เรียกนี้เป็นภาษาเขมร เพราะลักษณะการวางที่หัวว่าวคล้ายการวางเอกหัวเกวียน เป็นอุปกรณ์เครื่องประกอบส่วนหัวของตัวว่าว จัดว่าเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของว่าวอีสานก็ได้ คันเอกทำด้วยไม้ไผ่ยาวเหลาปลายเรียวยาวทั้งสองข้างติดกับเชือกด้วยขี้สุตหรือครั่ง

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,การละเล่น,ว่าว,คูยคูย

ณรงค์ชัย ทิพวงศา 2541 การพัฒนาเกมการเล่นพื้นเมืองของไทย "งูกินหาง" เพื่อการแข่งขัน

วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาพลศึกษา)บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

งานชิ้นนี้ศึกษาการพัฒนาการเล่นพื้นเมืองของไทย "งูกินหาง" ให้มีกฎระเบียบ กติกาการเล่นที่มาตรฐาน สามารถจัดการแข่งขันได้ โดยศึกษาจากลักษณะการเล่นชนิดนี้จากภาคต่างๆ ในประเทศไทย นำมาปรับเป็นรูปแบบการแข่งขันและสอบถามความคิดเห็นจากผู้เล่น ผู้ชม และผู้เชี่ยวชาญ จากการจัดการแข่งขันชิงรางวัลพบว่าทั้งผู้เล่น ผู้ชม และผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าการแข่งขันงูกินหางในรูปแบบใหม่มีความสนุกสนาน เข้าใจ เล่นง่าย

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,การละเล่นของไทย,เกม,งูกินหาง

แก้วตา จันทรานุสรณ์ 2546. การเปลี่ยนแปลงโลกทัศน์ในกลอนลำเรื่องร่วมสมัย (พ.ศ.2537-2543)

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 20(2):1-16.

งานชิ้นนี้ศึกษาเกี่ยวกับการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงโลกทัศน์และปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโลกทัศน์ในกลอนลำเรื่องร่วมสมัย โดยศึกษาจากกลอนลำเรื่องแนวใหม่ที่แต่งขึ้นในปี พ.ศ. 2537-2543 จำนวน 19 เรื่อง พบว่า กลอนลำเรื่องแนวใหม่ที่แต่งร่วมสมัยมีลักษณะร่วมกันด้านองค์ประกอบดังนี้ ลักษณะโครงเรื่องนำเสนอภาพปัญหาชีวิตของชาวบ้านในชนบทอีสาน แสดงความคิดและปรารถนาที่ขั้ระดับคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น ลักษณะดังละครส่วนใหญ่ยากจน เรื่องกระชับรวดเร็ว และสะท้อนภาพการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรม

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,การแสดงพื้นบ้าน,วิถีชีวิต,โลกทัศน์,กลอนลำเรื่องร่วมสมัย

ปิยพันธ์ แสนทวีสุขและคณะ 2547. การอนุรักษ์ พัฒนา และเผยแพร่ คนตรี และศิลปะการแสดงพื้นบ้านอีสาน
เชิงธุรกิจ วารสารเพลงดนตรี. 10(6):75-81.

งานชิ้นนี้ เป็นบทความที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ พัฒนา และเผยแพร่คนตรี และศิลปะการแสดง
พื้นบ้านอีสานเชิงธุรกิจ พบว่า ได้รับประโยชน์จากการวิจัย คือ ได้ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับองค์ประกอบในหลายๆ
ด้านของคนตรีพื้นบ้านอีสาน เป็นข้อมูลพื้นฐานในการเปรียบเทียบวัฒนธรรมทางด้านคนตรีอีสานกับชนชาติ
อื่นๆ ภูมิปัญญาชาวบ้านเกี่ยวกับเรื่องคนตรีพื้นบ้านอีสานได้รับการศึกษา ค้นคว้า และวิจัย เพื่อการเผยแพร่และ
ถูกต้องตามหลักวิชา และสามารถพัฒนาให้ได้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ได้ในอนาคต
คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,การอนุรักษ์,การพัฒนา,การเผยแพร่,คนตรีอีสาน

ประกอบ โคตรมีกองและคณะ 2546. สรุปรายงานผลการวิจัยเรื่อง บทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ ส่งเสริม
และเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านในจังหวัดขอนแก่น วารสารธรรมทรรศน์. 4(2):103-113.

งานชิ้นนี้ เป็นงานวิจัยศึกษาถึงบทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ ส่งเสริมและเผยแพร่
ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านของพระสงฆ์ในจังหวัดขอนแก่นนั้น พระสงฆ์เป็นผู้นำในการดำเนินกิจกรรมไปด้วย
ความเสียสละ เพราะมีความรัก ความห่วงใยในศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านที่บรรพบุรุษสืบทอดมา กำลังจะสูญ
หายไป ทั้งศิลปวัตถุ ประเพณี พิธีกรรม
คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,การอนุรักษ์,บทบาท,พระสงฆ์

กาญจนา ไพรสมณ์ 2540. คำสอยจากอำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
(สาขาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาคำสอยจากอำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ในด้านเนื้อหา รูปแบบ ฉันทลักษณ์
และบทบาทของคำสอยต่อสังคม พบว่าด้านรูปแบบนิยมแต่งด้วยคำประพันธ์ประเภทกาพย์ มักขึ้นต้นด้วยคำว่า
"สอย...สอย" ลงท้ายมักใช้คำว่า "อันนี้กะสอย" คำสอยมักจะใช้คำตรงๆชัดเจน ด้านบทบาททางสังคมพบว่าคำ
สอยมีส่วนสร้างความบันเทิงใจ สร้างความสามัคคีในหมู่คณะ ปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม
การเมือง
คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,กาฬสินธุ์,คำสอย

ไชยยศ วันอุทา 2537. รูปแบบและคติความเชื่อเกี่ยวกับใบเสมาเมืองฟ้าแดดสงยาง ตำบลหนองแปน
อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาไทยคดีศึกษา) บัณฑิต
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษารูปแบบและคติความเชื่อเกี่ยวกับใบเสมาเมืองฟ้าแดดสงยาง ตำบลหนองแปน อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่าใบเสมาที่นำมาศึกษาจำนวน ๑๖๕ แผ่น มีลักษณะแตกต่างกันหกรูปแบบ คือ (๑) แบบแผ่นกึ่งหน้าเรียบสมำเสมอ (๒)แบบสลักเป็นสันนูนตรงกลางแผ่น (๓)แบบสลักเป็นรูปสถูปเจดีย์ตรงกลางแผ่น (๔)แบบแท่งหินทรงสี่เหลี่ยมด้านเท่า (๕)แบบแท่งหินแปดเหลี่ยม และ(๖)แบบแผ่นหินสลักเป็นภาพเล่าเรื่องนูนต่ำ ส่วนคติความเชื่อพบว่าใบเสมาดังกล่าวสร้างขึ้นเพื่อกำหนดเขตทำสังฆกรรมตามความเชื่อทางพุทธศาสนา และสร้างเพื่อถวายเป็นการกุศล ซึ่งต่อมาชาวบ้านเชื่อว่าเป็นวัตถุที่มีความศักดิ์สิทธิ์ จึงมีการนำใบเสมาบางแผ่นไปใช้ตามสถานที่ต่างๆ เพื่อบูชาและประกอบพิธีกรรมตามประเพณีของชาวบ้าน

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,กาฬสินธุ์,ใบเสมา,คติความเชื่อ

อรุณศักดิ์ กิ่งมณี 2546. ใบเสมาสลักภาพเล่าเรื่อง มหานารทกัศสพชาดก จากบ้านหนองห้าง จังหวัดกาฬสินธุ์ วารสารเมืองโบราณ. 29(4):83-86.

งานชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับใบเสมาบ้านหนองห้าง อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า ใบเสมาแผ่นนี้สลักจากหินทรายสีขาวอมเหลืองมีขนาดสูง 162 เซนติเมตร กว้าง 58 เซนติเมตร และหนา 20 เซนติเมตร ลักษณะเป็นทรงโค้งแบบกลีบบัว ด้านหน้าสลักเป็นภาพคนอยู่ทางด้านบน เชื่อมมาทางขวาเป็นภาพบุรุษยืนตรงบนแท่น นอกจากนี้ยังมีบุคคลอยู่ด้านล่างเชื่อมมาทางซ้าย จากภาพเมื่อตรวจสอบแล้วพบว่าน่าจะเป็นภาพเล่าเรื่อง มหานารทกัศสพชาดก อันเป็นลำดับที่ 544

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,กาฬสินธุ์,ใบเสมา,มหานารทกัศสพชาดก

เครือมาส บุญธรรม 2537. ฟ็อนโปงกลางของชาวจังหวัดกาฬสินธุ์ วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้เป็นการศึกษาเอกสารและข้อมูลภาคสนาม พบว่าการฟ็อน โปงกลางของจังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นทำฟ็อนที่ประดิษฐ์ขึ้นจากจินตนาการของชาวบ้านที่มีชื่อเสียง จังหวัดและทำนองของโปงกลางในรูปแบบต่างๆ ซึ่งเรียกเป็นภาษาถิ่นว่า "ลาย" แต่ละลายมีชื่อตามความหมาย เช่น ลายไหว้ครู ลายช้างขึ้นภู ลายนกไต่บัน ข้ามทุ่ง ลายผู้ไทยเลาะดуб ลายเดินโจง ซึ่งแต่ละลายสามารถนำมาประกอบกับการฟ็อนในชุดการแต่งกายพื้นเมืองต่างๆ ด้วยท่าทางที่แสดงออกให้เกิดความสัมพันธ์อย่างเหมาะสมกับเนื้อหาของลายนั้นๆ

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,กาฬสินธุ์,ฟ็อน,โปงกลาง,เครื่องดนตรีอีสาน

ผาสุข อินทรารุชและคณะ 2544. รายงานการขุดค้นเมืองโบราณฟ้าแดดสงยาง [กรุงเทพฯ]:สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยศิลปากร.

งานชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับรายงานการขุดค้นเมืองโบราณฟ้าแดดสงยางซึ่งตั้งอยู่อำเภอกมลาไสย

จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า ในอดีตมีการปลงศพโดยการฝังยาว ต่อมาเริ่มมีพัฒนาการทางเทคโนโลยีสูงขึ้นรู้จักผลิตภาชนะดินเผาจากเตาเผาประเภทที่ระบายความร้อนในแนวระนาบ ถลุงเหล็กนำมาทำเป็นเครื่องมือเครื่องใช้ นิยมปลงศพโดยการฝังในไห และพัฒนาการเจริญรุ่งเรืองทางพุทธศาสนา และหันมาเปลี่ยนคตินิยมเกี่ยวกับการปลงศพคือการเผาแล้วเก็บในอัฐิใส่โกศดินฝังไว้ใต้ศาสนสถาน ตามลำดับ

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,กาฬสินธุ์,เมืองโบราณ,การพัฒนาการ

อรุณศักดิ์ กิ่งมณี 2540. ภาพสลักเรื่อง "กฐินทอดชาดก" บนใบเสมาจากเมืองฟ้าแดดสงยาง จังหวัดกาฬสินธุ์วารสารเมืองโบราณ. 23(4):104-0-109.

งานชิ้นนี้ศึกษาเกี่ยวกับใบเสมา ซึ่งสลักภาพ "กฐินทอดชาดก"ที่จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า ใบเสมาสลักภาพซึ่งค้นพบจากเมืองฟ้าแดดสงยางนี้สันนิษฐานว่า คงเป็นภาพสลัก ซึ่งสลักภาพในมหานิบาตชาดกเกี่ยวกับพระกฐินทอด(กฐินทอดชาดก) อันถือเป็น 1 ใน 10 พระชาติที่สำคัญยิ่งในอดีตของพระพุทธองค์ ใบเสมาหินที่พบจากเมืองฟ้าแดดสงยางเหล่านี้คงมีอายุราวพุทธศตวรรษที่ 14-15

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,กาฬสินธุ์,เมืองฟ้าแดดสงยาง,ใบเสมา,ภาพสลัก

พรมมา ไชแสง 2541. เรือนพื้นบ้านในเขตอำเภอหนองสูงศรี จังหวัดกาฬสินธุ์ วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาไทยคดีศึกษา)บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษารูปแบบ ขนบธรรมเนียมประเพณี คติความเชื่อที่มีต่อสถาปัตยกรรมประเภทที่อยู่อาศัย และความสัมพันธ์ระหว่างผู้อยู่อาศัย และความสัมพันธ์ระหว่างผู้อยู่อาศัยและการใช้สอย พบว่าเรือนพื้นบ้านในเขตอำเภอหนองสูงศรี เป็นบ้านชั้นเดียวยกพื้นสูงตัวเรือน โปรงมีฝาทั้งสี่ด้าน ตัวหน้าเรือนเปิดครึ่งเดียวหลังคาใช้กระเบื้องไม้ และมักปลูกบ้านตามฝัมือข้างและคติความเชื่อที่จะทำให้อยู่เย็นเป็นสุข แต่ปัจจุบันถูกจำกัดในเรื่องวัสดุก่อสร้างที่ต้องซื้อหาในท้องตลาด ทำให้คติความเชื่อแบบเดิมเปลี่ยนไป

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,กาฬสินธุ์,สถาปัตยกรรม,คติความเชื่อ,เรือนพื้นบ้าน

คารศ ฆารพันธ์ 2544. ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของการประกอบอาชีพผลิตและค้าผ้าไหมแพรวาของชาวบ้านโพน อำเภอกำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของการประกอบอาชีพผลิตและค้าผ้าไหมแพรวาชาวบ้านโพน อำเภอกำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่าผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ มีการลงทุนและการแสวงหาเงินลงทุนเพื่อประกอบอาชีพผลิตและค้าผ้าไหมแพรวา ผลิตภัณฑ์ผ้าไหมแพรวานิยมนำไปตัดชุดเสื้อผ้า

มากที่สุด ลักษณะการขายมีทั้งปลีกและส่ง ผลจากการขายผ้าไหมแพรวาทำให้เศรษฐกิจของครอบครัวและส่วนรวมดีขึ้น ผลกระทบทางด้านสังคม ชาวบ้านโพนส่วนใหญ่มีการประกอบอาชีพผลิตและค้าผ้าไหมแพรวาร้อยละ 95.55

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,กาฬสินธุ์,หัตถกรรม,ผ้าไหมแพรวา,เศรษฐกิจและสังคม,ผลกระทบ

ชาติ วรณกุล และคณะ 2541. การทำผ้าไหมแพรวาในจังหวัดกาฬสินธุ์ วารสารมหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

17(1):158-167.

งานชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับการทำผ้าไหมแพรวาในจังหวัดกาฬสินธุ์ เพื่อให้รู้สภาพการทำ รูปแบบของผ้า ลักษณะลายผ้า และชนิดของลายผ้าไหมแพรวา ตลอดจนผลทางการเงินของการทำผ้าไหมแพรวา โดยทำการศึกษา 3 อำเภอ คือ สหัสขันธ์ สามชัยและคำม่วง พบว่าผู้ทอผ้าไหมแพรวาไม่มีการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมแต่ได้ไหมมาโดยการซื้อ ผู้ทอนั้นมีทั้งทอของตนเองและรับจ้างทอ โดยมีรายได้ผลตอบแทนของโครงการเฉลี่ย เป็นที่น่าพอใจสามารถนำผลที่ได้ไปใช้ในการตัดสินใจ ลงทุน และวางแผนพัฒนาการทอผ้าไหมแพรวาได้

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,กาฬสินธุ์,หัตถกรรม,ลักษณะรูปแบบ,ผลตอบแทน,ผ้าไหมแพรวา

สุรจิตร อุตะเกา 2540. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสตรีทอผ้าไหม ศึกษาเฉพาะกรณีโครงการส่งเสริมศิลปอาชีพ อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาสังคมวิทยาการพัฒนาศาสตร์) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

งานชิ้นนี้ศึกษาเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของสตรีและปัจจัยที่สัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสตรีทอผ้าไหมในโครงการส่งเสริมศิลปอาชีพ อ.เขาวง จ.กาฬสินธุ์ จำนวน 103 คน พบว่า สตรีส่วนใหญ่อายุ 25-65 ปี จบป.6 ทอผ้าไหมเป็นอาชีพเสริม รายได้ 10,001-15,000 บาทต่อปี เป็นครอบครัวเดี่ยว ต้องการให้มีการพัฒนาเพื่อเพิ่มรายได้จากการทอผ้าไหมค่านิยมเชิงพุทธของสตรีส่วนใหญ่ทำบุญตักบาตรพระสงฆ์ตอนเช้า รักษาศีล 5 ข้อ ปฏิบัติสมาธิภาวนา แสวงหาผู้ช่วยแนะนำการภาวนามากกว่ากิจกรรมอื่นๆ ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการมีส่วนร่วม คือ การศึกษาประเภทครอบครัว การช่วยเหลือของญาติ ส่วนทัศนคติมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมเฉพาะในการทอผ้าไหมและการขาย ส่วนค่านิยมเชิงพุทธในด้านภาวนา

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,กาฬสินธุ์,หัตถกรรม,สตรี,การทอผ้าไหม,โครงการส่งเสริมศิลปอาชีพ

สมชาย นิลอาธิ (แปล) 2539 ฮีตสิบสองและคลองสิบสี่ วารสารมหาวิทยาลัยมหาสารคาม. 15(1):15-21.

งานชิ้นนี้ ศึกษาฮีต 12 คองสิบสี่ ฉบับโบราณของหอสมุดเวียงจันทน์และจากพระราชธรรมนิยามลาวล้านช้างหลวงพระบาง คำว่า ฮีต มาจากคำบาลีว่า จาริตะ ลาวใช้คำว่า จาริต ต่อมาเหลือแต่รีต คำว่าจาริตะหรือ

จาริต แปลว่า ประเพณี ฮิต 12 จึงหมายถึงประเพณี การทำบุญตามเดือนทั้ง 12 เดือน หรือประเพณี ที่จะต้องทำตาม เดือนนั้นๆ ที่โบราณเคยพาทำมา ส่วนคลอง 14 นั้นจะมีทั้งของฉราวาสและพระมหากษัตริย์ ในส่วนของฉราวาส นั้น

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,ขนบธรรมเนียม,ประเพณี,ฮิตสิบสองคลองสิบสี่

ชอบ ดีสวน โศก 2546. พานบายศรี วารสารวารวัฒนธรรม สำนักวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 9(3):4-7.

งานชิ้นนี้ ศึกษาพาศรี พบว่า ในการจัดงานประเพณีที่สำคัญๆที่จัดขึ้นในจังหวัดขอนแก่น เช่น งาน เทศกาลไหมประเพณีผูกเสี่ยว และงานกาชาดขอนแก่น พานบายศรีอีสาน เรียกว่า "พาศรี" พาชวีญ พาศรี พานบายศรี เป็นสิ่งเดียวกัน ทั้งที่มาและประโยชน์ใช้สอยและไม่ใช่ขันหมากเบ็ง ซึ่งการทำขันหมากเบ็งนิยมทำ กันเป็นคู่ เพื่อวางเป็นเครื่องบูชา เรียกว่า ขันหมากเบ็งซ้าย-ขวาและนิยมทำกันเพียงชั้นเดียวและมีขนาดใหญ่โต เหมือนพานบายศรีหรือพาศรีหรือพาชวีญ ซึ่งได้รูปแบบมาจากการขยายขนาดและสัดส่วนและความอลังการ มาจากขันหมากเบ็งและนอกจากนี้ยังมีส่วนประกอบ

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,ขอนแก่น,ขนบธรรมเนียมประเพณี,พาศรี

นิยม วงษ์พงษ์คำ 2540. ประติมากรรมสลักหินที่พบในปราสาทเขื่อนน้อย อำเภอเขื่อนน้อย จังหวัดขอนแก่น

วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาลักษณะรูปแบบ ขนบธรรมเนียม คติความเชื่อ และความสัมพันธ์ของชาวบ้าน เขื่อนน้อย กับประติมากรรมที่พบในปราสาทเขื่อนน้อย พบว่าลักษณะของภาพสลักหินแบ่งเป็น 3 ลักษณะ คือ เกี่ยวกับภาพสลักบุคคล เกี่ยวกับสัตว์ และเกี่ยวกับลวดลายประดับตกแต่ง และมีความสัมพันธ์กับชาวบ้านใน อำเภอเขื่อนน้อยมาก เพราะชาวบ้านเชื่อว่ามีวิญญาณของคนชั้นสูงสถิตอยู่

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,ขอนแก่น,คติความเชื่อ,ภาพสลักหิน,ปราสาท

เพ็ญศรี วงษ์ไชยา 2540. ประเพณีตรุษไทภูผาม่าน อำเภอภูผาม่าน จังหวัดขอนแก่น วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตร มหาบัณฑิต (สาขาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาองค์ประกอบ ขั้นตอน และคติความเชื่อจากประเพณีตรุษไทภูผาม่าน อำเภอภูผาม่าน จังหวัดขอนแก่น พบว่าเป็นประเพณีที่เกิดจากการแสดงความยินดีที่มีชีวิตผ่านพ้นอุปสรรคในปีเก่าที่ผ่านมา และการเฉลิมฉลองต้อนรับปีใหม่ มีองค์ประกอบ คือ บุคคล วัสดุอุปกรณ์ สถานที่ และวันเวลา ขั้นตอนพบว่ามี การเตรียมการอาหารคาวหวาน ปักคุงหรือธง มีการทำบุญตักบาตร อุทิศส่วนกุศล การขอพรจากผู้ใหญ่ มีการละเล่นเฉลิมฉลอง บทบาทด้านความเชื่อพบว่าเป็นประเพณีที่สอนให้คนเคารพในระบบอาวุโส

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม, ภาควิชา, ขอนแก่น, ความเชื่อ, พิธีกรรม, ประเพณีศรีไทย

พรพิสิฐ ทักขิณ 2540. ผ้าผะเหวดในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

(สาขาวิชาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาเรื่องพระเวสสันดรชาดกในผ้าผะเหวด องค์ประกอบของจิตรกรรมผ้าผะเหวด และศึกษาภาพสะท้อนวิถีชีวิตและคติความเชื่อในผ้าผะเหวด พบว่าเรื่องพระเวสสันดรชาดกที่ปรากฏในผ้าผะเหวดทั้ง 10 วัดที่ศึกษามีการเสนอเรื่องราวครบทั้ง 13 กัณฑ์ และพบว่ามี การนำเสนอภาพเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ที่เรียกว่า "สังกาส" องค์ประกอบของจิตรกรรมผ้าผะเหวดนั้นได้รับแนวคิดทางพุทธศาสนาเป็นสำคัญ รูปแบบที่ปรากฏมี 2 รูปแบบ คือ แบบเกลี้ยงสีเรียบ และไม่เรียบ ส่วนภาพสะท้อนวิถีชีวิตนั้นผ้าผะเหวดสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตแบบไทยโบราณ คติความเชื่อเกี่ยวกับนรกสวรรค์

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม, ภาควิชา, ขอนแก่น, จิตรกรรม, คติความเชื่อ, ผ้าผะเหวด

ปีทมาวดี ชาญสุวรรณ 2542. พัฒนาการของหางเครื่องหมอลำหมู่วาดขอนแก่น วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหา

บัณฑิต (สาขาวิชาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาพัฒนาการของหางเครื่องหมอลำหมู่วาดขอนแก่น พบว่าเริ่มจากการออกมาเพื่อน คล้ายกับการออกแขกของลิเกก่อนการแสดงหมอลำ ครั้นอิทธิพลของวงดนตรีลูกทุ่งแพร่กระจายเข้ามา หมอลำ หมู่วาดจะเริ่มนำเครื่องดนตรีสากลมาบรรเลงและมีหางเครื่องมาเดินประกอบการร้องเพลง ตลอดจนปรับปรุงเวที

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม, ภาควิชา, ขอนแก่น, ดนตรี, การแสดงและการประยุกต์, พัฒนาการของหางเครื่อง หมู่วาด

สว่างจิต ศรีระษา 2539. ประเพณีผูกเสี่ยว ประเพณีที่ดิงามควรยั่งยืน วารสารสารวัฒนธรรม สำนักวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 2(4):10-13.

งานชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับประเพณีผูกเสี่ยว ซึ่งเป็นประเพณีดิงามควรยั่งยืน พบว่า ประเพณีผูกเสี่ยว จัดขึ้นครั้งแรกที่กิ่งอำเภอเปือยน้อย จ.ขอนแก่น ในวันที่ 29 พฤษภาคม 2523 โดยได้เลือกบุคคลที่มีบุคลิกภาพ ทัศนคติ อารมณ์จิตใจ ที่คล้ายคลึงกันมาผูกเสี่ยวกัน โดยมีคณะกรรมการจัดหาคู่เสี่ยวและจัดประกอบคู่เสี่ยว ความ คาดหวังและวัตถุประสงค์ในการจัดประเพณีผูกเสี่ยว คือ 1)การสร้างสรรค์ ความรัก ความสามัคคี ความร่วมมือ ร่วมใจ ระหว่างประชาชนต่างหมู่บ้านต่างอำเภอในด้านต่างๆ 2) เพื่อฟื้นฟูและเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมพื้นเมืองของ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเกี่ยวกับประเพณีผูกเสี่ยว

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม, ภาควิชา, ขอนแก่น, ประเพณี, การผูกเสี่ยว

นันทิยา ฉัตรธนะพานิช 2543. การเปลี่ยนแปลงประเพณีงานจิว อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น

วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาไทยคดีศึกษา)บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาองค์ประกอบในประเพณีงานจิว การเปลี่ยนแปลงในประเพณีงานจิวระหว่างปี พ.ศ.2500-2541 ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงและบทบาทหน้าที่ของประเพณีงานจิว พบว่ามีองค์ประกอบ คือ คณะกรรมการจัดงาน กิจกรรมทางศาสนา กิจกรรมบริจาค มหรสพ ความเชื่อที่ปรากฏในพิธี และการเข้าร่วมของคนในชุมชน การเปลี่ยนแปลงพบว่ามีคณะกรรมการเพิ่มขึ้น มีคนไทยเข้าร่วมในรูปของหมอลำการบริจาค และเศรษฐกิจสังคมวัฒนธรรมเทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อมในปัจจุบันเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงงานจิว และงานจิวมีบทบาทต่อเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรมทำให้ประเพณีงานจิวเป็นประเพณียิ่งใหญ่ จนกลายเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น วิถีชีวิตของคนที่เกี่ยวข้องปรับเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,ขอนแก่น,ประเพณีงานจิว,การเปลี่ยนแปลง

มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น 2540. อีสานคดี [ขอนแก่น]:มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น.

หนังสือเล่มนี้ จัดพิมพ์ขึ้นเพื่อเป็นการร่วมบำเพ็ญบุญงานฉลอง 200 ปี วัดธาตุในโอกาส ขอนแก่นครบ 200 ปี อีกทั้งยังเป็นการร่วมฉลองสมณศักดิ์พระราชกษัตริย์ชั้นเทพ และฉลองครบ 74 ปี ของพระเทพมงคลเมธี เจ้าคณะจังหวัดขอนแก่น เพื่อเป็นการบูชาบุพการีบุคคล และสถานที่ที่ควรแก่การเคารพบูชาของชาวมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น โดยเนื้อหาภายในเล่มประกอบด้วย

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,ขอนแก่น,ประวัติศาสตร์ด้านต่างๆ,อีสานคดี

เรณู พ่วงปิ่น 2534. การศึกษาเปรียบเทียบลักษณะคำซ้ำภาษาถิ่นนครไทยกับภาษาไทยถิ่นอีสาน(ภูเวียง)

วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สภาวิจัย.

ศึกษาลักษณะคำซ้ำภาษาถิ่นนครไทยเปรียบเทียบกับคำซ้ำภาษาไทยถิ่นอีสาน (ภูเวียง) พบว่า คำซ้ำในภาษานครไทยแบ่งออกเป็น 3 รูปแบบ ส่วนในภาษาไทยถิ่นอีสาน แบ่งคำซ้ำเป็น 2 รูปแบบ สาเหตุที่ลักษณะคำซ้ำมีจำนวนต่างกันเพราะใช้เกณฑ์การจัดแบ่งต่างกัน และถ้าใช้เกณฑ์เดียวกันก็จะได้รูปแบบคำซ้ำจำนวนเท่ากัน ส่วนทางด้านความหมายของคำซ้ำนั้นพบว่า ความหมายของคำซ้ำที่สัมพันธ์กับสระในภาษาไทยถิ่นอีสานมีการจัดแบ่งเป็นระบบที่แน่นอนกว่าภาษาไทยถิ่นนครไทย ซึ่งสาเหตุที่ทำให้ความหมายของคำซ้ำของภาษาถิ่นนครไทยสัมพันธ์กับสระไม่ค่อยจะเป็นระบบ

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,ขอนแก่น,ภาษาถิ่นนครไทย,ภาษาไทยถิ่นอีสาน(ภูเวียง),ลักษณะคำซ้ำ

ประมวล พิมพ์เสน 2543. สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมนำเที่ยวขอนแก่น ขอนแก่น:ขอนแก่นการพิมพ์.

งานชิ้นนี้รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับศิลปกรรม ชุมชน โบราณและแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของ จ.ขอนแก่นในช่วงพ.ศ. 2534-2542 โดยแบ่งเป็นบทต่าง ๆ คือแนะนำสภาพภูมิศาสตร์ของจ.ขอนแก่น ประวัติเมือง ขอนแก่น แหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และแหล่งท่องเที่ยวงานประจำปี พร้อมให้ข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ด้วย

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,ขอนแก่น,ภูมิประเทศและการท่องเที่ยว,โบราณสถาน

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ 2540. ละครหุ่นอีสานเพชรหนองเรือ ขอนแก่น:คลังนานาวิทยา.

งานชิ้นนี้ศึกษาเกี่ยวกับประวัติและผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรม ซึ่งทางคณะกรรมการ วัฒนธรรมแห่งชาติได้ประกาศยกย่องเชิดชูเกียรติแก่บุคคล คือ นายสวน ผ่องแผ้ว ผู้ซึ่งเป็นหัวหน้าคณะละครหุ่น อีสาน "เพชรหนองเรือ" นอกจากนี้ภายในหนังสือเล่มนี้ยังมีบทความที่เกี่ยวกับวัฒนธรรม ได้แก่ โครงการสืบสาน วัฒนธรรมไทย 2538-2540 ซึ่งกล่าวถึงภูมิหลัง สภาพปัจจุบัน และปัญหาทางวัฒนธรรม ตลอดจนยังมีประวัติ ความเป็นมาหนังสืออีสาน ละครหุ่นอีสาน และยังมีบทความเกี่ยวกับวัฒนธรรมในด้านต่างๆ

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,ขอนแก่น,ละครหุ่นอีสาน,เพชรหนองเรือ

ประมวล พิมพ์เสน 2543. รวมผลญา 3:ลำเตี้ยเดือน 5 ลำญาเกี่ยวกับขอนแก่น ขอนแก่น:ศูนย์วัฒนธรรมขอนแก่น
โรงเรียนกัลยาณวัตร.

งานชิ้นนี้ได้รวบรวมกลอนลำมาจัดพิมพ์เป็นรูปเล่มเพื่อส่งเสริมกลุ่มหมอลำและผู้สนใจทั่วไป ให้มีกลอนลำโดย ลำเตี้ย เป็นหมอลำประเภทหนึ่ง ในอดีตมีการแสดงทั่วไปในจังหวัดขอนแก่น โดยเฉพาะตำบล พระลับ และมีการแสดงมากที่สุดที่บ้านโนนทัน จนบางครั้งชาวขอนแก่นเรียกลำเตี้ยโนนทัน การลำเตี้ยเป็น การละเล่นพื้นบ้านที่สนุกสนานสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและระหว่างกลุ่มได้ยอดเยี่ยม ศูนย์วัฒนธรรม จ. ขอนแก่นจึงได้สนับสนุน ให้มีการรื้อฟื้นกลับมาอีกครั้งหนึ่ง

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,ขอนแก่น,ศิลปะการแสดง,หมอลำ,ลำเตี้ย,ลำเกี่ยว

พันคำทอง สุวรรณธาดา 2545. การเปลี่ยนแปลงขนบในการสร้างพระธาตุ:ศึกษากรณีพระมหาธาตุแก่นนคร วัดหนองแวงพระอารามหลวง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขา ไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาการเปลี่ยนแปลงขนบในการสร้างพระธาตุด้านรูปแบบ ด้านวิธีการก่อสร้างหน้าที่ และประโยชน์ คติความเชื่อและปัจจัยที่เกี่ยวข้องที่มีผลกระทบต่อขนบในการสร้างพระมหาธาตุแก่นนครวัด

หนองแขวงพระอารามหลวง ต.ในเมือง อ.เมือง จ.ขอนแก่น พบว่า ได้มีการสร้างเป็นพระธาตุรูปแบบเปิด มีการใช้เครื่องมือที่ทันสมัยใช้วัสดุที่คงทนผสมผสานเทคโนโลยีภายในพระธาตุเป็นที่โล่งกว้างสามารถประกอบกิจกรรม คณะสงฆ์และปฏิบัติศาสนกิจของพุทธศาสนิกชนได้ และได้ออกแบบสูงเก๋ขึ้นในแต่ละห้องมีภาพเขียน แกะสลักไม้เป็นระวัติเมืองขอนแก่นเป็นต้น ด้านคติความเชื่อมีการเปลี่ยนแปลงคือมีการสร้างจุลธาตุเพื่อบรรจุอัฐิ พุทธศาสนิกชน ปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,ขอนแก่น,สถาปัตยกรรม,พระมหาธาตุแก่นนคร,คติความเชื่อ,รูปแบบ

สมชื่น เชี่ยวกุล 2538. รายงานการวิจัยเรื่องภูมิหลังและคติชนวิทยาที่เกี่ยวข้องกับสถานที่สำคัญของชุมชนเมือง รอบบึงแก่นนคร ขอนแก่น:ภาควิชาภาษาต่างประเทศ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

งานชิ้นนี้ ศึกษารวบรวมประวัติศาสตร์ของสถานที่สำคัญรอบบึงแก่นนคร ซึ่งได้แก่ วัดโพธิ์กลาง วัดธาตุ วัดโพธิ์โนนมัน วัดศรีธาตุ(บ้านตุม) ศาลเจ้าแม่สองนาง ศาลเจ้าพ่อมเหศักดิ์ ศาลเจ้าปึงเถ่ากง-ม่า ศาลเจ้าปู่ครูเย็น สถาปัตยกรรมรอบบึงแก่นนคร อนุสาวรีย์พระนเรศวรสิริบริรักษ์รวมทั้งประวัติเมืองขอนแก่นและเจ้าเมืองขอนแก่นด้วย นอกจากนี้ยังรวบรวมคติชนวิทยาที่เกี่ยวข้องกับสถานที่สำคัญดังกล่าวแล้ว ได้แก่ ความเชื่อเกี่ยวกับความฝัน ความเชื่อเกี่ยวกับภูตผีและนางไม้ ความเชื่อเกี่ยวกับเจ้าของเงิน ความเชื่อเกี่ยวกับอิทธิฤทธิ์ของวิญญาน พิธีกรรมตำนานบ้านพระลับ บ้านพระยืนและบ้านพระคือ ตำนานเกี่ยวกับชื่อเมืองร้อยเอ็ดและตำนานเกี่ยวกับมุกดาหารพร้อมทั้งการถ่ายทอดภูมิปัญญาที่ปรากฏตามสถานที่รอบ

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,ขอนแก่น,สถาปัตยกรรม,สถานที่สำคัญ,ความเชื่อและพิธีกรรม,ศาลเจ้า

สุริยา สมุทคุปต์และคณะ 2535. หนังสือพิมพ์ของอีสาน:การแพร่กระจายและการปรับเปลี่ยนทางวัฒนธรรมในหมู่บ้านอีสาน ขอนแก่น:ห้องปฏิบัติการทางมานุษยวิทยาของอีสาน ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

งานชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับหนังสือพิมพ์ของคณะหนังสือพิมพ์จากบ้านสระแก้ว ต.บ้านฝาง อ.บ้านฝาง จ.ขอนแก่น ที่ได้รับอิทธิพลจากหนังสือพิมพ์จากใต้ โดยผ่านประสบการณ์ในการใช้ชีวิตช่วงทำงานนอกหมู่บ้าน แล้วจึงประยุกต์หนังสือพิมพ์ให้เข้ากับลักษณะท้องถิ่นอีสาน โดยเฉพาะในการแสดงหมอลำ และมีชาวบ้านกลุ่มหนึ่งดำรงชีวิตด้วยการออกเร่แสดงประโมทัยเพื่อหารายได้นอกฤดูกาลทำนา

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,ขอนแก่น,หนังสือพิมพ์,หนังสือพิมพ์,อิทธิพล,การแพร่กระจาย

วราพร แก้วไธ 2544. ลักษณะการแสดงตลกหมอลำหมู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาลักษณะการแสดงตลกหมอลำหมู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น จากคณะหมอลำหมู่ที่ได้รับความนิยม 9 คณะ พบว่าลักษณะการแสดงตลกของหมอลำหมู่เป็นการผสมผสานทางวัฒนธรรมโดยรับเอาวัฒนธรรมและการเปลี่ยนแปลงของวงดนตรีลูกทุ่งมาปรับปรุงประยุกต์กับวัฒนธรรมของตนเองโดยการเลียนแบบและพัฒนาขึ้นด้วยเหตุผลจากอิทธิพลความนิยมของกลุ่มผู้ชมเป็นตัวกำหนดเงื่อนไขแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการที่ต่อเนื่องมีการจัดวางระเบียบขั้นตอนในการแสดง มีการสร้าง "มุขตลก"

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม, ภาควิชา, ขอนแก่น, หมอลำหมู่, การแสดงตลก

คำประเถียน โพธิ์เพชรเถิบ 2545. การศึกษาความเชื่อเกี่ยวกับการใช้ผ้าไหมมัดหมี่ของชาวอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ปรัชญา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

งานชิ้นนี้ศึกษาความเชื่อและปรัชญาการใช้ผ้าไหมมัดหมี่ของชาวอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น พบว่าการทอผ้าไหมมัดหมี่ของชุมชนนี้ยังคงรักษารูปแบบและลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ ผ้าไหมชนบทแตกต่างจากผ้าไหมที่อื่นคือ พื้นผ้าหมีแข็งแรงเนื้อแน่นไม่อ่อนพลิ้ว นิยมทำลวดลายที่เกิดจากความเชื่อทางพุทธศาสนา จากพืช จากสัตว์ จากสิ่งของเครื่องใช้ และจากความคิดสร้างสรรค์ สมัยก่อนชาวชนบททอผ้า เพื่อไว้ใช้ในครอบครัว ผืนดีจะเก็บรักษาเพื่อเป็นมรดกตกทอดกับลูกหลาน ผู้ใช้ผ้าไหมมัดหมี่จะเลือกใช้ผ้าที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษและความเชื่อส่วนบุคคล

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม, ภาควิชา, ขอนแก่น, หัตถกรรม, ความเชื่อ, ผ้าไหมมัดหมี่

บุญเกิด พิมพัวร์เมธกุล 2544. ประเพณีอีสานและเกร็ดโบราณคดีไทอีสาน [ขอนแก่น]:คลังนานาวิทยา.

งานชิ้นนี้ เป็นหนังสือเกี่ยวกับประเพณีอีสานและเกร็ดโบราณคดีไทอีสาน พบว่าประเพณีไทอีสานมีความหมายถึง ความเชื่อ ความคิด ค่านิยม ศิลธรรม ระเบียบแบบแผนของสังคม การกระทำและวิธีการกระทำสิ่งต่าง ๆ รวมไปถึงการประกอบพิธีกรรมเนื่องในโอกาสต่าง ๆ ที่ชาวไทอีสาน(หรือคนที่อยู่ในภาคอีสานของประเทศไทยที่ใช้ภาษาลาวเป็นภาษาพูด)ซึ่งปฏิบัติและเชื่อถือกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน แม้จะมีบางส่วนที่เลื่อนราง

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม, ภาควิชา, ความเชื่อ, ค่านิยม, ศิลธรรม, ระเบียบแบบแผน, ประเพณี

ชลิต ชัยครรชิต 2540. สถานภาพการศึกษาประวัติศาสตร์และโบราณคดีอีสานในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมาวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 16(1):83-90.

ในด้านการศึกษาทางโบราณคดี มีงานวิจัยทั้งของนักวิจัยต่างประเทศ นักวิจัยไทยและบุคลากรภาควิชาประวัติศาสตร์และโบราณคดี ที่มีรายงานการค้นคว้าเกี่ยวกับพัฒนาการทางวัฒนธรรมของมนุษย์ในอดีต

ของภูมิภาค ที่ทำความเข้าใจความเข้าใจอดีตของภูมิภาคนี้กระจ่างชัดยิ่งขึ้น การวิจัยภาคสนามที่เกี่ยวกับพัฒนาการทางสังคมทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีภายในภูมิภาคอีสานในรอบ 20 ปี ที่ผ่านมาจากการประมวลงานวิจัยและการศึกษาค้นคว้า ตลอดจนกระบวนการทำความเข้าใจอดีตของภูมิภาคนี้ โดยผ่านกระบวนการประเมินผลการเรียบเรียง

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,ความเชื่อ,ประวัติศาสตร์,โบราณคดี

ชัชวาทร์ มาเพชร 2545. ภูมิปัญญาทางจิตศิลป์ของหมอลำ ป.ฉลาดน้อย วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาภูมิปัญญาทางจิตศิลป์ของหมอลำ ป.ฉลาดน้อย ในด้านเสียง คำร้อง จังหวะ การหายใจ อารมณ์ และองค์ประกอบในการลำ ด้านรูปแบบการประพันธ์ ศิลปะการใช้ภาษา พบว่าจิตศิลป์ในกลอนลำของหมอลำ ป.ฉลาดน้อย แบ่งเป็น 6 ประเภทคือ เสียงของหมอลำ ป.ฉลาดน้อยเป็นเสียงที่ชัดเจน เสียงแคนออกถ้อยคำชัดเจน ลำได้เต็มเสียงระดับเสียงสม่ำเสมอ มีกำลังเสียงมาก กำหนดลมหายใจยาว คำร้องมีความหมายของคำชัดเจน ความดังของเสียงอื่นทำให้ผู้ฟังได้ยินเสียงสระชัดเจน จังหวะในการลำสม่ำเสมอเข้ากับเสียงแคน การหายใจการแบ่งวรรคหายใจสามารถหายใจลึกเสียงมีความยาว สื่อความรู้สึกทางอารมณ์ได้ดี เนื้อหากลอนลำจะสอนซาหึงมากที่สุด

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,จิตศิลป์,ภูมิปัญญา,หมอลำป.ฉลาดน้อย

รัชวิทย์ มุสิการุณ 2544. สุดสะแนนเรื่อง แคนแดนจำปา วารสารเพลงดนตรี. 7(2):57-62.

งานชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับแคน พบว่า แคน เป็นเครื่องดนตรีตระกูลเป่าขึ้นเดียวในโลกที่บรรเลงในครั้งเดียวได้หลายเสียงประสานพร้อมกันในลักษณะการประสานเสียงเพลง ได้ถึง 11 เสียงและสามารถทำให้เกิดเสียงยาวนานติดต่อกันได้ตลอดการบรรเลง ด้วยความสัมพันธ์ต่อกันช้านานของประเทศไทยและประเทศสาธารณรัฐประชาชนลาว เป็นเมืองพี่เมืองน้อง แคนจึงเป็นดนตรีที่นิยมเล่นกันมากใน 2 ประเทศแห่งลุ่มน้ำโขง กล่าวได้ว่า เป็นเครื่องดนตรีที่มี "รากร่วม" ทางวัฒนธรรมและมี "รากเริ่ม" จากที่เดียวกัน ด้วยเหตุนี้เองมนต์เสียงแคนจากแดนจำปาเป็นเรื่อง "สุดสะแนน" และอยู่ในความนิยมของคนลาวอย่างไม่เสื่อมคลาย เนื่องมาจากคำนิยมและคุณค่าของแคน การดำรงชีวิตอยู่อย่างเพียงพอของศิลปินและการรับวัฒนธรรม การดนตรีลูกทุ่งหมอลำจากประเทศไทย

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,เครื่องดนตรีประเภทเป่า,ความนิยม,แคน

วิศิษฐ์ ดวงสงค์ 2541. แคน ยอดดนตรีพื้นเมืองไทยอีสาน วารสารสารกรมศิลปากร. 11(1):20-22.

งานชิ้นนี้ เป็นบทความเกี่ยวกับ แคน ยอดดนตรีพื้นเมืองไทยอีสาน พบว่าเครื่องดนตรีเรียกว่าแคน

ของชาวพื้นเมืองไทยอีสานมีความเป็นมาไม่แน่ชัด มีแต่เรื่องปรัมปราที่เล่าขานสืบๆกันมาแคนของชาวพื้นเมืองไทยอีสานมีอยู่ 4 ชนิด ดังนี้คือ แคนหก แคนเจ็ด แคนแปด และแคนเก้า แคนจัดเป็นยอดดนตรีพื้นเมืองชาวไทยอีสานสายล้านช้าง ด้วยถือว่ามีเสียงที่ไพเราะจับใจยิ่งกว่าเสียงดนตรีพื้นเมืองชนิดอื่นใดทั้งสิ้น ชาวพื้นเมืองนิยมใช้แคนเป่าบรรเลงเพลง ดังนี้ คือ ใช้เป่าหรือเคียวเพลงในเชิงเกี่ยวพาราสีหนุ่มสาว ใช้เป่าประสานเสียงหมอลำ

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,เครื่องดนตรีพื้นบ้าน,การบรรเลงเพลง,พิธีกรรม,แคน

สนอง คลังพระศรี 2540 แคนเรียกเป็น "ด้วง" ไม่ใช่ "เต้า" ข้อทักท้วงที่ควรพิจารณา วารสารคำดนตรี.

2(มิถุนายน):14-19.

งานชิ้นนี้เป็นบทความเกี่ยวกับแคน เรียกเป็นด้วงไม่ใช่เต้า ข้อทักท้วงที่ควรพิจารณา ซึ่งคนส่วนใหญ่ที่นิยมเรียกลักษณะนามของแคนว่าเต้า แต่ชาวอีสานซึ่งเป็นกลุ่มที่นิยมเล่นแคนมากกว่ากลุ่มอื่นๆ กลับเรียกแคนว่า "ควง" เพราะหลักฐานในหนังสือไตรภูมิพระร่วง บ่งชี้ชัดว่า เครื่องดนตรีที่ทำด้วยลูกน้ำเต้า เช่น พิณ คนโบราณเรียกเป็นควง ซึ่งเรียกตามรูปร่างลักษณะของวัสดุไม้ไผ่เรียกตามวัสดุที่ใช้ทำ ดังนั้น การที่ชาวบ้านในท้องถิ่นอีสานยังคงเรียกว่า "ควง" จึงฟังดูมีเหตุผลและสอดคล้องกับหลักฐานเป็นอย่างยิ่ง

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,เครื่องดนตรีพื้นบ้าน,รูปร่างลักษณะ,แคน,ด้วง

สังัด ภูเขาทอง 2540. ไปงกลางในทัศนะของคนต่างถิ่น วารสารคำดนตรี. 2(มิถุนายน):1-4.

งานชิ้นนี้ เป็นบทความเกี่ยวกับไปงกลางในทัศนะของคนต่างถิ่น ซึ่งน่าจะมาจากวัตถุที่มีรูปร่างกลวงเป็นโพรง หรือคล้ายราง เวลาเคาะจะมีเสียงดังกังวาน หมายถึงการตั้งชื่อไปตามรูปร่างลักษณะ ดังนั้น ความหมายของคำว่า "ไปงกลาง" คือ เครื่องดนตรีที่มีลักษณะเป็นโพรงหรือไม่ก็เป็นรางนั่นเอง คือต้องมีลักษณะเป็นกลวง มีเสียงกังวาน แต่ในภาคเหนือ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ชาวบ้านนิยมเรียกว่า "ผางกลาง" ชาวบ้านเชื่อว่าเป็นเสียงแห่งความมงคล

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,เครื่องดนตรีพื้นบ้าน,ลักษณะรูปร่าง,การเรียกชื่อ,ไปงกลาง

คมกริช การินทร์ 2542. แคน:ดนตรีแห่งชีวิตชาวอีสาน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย

นเรศวร. 7(1):57-60.

งานชิ้นนี้ศึกษาเกี่ยวกับแคน พบว่า แคน เป็นเครื่องดนตรีที่จัดเป็นสัญลักษณ์หรือเป็นสิ่งแทนชาวอีสาน อันมีความหมายสำคัญต่อชีวิตของชาวอีสานอย่างหนึ่ง เสียงแคนและลีลาของเสียง แสดงถึงความเศร้าโศกราวกับเป็นการรำพึงรำพันถึงชีวิตของชาวอีสานที่ต้องต่อสู้ดิ้นรนกับธรรมชาติที่โหดร้ายคือ ความแห้งแล้ง ทางตรงกันข้าม เสียงแคนยังแสดงถึงความสนุกสนาน ครึกครื้น ได้เป็นอย่างดี เป็นนัยบ่งบอกอีกว่า แม้จะต้องต่อสู้กับ

ความโหดร้ายของธรรมชาติแต่ชาวอีสานก็มีไคย๋อท้อ

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,เครื่องดนตรีแห่งชีวิต,สัญลักษณ์,วิถีชีวิต,แดน

โครงการตำราคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ 2543. งานช่างของอีสาน มหาสารคาม :โครงการตำรา

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานช่างของอีสานประกอบด้วยงานจักสานและงานไม้ไผ่ การถักทอข้อม การปั้นดินเผา งานประดิษฐ์ใบตองและงานใบ งานจักสานและงานไม้ไผ่จะนำเนื้อไม้ไผ่หรือไม้ที่คล้ายไม้ไผ่ มาทำเป็นดอก แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ ดอกขี้และดอกสาน มีลวดลายต่างๆ กัน เช่น ลายขัด ลายสอง ลายสองขี้ขี้ ลายสาม ลายสี่ ลายตามะกอก ลายไขว้ ฯลฯ ซึ่งเครื่องจักสานแต่ละประเภท จะมีความเชื่อที่แตกต่างออกไป ส่วนเครื่องไม้ไผ่สามารถจำแนกประเภทเครื่องไม้ออกเป็น เครื่องใช้ภายในบ้าน เครื่องมือจับสัตว์ สร้างบ้านเรือน เครื่องมือเพาะปลูก สร้างเครื่องสันทนาการ ทำเป็นเครื่องถักทอ การทอจะมีการทอผ้าไหม โดยไหมที่มีคุณภาพดีเริ่มตั้งแต่การปลูกหม่อน การเลี้ยงไหม การสาวไหม การฟอกไหม และมีการทอผ้าฝ้าย ผ้าขิดอีสาน การจิด หมายถึง การจิดซ้อนขึ้น การทอผ้าขิดเป็นกระบวนการที่ยุ่งยากกว่า การทอผ้าธรรมดา

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,งานช่าง,งานจักสาน,งานไม้ไผ่,การถักทอข้อม,การปั้นดินเผา,งานประดิษฐ์ใบตอง,งานไม้

ธวัช ปุณโณทก 2541. เงินตราภาคอีสาน วารสารศิลปวัฒนธรรม. 54-58.

งานชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับเงินตราของภาคอีสาน พบว่า ในอดีตมีการหล่อเงินฮ้อยและเงินลาดขึ้นโดยเสรี แต่จะมีราคาลง สมัยหลังต่อมา มีการหล่อเงินขึ้นใช้ให้ได้มาตรฐานเดียวกันเรียกว่า "เงินคู่" และ "เงินฮาง" โดยเงินคู่เป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า เป็นแท่งเงินสี่เหลี่ยมเนื้อเงินบริสุทธิ์ ส่วนเงินฮางมีลักษณะเหมือนรางข้าวหมูหรือรางหม้อคอกม้า มีขนาดยาวประมาณ 6 นิ้วฟุต กว้างประมาณ 2 นิ้วฟุต

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,เงินตรา,เงินคู่,เงินฮาง

อมรรัตน์ ปานกล้า 2539. เทียบบุญเดือนสี่อีสาน แห่งพระเวสสันดรเจ้าเข้านครวารสารสยามอารยะ. 3(40):46-63.

งานชิ้นนี้เป็นบทความที่กล่าวถึง การเทียบบุญเดือนสี่อีสาน แห่งพระเวสสันดรเจ้าเข้านคร ซึ่งอีสานเป็นดินแดนแห่งจารีตประเพณีและภูมิปัญญาโบราณ คนอีสานยึดคำสอนตามหลัก "ฮิตสิบสอง คลองสิบสี่" เป็นหลักปฏิบัติสืบทอดกันมาอย่างเคร่งครัดนับมาจากบรรพบุรุษหรือมาจากการที่จารีตประเพณีเหล่านั้นมีเหตุผลสมควรแก่การปฏิบัติสืบต่อ คนอีสานนิยมเรียกบุญเดือนสี่ว่า บุญพระเวส ซึ่งเป็นเหมือนการชักชวนผู้คนในชุมชนร่วมกันทำบุญให้ทาน ที่เนื้อแท้พิธีการที่ถูกต้องจริงๆ นั้นต้องมีการไปเชิญพระอุปัชฌาย์และแห่พระเวสสันดรเข้าเมือง การเทศน์มาลัยหมั้นมาลัยแสน

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,จารีตประเพณี,คติความเชื่อ,พระเวสสันดร,บุญพระเวส

ทรงวิทย์ พิมพ์กรรม 2545. สิ่งแฝงเร้นในงานวิจัยจิตรกรรมฝาผนังอีสานของ อ.ไพโรจน์ สโมสร

วารสารหอศิลป์วัฒนธรรม มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 2(1):55-59.

บรรณานิกศน์: งานชิ้นนี้ศึกษาเกี่ยวกับงานวิจัยจิตรกรรมฝาผนังอีสานของ อ.ไพโรจน์ สโมสร พบว่าจิตรกรรมฝาผนังมากที่สุดอยู่ในเขตอีสานตอนกลาง คือขอนแก่น มหาสารคาม ร้อยเอ็ด จิตรกรรมฝาผนังที่อยู่ตามวัดในภาคอีสานที่เป็นรูปแบบดั้งเดิมหลงเหลืออยู่น้อยมากและที่สำคัญคือการนำเสนอเรื่องราวในพุทธศาสนาคือเรื่องพระเวสสันดร ส่วนโบสถ์อีสานมีขนาดเล็ก อุบัติภาพหรือมราวดึงห้ามจึงเอาภาพเขียนมาไว้ข้างนอกเพื่อสอนชาวบ้าน การให้สีโดยเฉพาะสีที่เด่นของชาวอีสานคือสีคราม และสีรงค์

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,จิตรกรรมฝาผนัง,การนำเสนอ,พระพุทธรูป,การศึกษา

ศุมาลี เอกชนนิยม 2546. ศิลปะจินตทัศน์:กรณีศึกษาจิตรกรรมฝาผนังพื้นบ้านอีสาน สิมวัดโพธารามและวัดป่าเรไรย์ วิทยานิพนธ์ทัศนศิลป์ศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

งานชิ้นนี้ศึกษาแนวคิดในการสร้างงานจิตรกรรมฝาผนังในการออกแบบโครงสร้างภาพ การถ่ายทอดเรื่องราว รูปแบบ การใช้สี การใช้กลวิธี และนำผลที่ได้มาพัฒนาสร้างสรรค์งานจิตรกรรมร่วมสมัย โดยศึกษาจากภาพที่ผนังอุโบสถเป็นตัวกำหนดแบบนิยมใช้รูปทรงขนาดใหญ่แสดงความต่อเนื่องของเหตุการณ์สี่เส้นเรื่องราวสร้างความกลมกลืน ได้แก่ เรื่องราวเกี่ยวกับพระพุทธรูป เรื่องเล่าที่เป็นนิทานพื้นบ้าน ชีวิตความเป็นอยู่

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม, ภาคอีสาน, จิตรกรรมฝาผนัง, ศิลปะจินตทัศน์, วัดโพธาราม, วัดป่าเรไรย์

เพ็ญประภา วงศ์เกษมศักดิ์ 2542. การประกอบอาชีพसानกระดืบข้าวบ้านโนนมะเยา ตำบลสระโพนทอง ตำบลเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษากระบวนการประกอบอาชีพसानกระดืบข้าวที่มีผลต่อเศรษฐกิจและสังคมของชาวบ้านโนนมะเยา พบว่าเป็นการผลิตเพื่อจำหน่าย โดยถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ ปัจจัยที่ทำให้ชาวบ้านประกอบอาชีพนี้ คือ มีวัดอุทิศในท้องถิ่นอย่างเพียงพอ อีกทั้งมีพ่อค้ามารับซื้อถึงในหมู่บ้าน ทำให้มีรายได้เพียงพอต่อการใช้ในชีวิตรประจำวัน แรงงานส่วนใหญ่อยู่ในหมู่บ้าน ทำให้ครอบครัวมีความอบอุ่น

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,ชัยภูมิ,การประกอบอาชีพ,หัตถกรรม,กระดืบข้าว

สุทัศน์ กองทรัพย์ 2542 วิถีชีวิตวิถีความคิดช่างไทย-เขมร อีสานใต้ สุรินทร์:สถาบันราชภัฏสุรินทร์.

รายงานการวิจัยนี้เป็นโครงการศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับวิถีชีวิตความคิดช่างไทย-เขมร

อีสานใต้ ที่กระจกระบายให้เป็นหมวดหมู่

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,ช่างไทย-เขมร,วิถีชีวิต

อุคม บัวศรี 2540. คนตรีในพิธีกรรมอีสาน วารสารคำคนตรี. 2:10-13.

งานชิ้นนี้ เป็นบทความเกี่ยวกับคนตรีในพิธีกรรมอีสาน พบว่าเครื่องดนตรีที่นิยมใช้ประกอบพิธีกรรม อันได้แก่ แคน เป็นคนตรีที่ใช้ประกอบพิธีกรรม เช่นรำทรงหรือรำผีฟ้าหรือหมอลำเหย้า ถือว่าแคน เป็นสื่ออย่างหนึ่งที่สำคัญ, กลอง อีสานมีกลองหลายชนิด ได้แก่ กลองเพล กลองเด็ก กลองโสม กลองบังสุกุล กลองคุ่ม กลองเท็ง กลองตะโพน กลองจิ้ง กลองท่วง กลองสะบัดชัย และกลองยาว ซึ่งนำมาใช้แตกต่างกันขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ที่จะใช้

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,คนตรี,เครื่องดนตรีพื้นบ้าน,พิธีกรรม,กลอง

ศุภฎี กองสมบัติ 2546. การวิเคราะห์เนื้อหาและกลวิธีการใช้ภาษาในการแสดงตลกอีสาน

วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.

งานชิ้นนี้ศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาของการแสดงตลกอีสาน และเพื่อวิเคราะห์กลวิธีการใช้ภาษาในการแสดงตลกอีสาน โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาและเสนอแบบพรรณนาวิเคราะห์ พบว่าเนื้อหาการแสดง มีเรื่อง เพศ เงินทอง การดัดแปลงเนื้อเพลง เนื้อหาต่างสะท้อนเห็นเรื่องราวต่างๆ 4 เรื่องคือ นิสัย พฤติกรรม อารมณ์ของตน สังคมของชีวิตวัฒนธรรม สถานะของผู้แสดง การล้อเลียนสื่อ โดยการเล่นตลกจะสอดคล้องกับเรื่องในชีวิตประจำวัน อารมณ์ความรู้สึก และกลไกชีวิต เนื้อหาของการแสดงสะท้อนให้เห็นว่าไม่ว่าจะเป็นยุคสมัยใดที่ตลกโด่งดัง เรื่องเพศ เงินทอง ยังเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของผู้คน นำมาเล่นได้ทุกยุคทุกสมัย ทั้งผู้แสดงผู้ชมได้ปลดปล่อย

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,คนตรีและการแสดงตลก,การวิเคราะห์เนื้อหา,กลวิธี,การใช้ภาษา

ศุภกิจ จารุวรรณ 2543. การศึกษาวัฒนธรรมคนตรีในมวยโบราณ วารสารมข.วิจัย. 2(3):3-4.

งานชิ้นนี้ ศึกษาวัฒนธรรมคนตรีในมวยโบราณ ซึ่งประกอบด้วยสันนิษฐานและลีลามวย คนตรีประกอบมวยโบราณ โดยสันนิษฐานของมวยโบราณมีต้นเค้ามาจากสิ่งที่พบเห็นธรรมชาติรอบตัวและท่าทางของสัตว์ตลอดจนอิทธิพลของวรรณกรรมพื้นบ้าน นำมาหล่อหลอมเพื่อใช้ในการป้องกันตัว โดยมีความเชื่อพื้นบ้านหรือไสยศาสตร์ผสมผสานกับความเชื่อของพุทธศาสนา มหายานลัทธิตันตระมวยโบราณมีลีลาที่เลียนท่าทางของสัตว์และอิทธิพลของวรรณกรรมพื้นบ้านผสมผสานกันอยู่

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,คนตรีวิทยา,วัฒนธรรมคนตรี,นาฏศิลป์,มวยโบราณ

ทิพวรรณ คันธา 2542. การละเล่นพื้นบ้านของเด็กภาคอีสาน [กรุงเทพฯ]:บริษัท คอมแพคพริ้นท์ จำกัด.

งานชิ้นนี้ เป็นหนังสือเกี่ยวกับการละเล่นพื้นบ้านของเด็กอีสานพบว่าการเล่นพื้นบ้านของเด็กภาคอีสาน เป็นสิ่งสำคัญมาก กล่าวได้ว่า การเล่นกับเด็กเป็นของคู่กัน ซึ่งเป็นประโยชน์ในการส่งเสริมพัฒนาการทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสร้างสรรค์สติปัญญาของเด็กไปพร้อมกัน นอกจากนี้ยังสร้างนิสัยที่ดีให้แก่เด็กในการรู้จักเคารพกฎระเบียบ กติกา มารยาท รู้แพ้ รู้ชนะ สร้างความสามัคคีในหมู่คณะ อันจะส่งผลให้มีพัฒนาการทางสังคมต่อไป การละเล่นพื้นบ้านสะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมบางอย่างในท้องถิ่น ปัจจุบันการละเล่นพื้นบ้านของเด็กภาคอีสานกำลังจะเลือนหายไปสิ่งแปลกใหม่และสิ่งแปลกปลอมหลายอย่างเข้ามาแทน

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,เด็ก,การละเล่นพื้นบ้าน

----- ๒๕๓๘. มรุกขนคร โป่งกลางลือชื่อที่อีสาน คนตรีพื้นบ้านที่ไม่ธรรมดา วารสารการศึกษาตลอดชีวิต. 18(3):30-31.

บรรณานิทัศน์: โรงเรียนวัดบึงเหล็กในพระบรมราชูปถัมภ์ จ.นครพนม เป็นโรงเรียนอันดับที่ 4 ที่จัดขึ้นตามพระราชประสงค์ ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ โดยใช้ทรัพย์ส่วนพระองค์ โรงเรียนแห่งนี้ได้จัดตั้งวงดนตรีพื้นบ้านชื่อ คณะมรุกขนคร โดยมีอาจารย์สุพัฒน์ วงศ์วันดี เป็นผู้ฝึกสอนและหัวหน้าคณะวงดนตรี ผลงานได้คว่ำรางวัลชนะเลิศจากการแสดงมากมาย เช่น ชนะเลิศการประกวดดนตรีพื้นบ้านที่สถานีวิทยุ 909 กรป.กลาง จ.สกลนคร

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,นครพนม,ดนตรีพื้นบ้าน,มรุกขนคร โป่งกลาง

นฤมล ปิยวิทย์และคณะ 2538. ของดีโคราช เล่มที่ 2 สาขาศิลปะและภาษา [นครราชสีมา]:ศูนย์

ศิลปวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏนครราชสีมา

บรรณานิทัศน์: งานชิ้นนี้ เป็นหนังสือเกี่ยวกับศิลปกรรม ทั้งสถาปัตยกรรม จิตรกรรมและประติมากรรมตลอดทั้งภาษาและวรรณกรรมของจังหวัดนครราชสีมา พบว่าเมื่อกาลเวลาผ่านไปการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมนั้นรวดเร็วมากด้วยกระแสโลกาภิวัตน์ประกอบด้วยข้อมูลพื้นฐานในบางเรื่องเปลี่ยนไป รวมทั้งงานด้านศิลปกรรมซึ่งถือว่าเป็นงานที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นเกิดความซาบซึ้งในวัฒนธรรม

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,นครราชสีมา สถาปัตยกรรม,จิตรกรรม,ประติมากรรม,ภาษาและวาทกรรม

พัชรินทร์ ยาพิมาย 2542. สภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของนักมวยไทย อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา

วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

บรรณานิทัศน์: งานชิ้นนี้ศึกษาสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของนักมวยไทย อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา

พบว่าสภาพทางเศรษฐกิจของครอบครัวนักมวยส่วนใหญ่มาจากครอบครัวชาวนาชาวไร่ มีฐานะยากจน ดังนั้นจึงนิยมส่งบุตรให้เป็นนักมวย เพื่อต้องการรายได้จากค่าตัวขึ้นชกเงินเดิมพันและรางวัลพิเศษ นักมวยส่วนใหญ่ร้อยละ 72.41 เป็นนักเรียนนักศึกษาเพราะต้องการมีรายได้เพื่อการศึกษา แต่ไม่มีโอกาสพบปะครอบครัวมากนัก เพราะต้องปฏิบัติตามกฎตามระเบียบของค่ายมวย

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,นครราชสีมา,ความเชื่อ,มวยไทย

พัชร ปทุมจันทร์ 2536. ผังดินแดนถิ่นอารยธรรมของเก่า "บ้านด่านเกวียน" วารสารสยามอารยะ.

2(10):69-70.

งานชิ้นนี้ เป็นบทความเกี่ยวกับผังดินแดนอารยธรรมเก่า "บ้านด่านเกวียน" เดิมทีมีชาวมอญประเทศพม่า เดินทางมาถึงถิ่นอุดมสมบูรณ์ ซึ่งก็คือ ตำบลด่านเกวียนในปัจจุบัน ในอดีตชาวบ้านได้นำดินจากริมฝั่งแม่น้ำมูลมาปั้นภาชนะเพียงเพื่อใช้สอยในชีวิตประจำวันเท่านั้น แต่ด้วยที่ตำบลด่านเกวียนเป็นจุดที่พัก จึงกลายเป็นศูนย์กลางการค้าขายในแถบอีสานใต้ จนเป็นที่สนใจของคนทั่วไปและสามารถนำมาขายได้ในที่สุด เสน่ห์ของเครื่องปั้นดินเผาที่นี้อยู่ที่

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,นครราชสีมา,เครื่องปั้นดินเผา,เอกลักษณ์

เสมอ อนูรัตน์วิชัยกุล 2536. การศึกษาเครื่องแต่งกายจากภาพจิตรกรรมฝาผนัง โบสถ์วัดหน้าพระธาตุ อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาองค์ประกอบทางเรื่องราว รูปแบบการแต่งกายและความสัมพันธ์ของเครื่องแต่งกายกับวิถีชีวิตในสังคมที่ปรากฏในภาพจิตรกรรมฝาผนัง พบว่าจิตรกรได้รับแรงบันดาลใจจากอิทธิพลการสร้างศิลปกรรมตามศิลปะรัตนโกสินทร์ การแต่งกายของภาพบุคคลแสดงให้เห็นวิถีชีวิตเกี่ยวกับสถานภาพทางสังคมของชาวพุทธ เทพและกษัตริย์ในภาพเขียนฉลองพระองค์ด้วยเครื่องสูงตามแบบศิลปะรัตนโกสินทร์

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,นครราชสีมา,จิตรกรรมฝาผนัง,เครื่องแต่งกาย,วิถีชีวิต

นิวัศ กองเพียร 2539. เชิงสังวาส:สาวอีสานสะท้านทรวง วารสารศิลปวัฒนธรรม. 17(10):40-45.

งานชิ้นนี้ เป็นบทความ สาวอีสานสะท้านทรวง ซึ่งมีเหตุมาจากรูปภาพจิตรกรรมฝาผนังที่วัดหน้าพระธาตุ หรือ วัดตะคุ ตามที่ชาวบ้านอำเภอปักธงชัยเรียกกัน เป็นภาพที่เขียนแบบสี่เหลี่ยม อยู่เบื้องไกลข้างหลังสาวสองนางเป็น โทนสีส้มร้อนแรงแม้รูปเขียนเพียงแต่หน้าและหัวไหล่ก็ยิ่งเห็นว่าสาวอีสานสะท้านอายหาคหวนดึงตัวหนีอ้อมกอด จิตรกรรมฝาผนังที่วัดตะคุนี้ได้รับการยกย่องว่าเป็นงานจิตรกรรมที่มีความเป็นเลิศยิ่งในกระบวน

จิตรกรรมฝาผนังอีสานทั้งภาค ช่างแต้มท้องถิ่นที่มีฝีมือทัดเทียมช่างหลวง มีความเป็นตัวของตัวเองสูง มีอิสระในการทำงาน

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,นครราชสีมา,จิตรกรรมฝาผนัง,สาวอีสานสะท้านทรวง

อนันท์ ทะยอมใหม่ 2540. การละเล่นของเด็ก อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาประเภทของละเล่น วิธีการเล่น การเปลี่ยนแปลงการเล่น และคุณค่าของการเล่นของเด็ก อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา พบว่ามีการละเล่น 19 ประเภท 155 ชนิด เป็นการละเล่นพื้นบ้าน 108 ชนิด และที่เปลี่ยนแปลงจากเดิม 47 ชนิด โดยเปลี่ยนด้านวิธีการ อุปกรณ์ จุดมุ่งหมาย ชื่อการละเล่น โดยมีสาเหตุมาจากปัจจัยภายในและนอกชุมชน ส่วนคุณค่าของการละเล่นพบว่าทำให้เด็กได้รับความสนุกสนาน ทางอ้อมช่วยให้ร่างกายแข็งแรง เกิดจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ และยังสะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมของผู้เล่น

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,นครราชสีมา,เด็ก,การละเล่น,การสืบทอด

กฤษ เหลือลมัย 2541. พิมาข ว่าด้วยความสะอาดกับปราสาทหิน วารสารเมืองโบราณ. 24(4):136-140.

งานชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับการทำความสะอาดปราสาทหินพิมาย จังหวัดนครราชสีมา พบว่า มีสองทางให้เลือกคือจะคงสภาพร่องรอยของคราบโคลนที่เกาะติดพื้นผิวโบราณสถานนั้นไว้ เพื่อแสดงถึงความเก่าแก่หรือทำให้เกิดความสะอาด หมดจด โดยการขจัดจุลินทรีย์และซากของมันออกไป ซึ่งแนวทางหลักในการควบคุมการบูรณะและการจัดการด้านภูมิทัศน์ของปราสาทหินพิมายในระยะหลังจึงเป็นแต่การกำหนดตามๆกันมา มิได้วางอยู่บนหลักเหตุผล เราจึงพบเห็นปราสาทที่ดูสะอาดตั้งชาวโพลนอยู่บนสนามหญ้าเขียวจจี ซึ่งน่าจะมีการพิสูจน์ให้ได้ข้อเท็จจริงว่าการทำความสะอาดหรือไม่ทำ อันไหนจะช่วยอนุรักษ์ได้มากกว่ากัน

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,นครราชสีมา,โบราณสถาน,ปราสาทหินพิมาย

พจนา วรณจันทร์ 2540. คติความเชื่อจากประติมากรรมแบบเขมรที่ปราสาทหินพนมวัน จังหวัดนครราชสีมา วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษารูปแบบและคติความเชื่อเกี่ยวกับประติมากรรมแบบเขมรที่ปราสาทหินพนมวัน จังหวัดนครราชสีมา พบว่าประติมากรรมในศิลปะแบบเขมรที่ปราสาทหินพนมวัน ได้สร้างขึ้นมาเพื่อประกอบสถาปัตยกรรมเป็นประติมากรรมนูนต่ำ ในส่วนที่เป็นทับหลัง หน้าบัน และกลีบขนุนปรากฏเป็นความเชื่อในศาสนาพราหมณ์ ส่วนประติมากรรมลอยตัวที่พบอยู่ในบริเวณปราสาท เป็นพระพุทธรูป เทวรูป และพาหนะเครื่องใช้ของเทพ เป็นความเชื่อทั้งในศาสนาพราหมณ์ และพุทธศาสนา ซึ่งได้สร้างเพื่อประกอบความเชื่อที่นับถือ

ของมนุษย์ยึดถืออย่างต่อเนื่องกันมา 200 ปี ตั้งแต่ พ.ศ. 1425-2330 ในศิลปกรรมเขมรแบบประโค บาเค็ง เกาะแกร์
แปรรูป บันทายเสรี คลัง และบาปวน

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,นครราชสีมา,ประติมากรรม,คติความเชื่อ,ปราสาทหินพนมวัน

ผกา เบญจกาญจน์ 2540. การศึกษารูปแบบและคติความเชื่อของประติมากรรมเทพรำที่ปราสาทหินพิมาย

วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษารูปแบบทางศิลปกรรมของภาพเทพรำ คติความเชื่อที่ปรากฏอยู่บนภาพเทพรำ และ
ศึกษารูปแบบท่าทางการรำรำของภาพเทพรำที่มีส่วนสัมพันธ์กับท่ารำในแม่ท่ารำของนาฏศิลป์ไทย พบว่าภาพ
ประติมากรรมที่สลักเป็นเทพรำแสดงให้เห็นนาฏลีลาสองชนิด คือ การพ้อนรำ และการแสดงอิริยาบถต่างๆ ของ
บุคคลชั้นสูง ลีลาการรำรำสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อของคนเกี่ยวกับความดีและความชั่วร้ายของเทพทั้งใน
ศาสนาพุทธและพราหมณ์

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,นครราชสีมา,ปราสาทหินพิมาย,คติความเชื่อ,ประติมากรรม,นาฏศิลป์

ปัทมา บุญอินทร์ 2536. การปรับตัวของเพลงพื้นบ้าน:ศึกษากรณีเพลงโคราชจังหวัดนครราชสีมา

วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาและมานุษยวิทยามหาบัณฑิต คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

งานชิ้นนี้ศึกษาการปรับตัวของเพลงพื้นบ้าน:ศึกษากรณีเพลงโคราชจังหวัดนครราชสีมา พบว่า
เพลงโคราชเป็นเพลงที่เล่นในงานบุญของชาวบ้านที่เกี่ยวข้องกับพิธีผ่านภาวะของชีวิต ได้แก่ งานบวช งานศพ
งานโกนจุก งานทำบุญขึ้นบ้านใหม่ งานทอดกฐิน ส่วนใหญ่เกิดขึ้นในชนบท เมืองเพลงโคราชได้เข้าไป
วัฒนธรรมเมืองที่ได้รับอิทธิพลของระบบเศรษฐกิจแบบเงินตรา การพาณิชย์และธุรกิจ เพลงจึงต้องปรับตัว
ทางด้านวิถีชีวิตของเพลงได้เข้าสู่ระบบเศรษฐกิจก่อตั้งเป็นคณะเพลงและมีหน้าร้านติดต่อยังงานมีการแบ่งปันกัน
สูง การปรับตัวทางด้านชนบและเนื้อหาการแสดงมีการประยุกต์ด้วยการนำเพลงลูกทุ่งประกอบเครื่องดนตรีอิเล็กทรอนิกส์
โทนเข้ามาเล่นสลับช่วงในส่วนของเพลงโคราชแก่นบ ได้ลดขั้นตอนการแสดงลงเพื่อให้เหมาะสมกับเวลาและ
อัตราค่าจ้าง

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,นครราชสีมา,เพลงพื้นบ้าน,การเปลี่ยนแปลง,การปรับตัว

พชร สุวรรณภานันท์ 2543. เพลงโคราช:การศึกษาทางมานุษยวิทยาการดนตรี วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหา

บัณฑิต (สาขาวิชาวัฒนธรรมศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.

งานชิ้นนี้ศึกษาเพลงโคราช ซึ่งเป็นวัฒนธรรมท้องถิ่น นับเป็นการร้องเพลงพื้นบ้าน ได้ตอบ

ระหว่างชายและหญิง ซึ่งต้องอาศัยความสามารถเฉพาะตัวของหมอลำหรือผู้ร้องเป็นอย่างสูง มีเนื้อร้อง และ ท่วงทำนองที่เป็นเอกลักษณ์ แสดงถึงวัฒนธรรมของชาวไทยโคราช ศึกษาอาศัยวิธีการคิด แนวคิด ทฤษฎีทาง มานุษยวิทยาการดนตรี โดยศึกษาถึงรูปแบบเนื้อหา วิธีการเล่นเพลงและเนื้อร้อง เพื่อพัฒนาการของเพลงตั้งแต่ อดีตถึงปัจจุบัน พบว่าเพลงโคราช มีการพัฒนาการเปลี่ยนรูปแบบ เนื้อหา และวิธีการเล่นเพลงมาตลอด เพราะ ความคิดสร้างสรรค์ของหมอลำและรสนิยมของผู้ฟัง ที่สำคัญคือ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของ ชุมชนไทยโคราช ทำให้เกิดมีเพลงโคราชแบบต่างๆเพิ่ม

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,นครราชสีมา,มานุษยวิทยาการดนตรี,เพลงโคราช,เพลงพื้นบ้าน

วีระ เลิศจันทิก 2541. เพลงโคราชในกระแสโลกาภิวัตน์ วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาไทยคดี ศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาองค์ประกอบและศิลปะการแสดงในเพลงโคราชแบบดั้งเดิม และลักษณะโลกาภิวัตน์ และศิลปะการแสดงในเพลงโคราช พบว่า องค์ประกอบและศิลปะการแสดงเพลงโคราชของหมอลำเพลงรุ่นครู และหมอลำอาชีพที่แสดงแบบดั้งเดิมยังคงรักษาขนบเดิม คือ ฉันทลักษณ์ของเพลงยังคงสัมผัสอยู่ ใช้ภาษาโคราชที่เป็นศัพท์เฉพาะ ศิลปะการแสดงยังคงยึดถือความเชื่อเดิม

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,นครราชสีมา,โลกาภิวัตน์,เพลงโคราช

นริศศรี แววกลัยหงส์ 2539. กระบวนการและผลกระทบของการประกอบอาชีพหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียน อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษากระบวนการผลิตและจำหน่ายเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียน และผลกระทบของการประกอบอาชีพหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผาที่มีต่อเศรษฐกิจและสังคม พบว่ากระบวนการผลิตเครื่องปั้นดินเผานั้น สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ผลิตโดยคำนึงถึงตลาด ส่วนผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคมพบว่ามีส่วนทำให้สังคมเปลี่ยนแปลง มีการปรับปรุงระบบการทำงาน กระบวนการผลิต และวิถีการดำเนินชีวิตของผู้ที่เกี่ยวข้องมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,นครราชสีมา,หัตถกรรม,เครื่องปั้นดินเผา

ปกรณณ์ คุณารักษ์ 2545. สอย สอย ฟีน้องฟังสอย...วารสารธรรมทรรศน์. 3(1):90-100.

งานชิ้นนี้เป็นบทความเชิงวิชาการเรื่องสอย สอย ฟีน้องฟังสอย.. ซึ่งเกี่ยวกับคำพูด คำจาหรือภาษาพิธีกรรม ถือว่าเป็นวัฒนธรรมด้านภาษาที่สำคัญที่มีลักษณะเฉพาะตัว เฉพาะท้องถิ่น อีสานก็มีชุดของคำพูด คำจาต่างๆมากมาย เช่น คำผญา ภาษิต คำเรียกขานพ่อแม่พี่น้อง คำกลอน คำสุตรขวัญ คำอวยพร คำแข็ง คำฮึดครอง

แม้กระทั่งคำสอย ถือเป็นมรดกทางสังคมทั้งสิ้น เพราะวัฒนธรรมด้วยตัวของมันเองแล้วหมายถึงทุกสิ่งทุกอย่าง ที่มนุษย์ใช้ประกอบในการดำรงชีวิตและสัมพันธ์กับผู้คนในสังคม คำสอย จึงถือว่าเป็น นาฏกรรมทางภาษา ภูมิปัญญาชาวบ้าน เป็นบริบทของศึกับโหยที่สะท้อนความรู้สึกที่ซ่อนเร้นของมนุษย์ด้านกามารมณ์เพราะอิทธิพลของวัฒนธรรมและปรัชญา

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,นาฏกรรมทางภาษา,คำสอย

โมพี ศรีแสนรงค์และคณะ 2545. การวิจัยเกี่ยวกับพฤกษศาสตร์นำไปสู่นาฏยประดิษฐ์ เรื่อง การศึกษาวิถีชีวิตชาวอีสานที่สัมพันธ์กับต้นจามเพื่อสร้างความเป็นนาฏยประดิษฐ์ชุดเชิงดอกจาม วารสารช่อพะยอม.

13(1):105-119.

งานชิ้นนี้ เป็นการศึกษาวิถีชีวิตของชาวอีสานที่สัมพันธ์กับต้นจาม เพื่อสร้างเป็นนาฏยประดิษฐ์ชุดเชิงดอกจาม พบว่า ต้นจาม เป็นชื่อภาษาถิ่นอีสาน ภาคกลางเรียกว่า ทองกวาว ชาวอีสานแต่เดิมมีวิถีชีวิตแบบเรียบง่าย จะพึ่งพาธรรมชาติเป็นหลัก เป็นครอบครัวเดี่ยว มีความสัมพันธ์กับญาติพี่น้อง พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ในระบบเครือญาติ ต้นจาม เป็นพืชทนน้ำแล้งและนำไปใช้ประโยชน์ได้หลายอย่าง ได้แก่ นาฏยประดิษฐ์ชุดเชิงดอกจาม การแสดงเชิงดอกจาม นำท่าหลักมาจากประโยชน์ที่ได้จากต้นจาม ลำต้น ดอกและใบ ใช้วงดนตรีโปงลางอีสาน ใช้ลายเพลงนกไซบินข้ามทุ่ง เป็นเพลงที่มีจังหวะค่อนข้างเร็ว

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,นาฏยประดิษฐ์,วิถีชีวิต,ต้นจาม,การเชิงดอกจาม

วราพรรณ ชัยชนะศิริ 2538. นิทานพื้นบ้านอีสาน วารสารวัฒนธรรมไทย. 33(1):44-46.

งานชิ้นนี้ เป็นบทความเกี่ยวกับนิทานพื้นบ้านอีสาน พบว่า การถ่ายทอดสืบเนื่องของวัฒนธรรมแต่ละท้องถิ่นได้รับการถ่ายทอดโดยวิธีการเล่าสืบต่อกันมา แสดงให้เห็นถึงความเคลื่อนไหวของวัฒนธรรมกำเนิดของเผ่าพันธุ์ซึ่งเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นมาเป็นการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรควบคู่ไปกับการถ่ายทอดด้วยปาก ที่เรียกว่าวิธีมุขปาฐ เป็นเรื่องเล่าสืบต่อกันมา เป็นมรดกทางวัฒนธรรม เป็นคติชาวบ้านที่ถ่ายทอดเรื่องราวต่างๆด้วยภาษาพื้นเมืองที่มีลักษณะเฉพาะถิ่นของตนเองเป็นเครื่องบอกลักษณะสภาพชีวิตและสังคมในถิ่นต่างๆ

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,นิทานพื้นบ้าน,มุขปาฐ,การถ่ายทอด

ชอบ คีสวนโคก 2546. แผล่ วารสารสารวัฒนธรรม. 9(1):6-8.

งานชิ้นนี้ เป็นบทความพิเศษเกี่ยวกับการแผล่ พบว่า การแผล่ หมายถึงตอนหนึ่งหรือบทหนึ่งของกัณฑ์ในเทศน์มหาชาติ คือ ในการเทศน์มหาชาตินั้นพอจบเทศน์ตอนหนึ่งนั้นก็ลงท้ายว่า "นั่นแล" ประเภทของการแผล่แยกออกได้เป็น 2 ประเภทคือ แผล่ใน หมายถึง แผล่ที่มีเนื้อหาสาระที่เกี่ยวกับเรื่องเทศน์มหาชาติเท่านั้น และแผล่ นอก หมายถึง แผล่ที่มีเนื้อหาสาระของกลอนที่นอกไปจากเรื่องมหาชาติหรือเรื่องเวสสันดร ส่วนลำดับชั้นตอนของเนื้อหาการแผล่ในสำนวนอีสาน มีดังนี้คือ 1)เกริ่นนำ 2)สร้างความคุ้นเคยกับญาติโยม 3)พรรณานาตาม

เนื้อเรื่องที่ต้องการแสดงบอกสอน 4) ลงท้าย สำหรับช่วงที่ได้ยินเสียงเทศน์แหล่มากเป็นพิเศษเดือนสี่

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม, ภาคอีสาน, บุญผะเหวด, การเทศน์มหาชาติ, แหล่

องค์ บรรจุน 2547. มโหรีเขมร จากราชสำนักกัมพูชาสู่ผืนนาบ้านสะเดา บุรีรัมย์ วารสารศิลปวัฒนธรรม.

26(1):64-65.

งานชิ้นนี้ ศึกษาวงมโหรีเขมร ที่มีผู้สืบทอดเป็นคนไทยเชื้อสายเขมรที่บ้านสะเดา อำเภอพลับพลาชัย จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งเป็นวงมโหรีของป่าพลอยและป่าคำเรียบ สองพี่น้องมีเครือญาติช่วยกันเล่นดนตรี ซึ่งในอดีตนั้นเป็นวงมโหรีจากราชสำนักเขมรเข้ามาอยู่เมืองไทย และเป็นเพียงวงมโหรีพื้นบ้านอีสานใต้ของไทยธรรมดาๆหากันอยู่แถวบ้าน นักดนตรีทุกคนทำไร่นา จะเรียกหารวมตัวออกงานกันเป็นครั้งคราวเท่านั้น งานที่ได้รับว่าจ้างมักจะเป็นงานพิธีกรรม ทรงเจ้า เข้าผี งานมงคลต่างๆ ปัจจุบันวงดนตรีประเภทกันตรึม เข้าถึงรสนิยมของคนสมัยใหม่ได้ดีกว่าจึงทำให้คนที่ยึดอาชีพวงดนตรีมโหรีเขมร

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม, ภาคอีสาน, บุรีรัมย์, วงดนตรี, วงมโหรี

ศรีศักร วัลลิโภคม 2546. แอ่งอารยธรรมอีสาน: แผลหลักฐาน โบราณคดี พลิกโฉมหน้าประวัติศาสตร์ไทย

พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: มติชน.

งานชิ้นนี้ได้เสนอเรื่องราวของแอ่งอารยธรรมอีสานอันเต็มไปด้วยร่องรอยและหลักฐานทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีที่พร้อมจะพลิกให้เห็น โฉมหน้าที่แท้จริงของประวัติศาสตร์ไทยและประวัติศาสตร์ของภูมิภาคอาเซียน ประกอบด้วยบทความได้แก่ อีสาน 2 แอ่ง: แอ่งสกลนคร-แอ่งโคราช, อีสานในตำนานอุรังคธาตุ, อารยธรรมบ้านเชียง, อีสานพัฒนาการเป็น "รัฐ", อีสานสมัยทวารวดี, อีสานสมัยลพบุรี, ข้อมูลใหม่ ข้อคิดใหม่

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม, ภาคอีสาน, โบราณคดี, ประวัติศาสตร์, แอ่งอารยธรรม

ธีรพงษ์ จตุรพาณิชย์ 2548. พระพิมพ์กัณฑ์ทศพร นาคูน ฟ้าแดงสงขลาง เมืองไพร พุทธศิลป์ทวารวดี

วารสารเมืองโบราณ. 26(1):94-101.

งานชิ้นนี้ ศึกษาที่มาและลักษณะพระพิมพ์เมืองกัณฑ์ทศพร พระพิมพ์นาคูนและพระพิมพ์เมืองไพร ซึ่งเป็นพระพิมพ์ที่ถูกค้นพบในภาคอีสานตอนกลาง ซึ่งได้แก่ จังหวัดมหาสารคาม กาฬสินธุ์และร้อยเอ็ด พระพิมพ์ หมายถึงพระพุทธรูปที่สร้างขึ้นตามแม่พิมพ์ เป็นอุเทสิกะเจดีย์อย่างในคติความเชื่อทางพุทธศาสนาจากความเชื่อของชาวบ้าน ทำให้เกิดการประกอบอาชีพทำพระพิมพ์ใหม่เลียนแบบของเก่า ให้เช่าแก่ผู้ที่สนใจ นำไป

บูชาของเก่าที่หาไม่ได้ หรือมีค่าแพง นับได้ว่าพระพิมพ์เป็นอุเทสิกเจดีย์ทำให้ผู้พบเห็นเกิดพุทธานุสติ

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,โบราณวัตถุ,พระพุทธรูประติมากรรม,พระพิมพ์

สมเดช ลีลามโนธรรม 2543. หลักหินโบราณในวัฒนธรรมเขมร วารสารเมืองโบราณ. 26(3):41-47.

งานชิ้นนี้ ศึกษาหลักหินที่ค้นพบในเขตภาคอีสาน เช่นที่บ้านโนนดือ ตำบลเสม้าใหญ่ อำเภอบัวใหญ่ บ้านเค้นเห็ดหิน อำเภอนोनสูง จังหวัดนครราชสีมา เป็นต้น หลักหินที่กล่าวมาทำด้วยหินทราย สีขาวหรือแดงหรือสีลาแสง ลักษณะเป็นแท่งสี่เหลี่ยม ส่วนยอดโค้งมน หรือเป็นยอดแหลม บางหลักมีการสลักภาพพระพุทธรูปยืนทั้งสี่ด้าน สำหรับหน้าที่การใช้งานของแท่งหินเหล่านี้มีข้อสันนิษฐาน คือ 1)ใช้เป็นหลักเขตของศาสนสถานหรือชุมชน เพราะการปกครองของกษัตริย์ในวัฒนธรรมเขมรมักมีการสร้างศาสนสถานประจำชุมชนขึ้น และมีกรวางวัดดิน ข้าทาส สัตว์ ฯลฯแก่เทพเจ้าที่ประทับอยู่ในศาสนสถานนั้น 2)ใช้เป็นหลักกำหนดเส้นทางติดต่อระหว่างชุมชน

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,โบราณวัตถุ,หลักหิน,เขมร

วชิระ ผุดผ่อง 2536. ปราสาทเขมรที่อีสานมรดกแห่งมนุษยชาติ วารสารอรุณสวัสดิ์. 6(66):140-143.

งานชิ้นนี้ เป็นบทความที่เกี่ยวกับปราสาทเขมรที่อีสานมรดกแห่งมนุษยชาติ กลางถึง โบราณสถานประเภทปราสาทมีอยู่ทั่วไปในภาคอีสาน แสดงให้เห็นถึงความรุ่งเรืองอาณาจักรขอมที่แผ่ขยายอำนาจเข้ามาสู่ดินแดนที่เป็นประเทศไทยในปัจจุบัน การสร้างปราสาทขอมนั้นมีจุดประสงค์เพื่อใช้เป็นที่ประกอบพิธีทางศาสนา กษัตริย์ขอมมักจะนับถือศาสนาพราหมณ์ลัทธิไศวะนิกาย คือยกย่องพระศิวะเป็นเทพองค์สูงสุด ภายในปราสาทจะมีสิวลึงค์ประดิษฐานอยู่เพื่อกราบไหว้เคารพบูชา โดยเฉพาะประเภทปราสาท

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,โบราณสถาน,ปราสาทเขมร,พิธีทางศาสนา,ความเชื่อ

ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์ 2544. ภูมิปัญญาของกลุ่มช่างที่ปรากฏในพุทธอุโบสถและพุทธประติมากรรมในเขตภาค

ตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง วารสารมหาวิทยาลัยมหาสารคาม. 20(1):67-68.

งานชิ้นนี้ เป็นบทความเกี่ยวกับภูมิปัญญาของกลุ่มช่างที่ปรากฏในพุทธอุโบสถและพุทธประติมากรรมในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ซึ่งก็คือ เขตจังหวัดร้อยเอ็ด กาฬสินธุ์ และมหาสารคาม เป็นภูมิปัญญาของกลุ่มช่างผู้สร้างพระอุโบสถ และสร้างพุทธประติมากรรมประดับตกแต่งอุโบสถ ตามบริเวณหน้าบัน บานประตู และบานหน้าต่างอุโบสถ เพื่อรองรับและเกี่ยวพันต่อความเลื่อมใสศรัทธาพุทธศาสนาในชุมชนของตน ซึ่งภูมิปัญญานั้นจำแนกได้ 2 ลักษณะคือ

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,ประติมากรรม,พุทธอุโบสถ,ภูมิปัญญา

อ่อน มหิพันธ์ 2544. คำให้การสืบสาน ประเพณีการสร้างและเส็งกลอง ประเพณีการเส็งกลอง บ้าน โศกล่าม
ตำบลคงถึง อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ วารสารวัฒนธรรมไทย. 39(1):35-40.

กลองเส็งจัดเป็นกลองประเพณีมีมาแต่คือคำบรรพ์ ซึ่งใช้ตีประกวด หรือแข่งขันกันในงาน
เทศกาลต่างๆ เช่น บุญกฐิน บุญแข่งเรือ เทศกาลบุญพระเวส-เทศมหาชาติ) หรือทำบุญแจกข้าว ออกพรรษา ผ้าป่า
การตีกลองเส็งนั้นมีประโยชน์มากทำให้เกิดความสามัคคีในหมู่บ้าน สืบสาน

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,ประเพณี,กลองเส็ง

ยุพา กาพนตร และคณะ 2544. ประเพณีอีสานในเชิงอนุรักษ์และเผยแพร่ อุบลราชธานี:สำนักวิทยบริการ
มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.

งานชิ้นนี้ศึกษาถึงประเพณีอีสานในเชิงอนุรักษ์และเผยแพร่ เพื่อนำผลการวิจัยไปปรับใช้ให้เท่า
ทันกับค่านิยมสังคมในปัจจุบันและเป็นพื้นฐานการศึกษาประเพณีอีสาน พบว่า ควรสร้างผู้ทรงคุณวุฒิหรือ
วิทยากรประจำท้องถิ่นแยกตามประเพณีบุญต่างๆ 4 ด้านคือ ด้านการอนุรักษ์และเผยแพร่ ด้านการนำไปปรับใช้
ในวิถีชีวิต ด้านการมองเห็นคุณค่าและประโยชน์ ด้านการเรียนรู้วิถีชีวิต เพื่อที่จะเป็นการส่งเสริม

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,ประเพณี,เชิงอนุรักษ์,เผยแพร่

เดชวโรภิกขุ(อินตา กวีวงศ์) 2544. รวมนิทานพื้นบ้านอีสาน ชุดที่ 5 [ขอนแก่น]:คลังนานาวิทยา.

งานชิ้นนี้เป็นการรวบรวมนิทานพื้นบ้านอีสาน ชุดที่ 5 ซึ่งมีด้วยกัน 3 เรื่องคือ นิทานท้าวผาแดง
นางไอ่ ซึ่งชาวอีสานได้ถือเอาประเพณีทำบุญบั้งไฟ การทำบุญบั้งไฟเดือน 6 เกี่ยวกับความเป็นมาของประเพณี,
นิทานท้าวกำกาดำ ท้าวกำกาดำเกิดมามีรูปร่างเหมือนกาดำ แต่เป็นเพียงเกาะหรือคราบหุ้มเท่านั้น ส่วนภายในเป็น
มนุษย์โพธิสัตว์ที่มีบุญมาก นิทานท้าวกระเกษ

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,ประเพณี,นิทานพื้นบ้าน

มหาวิทยาลัยขอนแก่น ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา 2534. เอกสารประกอบนิทรรศการบุญข้าวประดับ
ดินและบุญข้าวสาก:พิธีกรรม ข้าวและมนุษย์ในบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของอีสาน
ขอนแก่น:ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

: เอกสารชุดนี้เป็นการนำเสนอ "ประเพณีการทำบุญข้าวประดับดินและบุญข้าวสากของชาวบ้าน
อีสาน" ตามแนวการวิเคราะห์และตีความหมายทางมานุษยวิทยา ผลจากการศึกษา อาจกล่าวได้ว่าประเพณีดังกล่าว
เป็นพิธีกรรมทางศาสนาที่มีบทบาทสำคัญต่อหมู่บ้านอีสานทั้งในทางสังคม เศรษฐกิจ และนิเวศวิทยา

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,ประเพณี,พิธีกรรมทางศาสนา,การทำบุญข้าวประดับดิน

สำนักคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ 2537 ชีวิตไทย ชุดบูชาพญาแถน : กรุงเทพฯ:คุรุสภาลาดพร้าว.

บุญคุณลาน--บุญเบิกฟ้า : ภูมิปัญญาเกษตรอีสาน--ปู่ตา : ฝั่วนุรักษ์ทรัพยากรชุมชน--บุญพะเหวด
หรือ บุญมหาชาติ--บุญบั้งไฟเทศกาลบูชาพญาแถน--ผีตาโขน--บุญข้าวสาก--แห่ปราสาทผึ้ง--ไหลเรือไฟ--
แต่งงาน--บายศรีสู่ขวัญ--ผีฟ้าพญาแถน--คาถาอาคม--สิ่งเหนือธรรมชาติ

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,ประเพณี,พิธีกรรมและความเชื่อ

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน 2542. ฮีตสิบสอง(จุลสาร)=ประเพณีอีสานสิบ
สองเดือน มหาสารคาม:สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ฮีตสิบสองมาจากคำ 2 คำ คือ ฮีตสิบสอง ฮีตมาจากคำว่า จารัต ซึ่งหมายถึง สิ่งปฏิบัติสืบต่อกันมา
จนกลายเป็นประเพณี ที่ดีงามของชาวอีสานเรียกว่าฮีตหรือจาฮีต สิบสอง หมายถึง เดือนทั้ง 12 เดือนในหนึ่งปี ฮี
ตสิบสองจึงหมายถึง ประเพณีที่ประชาชน ชาวอีสาน ได้ปฏิบัติสืบต่อกันมาในโอกาสต่างๆทั้งสิบสองเดือนในแต่ละ
ปี อธิบายประเพณีทั้ง 12 เดือนของชาวอีสาน ได้แก่ บุญเข้ากรรม บุญคุณลาน บุญข้าวจี บุญพะเหวด บุญ
สงกรานต์ บุญบั้งไฟ บุญซำชะ บุญเข้าพรรษา บุญข้าวประดับดิน บุญข้าวสาก บุญออกพรรษา บุญกฐิน

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,ประเพณี,วิถีชีวิต,การสืบทอด,ฮีตสิบสอง

ชลิต ชัยครรชิตและคณะ 2544. สังคมและวัฒนธรรมอีสาน ขอนแก่น:คลังนานาวิทยา.

หนังสือความรู้ประกอบนิทรรศการถาวร "ห้องอีสานนิทัศน์" มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ประกอบด้วยความรู้ โบราณชีววิทยา ภูมิศาสตร์ กายภาพและวัฒนธรรม ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์และ
โบราณคดี ภูมิภาคอีสาน การศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ สถาปัตยกรรม วัฒนธรรม ประเพณี ดนตรีและภูมิปัญญาความรู้
ทางเทคโนโลยีท้องถิ่น พัฒนาการทางเศรษฐกิจและสังคมอีสานในปัจจุบัน

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,ประเพณีวัฒนธรรม,ภูมิปัญญาท้องถิ่น

----- 2540. ของดีเมืองไทย 4 ภาค กรุงเทพฯ:องค์การค้าของคุรุสภา.

รวมเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม ชีวิต ความเป็นอยู่และประเพณีท้องถิ่น
และสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,ประวัติศาสตร์,ภูมิศาสตร์,ชีวิต,ความเป็นอยู่และประเพณี

วิโรฒ ศรีสุโร 2544 พระสงฆ์กับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม วารสารธรรมทรรศน์. 2(2):8-24.

งานชิ้นนี้ เป็นบทความทางวิชาการเกี่ยวกับพระสงฆ์กับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ซึ่งเป็น

เอกสารประกอบการบรรยายในการสัมมนาที่วิทยาเขตขอนแก่นนั้น พบว่า ในอดีตนอกจากวังแล้ว วัดเป็นปูชนียสถานที่มีคุณูปการต่อศิลปวัฒนธรรมและจารีตประเพณีมาเนิ่นนาน งานหัตถศิลป์เกือบทุกแขนงมาจากสกุลช่างในวัด พระ นอกจากจะชี้นำทางจิตวิญญาณแล้ว ยังเป็นครูช่างไปพร้อมๆกันกับการพัฒนาการเป็นนักศึกษาในสรรพวิทยาการจนครบปัจจุบัน ระบบในสังคมเปลี่ยนไป การศึกษาถูกดึงไปจากวัดในเมืองใหญ่วัดมีความสัมพันธ์กับประชาชนเฉพาะในงานนักขัตฤกษ์หรืองานพิธีกรรมและงา

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,ปูชนียสถาน,การอนุรักษ์,พระสงฆ์,บทบาท

ศราวุธ เคนโคก 2544. ลวดลายพระไม้อีสาน วารสารหอศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 1(1):22-23.

งานชิ้นนี้ศึกษาเกี่ยวกับพระไม้ในภาคอีสาน 19 จังหวัด 141 วัดตัวอย่าง พบพระไม้จำนวน 1,669 องค์ จังหวัดขอนแก่นพบมากที่สุด รองลงมาเป็น ชัยภูมิ ยโสธร หนองคาย และนครพนม รูปแบบนิยมทำปางประทับนั่ง ส่วนปางที่นิยมคือ ปางมารวิชัย และโดยรวมพบว่าในภาคอีสานมีพระไม้ 2 แบบคือ พื้นบ้านบริสุทธิ์และแบบอิทธิพลช่างหลวง ซึ่งทำขึ้นเพื่อถวายเป็นพุทธบูชา หรือก็ถวายเชื่อสะเดาะเคราะห์ให้พ้นจากทุกข์บ้าง

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,พระไม้,ความเชื่อ

สุนีย์ เลี้ยวเพ็ญวงษ์และกุลธิดา ท้วมสุข 2545. เพลงกล่อมเด็กอีสาน [ขอนแก่น]:ทุนวิจัยประเภทอุดหนุนทั่วไป มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

งานชิ้นนี้ศึกษาถึงการรวบรวมเพลงกล่อมเด็กอีสานและวิเคราะห์เนื้อหาเพลงกล่อมเด็กอีสานเพื่อศึกษาภาพสะท้อนทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของคนอีสานในพื้นที่ จ.ขอนแก่น อุดรธานี ชัยภูมิ ร้อยเอ็ด มหาสารคาม อุบลราชธานี นครราชสีมาและบุรีรัมย์ พบว่าสามารถรวบรวมได้ 300 เพลง และเนื้อหาภาพสะท้อนของสังคมเกษตรกรรมในชุมชนอีสาน ทั้งในการดำเนินชีวิตที่ผูกพันอยู่กับการทำ การสอน จริยธรรมแก่เยาวชนให้ยึดมั่นในพุทธศาสนา เพลงกล่อมเด็กที่มีเนื้อหาเป็นบทขุน่าจะมีส่วนในการสร้างบุคลิกภาพของเยาวชนอีสานให้เป็นคนอ่อนน้อมยอมรับกฎเกณฑ์

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,เพลงกล่อมเด็ก,วัฒนธรรมท้องถิ่น

อุดม บัวศรี 2537. สรภัญญ์ เพลงขับเพื่อศาสนาและจริยธรรม วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 11(2):1-3.

งานชิ้นนี้ ศึกษาถึงสรภัญญ์ เพลงขับเพื่อศาสนาและจริยธรรม พบว่า สรภัญญ์ เป็นการขับร้องเป็นทำนองเพื่อความไพเราะและเพื่อความบันเทิงอย่างมีสาระอย่างหนึ่งของชาวอีสาน กำเนิดมาจากการสวดมนต์ที่ต้องการใช้ทำนองสังคโยค อาจมีลักษณะเป็นฉันทหรือกาพย์ก็ได้ ที่นิยมมากคือ กาพย์ยานี เนื้อหาสรภัญญ์และการร้องสรภัญญ์ก่อให้เกิดประโยชน์มากมาย คือ 1)ด้านสังคม คนหนุ่มสาวช่วยเหลือกันและกัน ผ่อนคลายใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและสังคม 2)ด้านศาสนาและจริยธรรม ล้วนมีบทกลอนที่เป็นคุณประโยชน์ เช่น กลอนบูชาครู กลอนบูชาดอกไม้ บ่งบอกถึงความดี ความชั่ว รู้จักการขอกภัยให้อภัย 3)ด้านวัฒนธรรม เป็นการสืบ

ทอชมรดกทางวัฒนธรรมเป็นไปอย่างต่อเนื่อง 4)ด้านอักษรศาสตร์ เป็นบทกลอนที่มีครูเป็นพระสงฆ์
คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,เพลงขับ,ภาพยนตร์,ศาสนาและจริยธรรม,สรภัญญ์

วิเศษ ชาญประโคน 2539. การวิเคราะห์กัณฑ์:เพลงพื้นบ้านอีสานใต้ วิทยานิพนธ์การศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
(วิชาเอกภาษาไทย) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

งานชิ้นนี้ศึกษาวิเคราะห์ห้องที่ประกอบและคุณค่าทางสังคมของกัณฑ์ โดยศึกษาเชิงคุณภาพพบว่า ด้านคุณค่าทางสังคมของกัณฑ์สะท้อน 3 ด้านคือ วิถีชีวิต ระบบครอบครัวและเครือญาติ สังคมและวัฒนธรรม โดยชาวอีสานได้ทำนาเป็นอาชีพหลัก ทอผ้าและเลี้ยงข่งเสริม มีความเชื่อ และศรัทธาในพุทธศาสนา เชื้อโหราศาสตร์ ค่านิยม เลือกกนิวจาคเป็นคู่ มีคติสอนใจชายหญิงเรื่องครองรักให้มั่นคงในรักให้เกียรติกัน ด้านครอบครัวเครือญาติมีลักษณะระบบขยาย ชายเป็นหัวหน้า แบ่งหน้าที่กันชัดเจน ยึดมั่นในธรรมเนียมประเพณีเคร่งครัด

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,เพลงพื้นบ้าน,กัณฑ์,คุณค่าทางสังคม

ธีระวัฒน์ คณนะมะ 2545 เส้นซ่อน ออนซอนลี ซึ่งเป็นผลงานภาพเขียน วารสารหอศิลปวัฒนธรรม
มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 2(ฉบับพิเศษ):43-46.

งานชิ้นนี้ เป็นบทความเกี่ยวกับเส้นซ่อนออนซอนลี ซึ่งเป็นผลงานภาพเขียนเพื่อการเชิดชูเกียรติศิลปินของอีสาน ซึ่งข้อเขียนนี้เป็นคำที่สำแดงทัศนะแห่งหลักคิดถึงคุณค่าผลงานและเชิญชวนให้สัมผัสรสที่สุนทรีย์ร่วมกัน แรงบันดาลใจจึงผลงานนั้นทั้งหมดมาจากสภาพแวดล้อมรอบตัว ตั้งแต่ลมมาลีเกสรสวยจนถึงกอนามร้าย จากคำเตี้ยตามดินหรือซากอิฐแดง กำแพงพวงสูงเสียดเทียมฟ้าเกยก่ายเมฆา ทุกอย่างได้ถูกบันทึกไว้ตลอดช่วงวัยของศิลปินตั้งแต่อดีตจวบจนปัจจุบัน ในงานทุกชิ้นจึงได้สำแดงตนตามลำดับกระบวนการและพรรณนาอารมณ์ได้อย่างหมดจดไม่มีเท็จ รวมทั้งหลักเหลี่ยม

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,ภาพเขียน,ศิลปินอีสาน,พรรณนาอารมณ์,คติความเชื่อ

สวิง บุญเจิม 2542. ความสอย-ความทวย อุบลราชธานี:มรดกอีสาน.

งานชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับความสอยที่นิยมใช้เป็นมุขตลกบนเวทีแสดงจะใช้ในเวลาฟังลำโดยเฉพาะในจังหวัดนครพนมและร้อยรำ จึงนิยมใช้กับหมอลำ สามารถจัดรูปแบบความสอยได้ 5 ประเภท คือ แบบสนุกสนานล้อเลียน เตือนสติ ประสานเสียง และแก้กลอนกัน ส่วนความทวย เป็นปริศนาหรือปัญหาที่บรรพบุรุษชาวอีสานจินตนาการจากรูปลักษณ์ของสิ่งต่าง ๆ แล้วตั้งเป็นปริศนาขึ้น ความทวยแบ่งเป็น 5 ประเภทเช่นกันคือ ปัญญาเขาวัว แบบซ่อนคำตอบไว้ในคำถาม แบบสอนคุณธรรม

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,ภาษาไทยถิ่นอีสาน ,ความสอย-ความทวย

จารุวรรณ ธรรมวัตร 2542. ภูมิปัญญาภาษาลาว-ไทยอีสานในชุมชนสองฝั่งโขง กรุงเทพฯ:โครงการเมธี
วิจัยอาวุโส. สกว.

งานวิจัยเล่มนี้ เป็นงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับลักษณะดั้งเดิมของภาษาลาว-ภาษาไทยอีสานและศึกษาสภาพการใช้ภาษาลาวจากชื่อบ้านนามเมืองจากชื่อสัตว์และจากชื่อและนามสกุลคน จุดมุ่งหมายเชิงวิวิธวิทยาในการศึกษาค้นคว้านี้ คือ การใช้ข้อมูลภาษาลาวทั้งในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวและภาษาไทยอีสานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,ภาษาลาว,ภาษาไทยอีสาน,ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ชาริณี เขาวนศิลป์ 2540. การเล่านิทานเชิงอนุรักษภาษาและวัฒนธรรมกับการเรียนการสอน

วารสารคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 14(2):95-96.

งานชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับงานสัมมนาเชิงปฏิบัติการเรื่อง "การเล่านิทานเชิงอนุรักษภาษาและวัฒนธรรมกับการเรียนการสอน" ซึ่งจัดโดยโครงการวิจัยเรื่องการส่งเสริมการเล่านิทานสื่อในการอนุรักษภาษาและวัฒนธรรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จัดขึ้นที่สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม และพิพิธภัณฑสถานอีสาน อ.นาคนูน จ.มหาสารคาม เพื่อสร้างไว้ซึ่งภาษาและวัฒนธรรมที่มีคุณค่า มีประโยชน์ สมควรอนุรักษและการเล่านิทาน โดยใช้ภาษาถิ่นนั้นเป็นเสน่ห์อย่างยิ่ง ภาษาอีสานเป็นภาษาที่ไพเราะมากที่สำคัญไม่ว่ากาลเวลาจะผ่านไปนานเพียงใด

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,ภาษาและวัฒนธรรม,นิทาน,การเรียนการสอน,การอนุรักษ

สำนักงานกองบรรณาธิการออนซอนอีสาน 2537. ผญา จุลสารออนซอนอีสาน. 19(1):20.

งานชิ้นนี้ เป็นบทความเกี่ยวกับ ผญา ซึ่งถือว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอีสานที่ล้ำค่าอีกอย่างหนึ่ง คนอีสานในสมัยโบราณนั้นใช้ผญาเป็นสื่อในการอบรมสั่งสอนลูกหลาน ซึ่งเป็นภาษิตคำสอน และใช้ผญาในการเกี่ยวพาราสิระหว่างหนุ่มสาวแล้วแต่โอกาส ผญานั้นส่วนมากจะมีสำนวนเป็นอุปมาอุปไมย ซึ่งใช้คำอีสานที่คล้องจองกันฟังเข้าใจง่ายและไพเราะในการสื่อความหมาย

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,ภาษิตคำสอน,อุปมาอุปไมย,มรดกทางวัฒนธรรม ผญา

ศิริภรณ์ ปทุมวัน 2542. บทบาทของหมอลำฉวีวรรณ ดำเนิน ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดงพื้นบ้าน

วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

หมอลำฉวี ดำเนิน มีองค์ประกอบสำคัญในการสร้างเสริมการเป็นนักแสดงจนทำให้มีชื่อเสียง ได้รับการยอมรับจากมหาชน บทบาทด้านการถ่ายทอดศิลปะพื้นบ้าน แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ การถ่ายทอด ศิลปะด้านนาฏศิลป์พื้นบ้านอีสานและการถ่ายทอดศิลปะการลำมโกลนศิษย์เป็นนักศึกษาในสถาบันการศึกษาหลาย แห่ง โดยเฉพาะวิทยาลัยนาฏศิลป์ มีความสามารถในการแต่งกลอนลำทางสั้น กลอนลำทางยาวและลำเดี่ยว

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,ภูมิปัญญา,ดนตรีและการแสดง,บทบาท,ศิลปินแห่งชาติ,หมอลำ ฉวีวรรณ ดำเนิน

สมบัติ ทับทิมทอง 2544. สภาพการดำรงอยู่ของคณะกลองยาวอำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม

วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาพัฒนาการกับปัจจัยการเกิดและการดำรงอยู่ของคณะกลองยาว อ.วาปีปทุม

จ.มหาสารคาม พบว่าคณะกลองยาวอำเภอวาปีปทุมมีพัฒนาการเป็นสามช่วง ช่วงแรกเป็นแบบไม่มีรูปแบบ เกิด จากความสนุกสนานร่าเริงของชาวบ้านผสมผสานกับความเชื่อและศรัทธา ช่วงที่สองเป็นแบบดั้งเดิม ซึ่งใช้เครื่อง ดนตรีประกอบขบวนแห่งานประเพณีสำคัญของท้องถิ่น เครื่องดนตรีประกอบด้วยกลองยาว รำมะนาและฉาบ บรรเลงเพลงพื้นบ้านอีสาน ยังไม่มีเครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงทำนองเพลง ช่วงที่สามเป็นคณะกลองยาวประยุกต์ เพื่อรับจ้างและแสดงทั่วไป นำออร์แกน เบส กลองชุด 3 ใบและพิณเป็นเครื่องดนตรีประกอบการบรรเลงเพิ่มขึ้น

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,มหาสารคาม,คณะกลองยาว,การถ่ายทอด,การดำรงอยู่

พรทิพย์ สารปรัง 2540. นิทานพื้นบ้านบ้านมะค่า บ้านนาสีนวล บ้านท่าขอนยาง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัด

มหาสารคาม วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย มหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาลักษณะของนิทานพื้นบ้านและวิเคราะห์ภาพสะท้อนชีวิตชาวบ้านจากนิทาน

พื้นบ้านในด้านครอบครัว เศรษฐกิจ ธรรมชาติมนุษย์ และด้านขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรม ศาสนา แนวความคิดความเชื่อ พบว่าลักษณะสำนวนของนิทานแต่ละเรื่องนั้นต่างกัน โครงเรื่องไม่ซับซ้อน แก่นเรื่อง เกี่ยวกับคำสอน ส่วนภาพสะท้อนของวิถีชาวบ้าน ด้านครอบครัว พบว่าสะท้อนให้เห็นว่าเป็นครอบครัวเดี่ยวและ ขยาย ด้านเศรษฐกิจพบว่าชาวบ้านมีสภาพเศรษฐกิจเกี่ยวข้องกับเกษตรกรรม มีข้าวเป็นผลผลิตด้านธรรมชาติของ มนุษย์พบว่ามนุษย์ดำรงอยู่ด้วย อาหาร การป้องกันภัย และการสืบพันธุ์ และด้านขนบธรรมเนียมประเพณีพบว่า ชาวอีสานนับถือศาสนาพุทธเชื่อในการทำดีได้ดี เชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติ

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,มหาสารคาม,ความเชื่อ,นิทานพื้นบ้าน

เพ็ญผกา นันทติก 2541. จิตรกรรมฝาผนังเรื่องมหาเวสสันดรชาดก สิมวัดบ้านยาง ตำบลยาง อำเภอบรบือ
จังหวัดมหาสารคาม วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

บรรณานิทัศน์: งานชิ้นนี้ศึกษาองค์ประกอบของจิตรกรรมฝาผนังของจิตรกรรมฝาผนังเรื่องมหาเวสสันดรชาดก
ตามลักษณะแนวคิด รูปทรง หลักและวิธีการเขียนภาพ ตลอดจนคุณค่าของจิตรกรรมในวิถีชีวิตของชาวบ้านยาง
พบว่าภาพจิตรกรรมเรื่องมหาเวสสันดรชาดกเมื่อเทียบกับเรื่องอื่นๆ บนผนังสิมด้านนอกมีจำนวนภาพมากกว่า
เรื่องอื่น เขียนขึ้นโดยชาวบ้านและพระสงฆ์เมื่อ พ.ศ.๒๔๖๕ เพื่อเป็นเครื่องบูชาคุณพระศรีรัตนตรัย การจัด
องค์ประกอบของภาพนั้นได้จัดเรื่องมหาเวสสันดรชาดกเป็น ๑๓ กัณฑ์ โดยเรียงจากซ้ายไปขวา และพบว่า
จิตรกรรมฝาผนังเรื่องมหาเวสสันดรชาดก สิมวัดบ้านยาง สัมพันธ์กับประเพณีการทำบุญมหาชาติของชาวบ้านซึ่ง
กระทำในเดือนสี่ทุกปี

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,มหาสารคาม,จิตรกรรมฝาผนัง,ความเชื่อ,มหาเวสสันดรชาดก

ประเทศ ปัจจกะตา 2541. จิตรกรรมฝาผนังสิมวัดป่าเรไรย์ บ้านหนองพอก ตำบลคงบัง อำเภอนาคู จังหวัด
มหาสารคาม วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
มหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาองค์ประกอบของศิลปะ ภาพสะท้อนที่ปรากฏในภาพจิตรกรรมฝาผนังสิมวัดป่า
เรไรย์ พบว่าจิตรกรรมฝาผนังภายในสิมเป็นเรื่องราวพุทธประวัติและภายนอกเป็นพุทธศาสนนิทาน การกำหนด
องค์ประกอบในการสร้างจิตรกรรมภายในจะกำหนดบนบริเวณระหว่างช่องว่างระหว่างห้อง ส่วนภายนอกจะ
เรียงลำดับจากขวาไปซ้าย การสร้างจินตนาการนี้สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นอยู่ของชาวบ้าน

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,มหาสารคาม,จิตรกรรมฝาผนัง,พุทธประวัติ,พุทธศาสนนิทาน

สุริศรา บัวนิล 2544. พิพิธภัณฑ์บ้านเชียงเขียน วารสารหอศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 1(1):15-19.

งานชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับพิพิธภัณฑ์บ้านเชียงเขียน จังหวัดมหาสารคามของอาจารย์บุญหมั่น คำ
สะอาด พบว่าเกิดจากความรักและภาคภูมิใจในประวัติศาสตร์ความเป็นพื้นถิ่นและรากเหง้า พิพิธภัณฑ์บ้านเชียง
เขียนจึงกลายเป็นแหล่งสะสมรวบรวม วัตถุทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชาวชนบทอีสาน ซึ่งช่วยสื่อ
ความหมายของคุณค่าในการมีชีวิตแบบไทยๆ

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,มหาสารคาม,พิพิธภัณฑ์บ้านเชียงเขียน,คุณค่า

พัชรินทร์ ละลอกแก้ว 2540. คำประสมในภาษาถิ่นอีสาน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาไทยคดี

ศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาคำประสมในภาษาถิ่นอีสานในด้านโครงสร้าง ความหมาย และที่มา พบว่าโครงสร้างของคำประสมแบ่งออกเป็น ๓ ประเภท คือ คำประสม ๒ หน่วยคำ ๓ หน่วยคำ และคำประสม ๔ หน่วยคำ ส่วนความหมายของคำประสมแบ่งออกเป็น ๔ ประเภท คือ ประสมแล้วความหมายเด่นที่หน่วยคำต้น ประสมแล้วเด่นที่หน่วยคำท้าย ประสมแล้วความหมายปรากฏทั้งสองหน่วย แต่ความหมายที่เกิดขึ้นใหม่ต่างไปจากเดิม และประสมแล้วความหมายปรากฏในเชิงเปรียบเทียบ ส่วนที่มาของคำประสมแบ่งออกเป็น ๕ ประเภท คือ เป็นคำถิ่นอีสานกับคำถิ่นอีสาน คำถิ่นอีสานกับคำถิ่นอื่น คำถิ่นอีสานใช้ร่วมกับภาษาไทยกลางกับภาษาอื่น คำถิ่นอีสานใช้ร่วมกับภาษาไทยกลางหรือภาษาไทยกรุงเทพฯ และคำภาษาอื่นกับภาษาอื่น

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,มหาสารคาม,ภาษาอีสาน,คำประสม

จารุวรรณ ธรรมวัตร 2539. วรรณกรรมท้องถิ่น:อีสาน-ล้านช้าง [มหาสารคาม]:มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ เขียนขึ้นเพื่อเป็นเอกสารประกอบการสอนวรรณกรรมท้องถิ่นในระดับอุดมศึกษา หลักสูตร ปริญญาตรีและปริญญาโท ณ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม โดยเอกสารเล่มนี้นำเสนอความรู้ด้านวรรณกรรมท้องถิ่น กรณีอีสาน-ล้านช้าง ทั้งในส่วนกว้างและส่วนลึกเหมาะกับผู้เรียน โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับ ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับวรรณกรรมท้องถิ่น วรรณกรรมท้องถิ่นอีสาน-ล้านช้างโดยประเภทคำสอน วรรณกรรมอีสาน-ล้านช้าง โดยประเภทกฎหมาย วรรณกรรมอีสาน-ล้านช้างโดยประเพณีทาน โดยประเพณีพุทธศาสนา โดยประเพณีสิ่งเร้นลับ คุณค่าทางวรรณกรรมเอกสารอีสาน-ล้านช้าง ลักษณะเฉพาะถิ่นในวรรณกรรมอีสานล้านช้าง

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,มหาสารคาม,วรรณกรรมท้องถิ่น,การศึกษา,ระดับอุดมศึกษา

วรุทธ จันทมูล ๒๕๔๒. ธรรมาสน์ที่พบในจังหวัดมหาสารคาม วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาลักษณะรูปแบบทางสถาปัตยกรรม การประดับตกแต่ง และศึกษาความสัมพันธ์ของธรรมาสน์กับวิถีชีวิตของชาวบ้านในจังหวัดมหาสารคาม พบว่าเป็นสถาปัตยกรรมที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นสถานที่นั่งแสดงพระธรรมเทศนาของพระสงฆ์ในบางบุญมหาชาติ โครงสร้างเป็นไม้ และจากรูปแบบธรรมาสน์ที่ปรากฏนั้นแสดงให้เห็นถึงความเชื่อทางพุทธศาสนาในเรื่องเวสสันดรชาดก ซึ่งเป็นเนื้อหาหลักในการประดับตกแต่งและเนื้อหารอง คือ รูปบุคคลและสัตว์ สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อ วิถีชาวบ้าน

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,มหาสารคาม,สถาปัตยกรรม,ธรรมาสน์

สำราญ เย็นเฉื่อย 2544. คณะหมอลำ สาวน้อยเพชรบ้านแพง วารสารหอศิลป์วัฒนธรรม มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

1(1):25-29.

งานชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับหมอลำในสังคมอีสาน กรณีคณะหมอลำสาวน้อยบ้านแพง พบว่าชนิดของหมอลำ มีหมอลำเดี่ยว หมอลำกลอนที่ในปัจจุบันพัฒนามาเป็นหมอลำซิ่ง หมอลำเรื่อง หมอลำพื้น หมอลำผีฟ้า ส่วนคณะหมอลำบ้านแพงนั้น พบว่านักแสดงส่วนใหญ่เป็นลูกหลานชานาก่อนการแสดงจะมีการบูชาหมอลำ หรือบูชาครู ที่เรียกกันว่าคายอ้อ ซึ่งประกอบด้วย ดอกไม้ เทียน หวี ไข่ม 2 ใบ เจลแต่งผม น้ำปรุง และเหล้า นักแสดงทุกคนจะหยุดทำกิจกรรมแล้วพนมมือจนทำพิธีเสร็จจึงทำงานต่อ

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,มหาสารคาม,หมอลำ

พระศัลป์ ชินสอน 2540. ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของสำนักงานส่งเสริมหมอลำกับการเปลี่ยนแปลงทาง

สังคม : ศึกษากรณีอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาองค์ประกอบของสำนักงานส่งเสริมหมอลำและความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของสำนักงานส่งเสริมหมอลำกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม พบว่าสำนักงานส่งเสริมหมอลำประกอบด้วย อาคารสถานที่ บุคลากร วัสดุอุปกรณ์ เครื่องอำนวยความสะดวกและระยะเวลาในการดำเนินงาน ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของสำนักงานส่งเสริมหมอลำเดิมมีบทบาทรับงานแสดงให้แก่หมอลำ แต่เมื่อสภาพสังคมเปลี่ยนไปทำให้เพิ่มบทบาทเป็นสำนักงานฝึกหัดเรียนลำ จัดตั้งคณะหมอลำ ให้เช่าชุดหมอลำ

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,มหาสารคาม,หมอลำ,สำนักงานส่งเสริมหมอลำ

วิบูลย์ ลีสุวรรณ 2540. ก่องข้าวบ้านฝางมหาสารคาม อนุสาร อสท.. 38(2):74-76.

งานชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับก่องข้าวและกระดืบข้าว ซึ่งเป็นเครื่องจักสานที่นำมาใช้ใส่ข้าวเหนียวหนึ่งภาชนะที่ใช้ใส่ข้าวเหนียวหนึ่งเหมือนกันของชาวอีสานและชาวล้านนา แต่จะเรียกต่างกันคือ ภาชนะที่สานด้วยไม้ไผ่ รูปร่างคล้ายโลมีฝาและก้น เรียกว่า "ก่องข้าว" แต่ถ้าสานตรง กระบอกมีฝาปิด เรียกว่า "กระดืบ" ทุกบ้านจะต้องมีก่องข้าวหรือกระดืบทุกครัวเรือน บ้านฝาง ต.หัวเรือ อ.วาปีปทุม จ.มหาสารคาม เป็นแหล่งผลิตก่องข้าวที่สำคัญของภาคอีสาน มีรูปแบบสวยงาม มีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง ประกอบไปด้วย 3 ส่วน คือ 1)ตัวก่องข้าวรูปร่างเหมือนโถ สานด้วยไม้ไผ่ 2)ฝาก่องข้าวรูปร่างคล้ายฝาชี 3)ดินหรือฐาน เป็นแผ่นไม้กาบทาไขไว้กัน

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,มหาสารคาม,หัตถกรรม,เครื่องจักสาน,กระดืบ,ก่องข้าว

พันธ์ศักดิ์ พ่วงพงษ์ 2537. การทำเครื่องปั้นดินเผาบ้านหม้อ ตำบลเขวา อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาสภาพวิถีชีวิตและสถาบันหมู่บ้าน ความเชื่อที่มีผลต่อการทำเครื่องปั้นดินเผา พบว่าเหตุผลที่ชาวบ้านยี่ดออาชีพทำเครื่องปั้นดินเผา เพราะได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ ซึ่งเป็นชาวโคราช วิธีที่นิยม คือ การขึ้นรูปด้วยหินดูประกอบไม้ตีเผากลางแจ้ง เป็นวิธีดั้งเดิม วัสดุที่นำมาทำนั้นหาได้ในท้องถิ่นลักษณะรูปแบบเป็นทรงภาชนะที่เหมาะสมแก่การนำไปใช้ในครัวเรือน

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,มหาสารคาม,หัตถกรรม,เครื่องปั้นดินเผา

สุนทร วรหาร ๒๕๔๐. ภูมิศาสตร์คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นในจังหวัดมุกดาหาร วิทยานิพนธ์การศึกษาศาสตรมหา

บัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาการแปร และการกระจายของคำศัพท์ภาษาไทยถิ่นจังหวัดมุกดาหาร พบว่าสามารถแบ่งเขตภาษาถิ่นจากกลุ่มของเส้นแบ่งเขตคำศัพท์ที่กระจายอย่างเป็นระบบจำนวน ๓๕ เส้น ออกเป็น ๒ กลุ่ม คือ กลุ่มภาษาอีสาน ซึ่งได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอดอนตาล อำเภอนิคมน้ำอ้อย อำเภอคำชะอี และอำเภอหว้านใหญ่ และกลุ่มภาษาถิ่นผู้ไทย ได้แก่ อำเภอดงหลวงและอำเภอหนองสูง

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,มุกดาหาร,ภาษาไทยถิ่น

ทรงยศ วีระทวีมาศ 2538. สิมในประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมอีสาน : กรณีศึกษาจังหวัดมุกดาหาร

ขอนแก่น:ภาควิชาพื้นฐานสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ศึกษาสิมในประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมอีสาน จังหวัดมุกดาหาร ในด้านการตีความหมายคติสัญลักษณ์ของพื้นที่ตามคติจักรวาลไตรภูมิ

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,มุกดาหาร,สถาปัตยกรรม,สิม

วิภาชน์ เทศน์ธรรม 2542. การศึกษารูปแบบการจัดงานประเพณีบุญบั้งไฟในอดีต ปัจจุบันและแนวโน้มการจัดการ

จัดการในอนาคตพื้นที่ อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาไทยคดีศึกษา)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษารูปแบบการจัดงานบุญบั้งไฟในอดีตปัจจุบัน และแนวโน้มการจัดในอนาคตพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร พบว่าเมื่อเกิดภาวะแห้งแล้ง ชาวยโสธรเชื่อว่าพญาแถนคือผู้ลบันดาลให้ฝนตกได้จึงทำบั้งไฟขอฝน บั้งไฟจึงเป็นสัญลักษณ์และสื่อในการขอฝน จึงมีการจัดงานประเพณีบุญบั้งไฟประกวดกันภายในคุ้ม มีพิธีกรรมทางศาสนา คือ การเลี้ยงพระ บวชนาค และการสร้างน้ำพระ รวมถึงการมีขบวนแห่และการแข่งบั้งไฟเป็นงานเล็กๆ ปัจจุบันทางจังหวัดได้ทำเป็นประจำทุกปี

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,ยโสธร,คติความเชื่อ,พิธีกรรม,พญาแถน,บุญบั้งไฟ

ศุภชัย สิงห์ชนะบุศย์ 2540. บนเส้นทางของสกุลช่างสลักไม้ บ้านนาสะไมย์ วารสารมหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

15(2):25-49.

งานชิ้นนี้ศึกษาเกี่ยวกับช่างสลักไม้บ้านนาสะไมย์ จังหวัดยโสธร พบว่ามีช่างแกะสลักบานประตู-หน้าต่างโบสถ์อยู่จำนวนมาก และพบว่าช่างสลักไม้ของชาวนาสะไมย์พัฒนามาจากการทำเกวียนเทียมวัว เวลาต่อมาเมื่อเกวียนเทียมไม่ใช่พาหนะคู่ครัวเรือนของผู้คนอีกต่อไป แต่ยังคงเพิ่มฝีมือให้กับช่างสลักไม้ ประมาณปี พ.ศ. 2513 เริ่มมีผู้หันมาสลักบานประตูหน้าต่างให้กับโบสถ์วัดประจำหมู่บ้าน

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,ยโสธร,ช่างสลักไม้

กิตติศักดิ์ แสนประดิษฐ์ 2539. การประกอบอาชีพหัตถกรรมสานกระติบข้าวของชาวนาสะไมย์ ตำบลนาสะไมย์ อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษากระบวนการประกอบอาชีพหัตถกรรมสานกระติบข้าวและผลกระทบจากการประกอบอาชีพที่มีต่อเศรษฐกิจและสังคมพบว่า การประกอบอาชีพหัตถกรรมสานกระติบข้าวนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อขาย ทุกครัวเรือนมีอาชีพนี้ แรงจูงใจ คือ การสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ และทำให้มีรายได้หลักจากอาชีพนี้ ผลจากการทำอาชีพนี้ ทำให้เกิดความสัมพันธ์ในครอบครัว เกิดความสามัคคีของคนในหมู่บ้าน

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,ยโสธร,หัตถกรรม,กระติบข้าว

ลักขณา จินดาวงศ์ 2542. โหวด เครื่องดนตรีพื้นเมืองเอกลักษณ์ของร้อยเอ็ด วารสารเมืองโบราณ. 25(4):118-121.

งานชิ้นนี้ เป็นบทความเกี่ยวกับ โหวด เครื่องดนตรีพื้นเมืองเอกลักษณ์ของร้อยเอ็ด พบว่า โหวดเป็นเครื่องดนตรีที่นิยมเล่นกันอย่างแพร่หลายใช้เล่นเดี่ยวหรือผสมกับวงดนตรีพื้นบ้านลูกทุ่งหรือสากลได้เป็นอย่างดี มีความไพเราะและมีเสียงเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว ชาวอีสานมีความเชื่อว่า โหวดเป็นสื่อที่มนุษย์ใช้บนบานสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ที่ประทานน้ำฝนให้แก่มนุษย์คือพระยาแถน เพื่อขอให้ฝนหยุดตกเพราะถ้าหากฝนตกหนักในช่วงฤดูเก็บเกี่ยวก็จะทำให้ความเสียหายต่อผลผลิต

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,ร้อยเอ็ด,เครื่องดนตรีพื้นเมือง,โหวด

ธีรพงษ์ จตุรพาณิชย์ 2543. โองราชบุรีที่ร้อยเอ็ด วารสารเมืองโบราณ. 24(4):130-135.

งานชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับความเป็นมาและลักษณะของโองราชบุรี ทั้งรูปร่าง ทั้งรูปร่าง ลวดลายและสีสันทัน พบว่าโองราชบุรีถือกำเนิดจากช่างจีนชื่อนายจือเหม็ง แซ่จี้ ซึ่งมีความชำนาญในการทำเครื่องเคลือบดินเผาได้รวบรวมทุนกับพรรคพวกตั้งโรงงานชื่อ เจ้าแข่งหลี ผลิตภาชนะต่างๆ เช่น ไห กระปุก โอง โองนี้ส่วนมากมีรูปทรงกลมและทรงเหลี่ยม เช่น สีเหลี่ยม หกเหลี่ยม เคลือบสีน้ำเงิน น้ำตาล สีขาว โองราชบุรี จะถูกลำเลียงไปขายทั่วประเทศ ชาวจังหวัดร้อยเอ็ดนิยมซื้อโองมังกรไว้ใช้แทนโองดินเผาพื้นเมืองที่ด้อยคุณภาพกว่า โองรุ่นเก่าใน

จังหวัดร้อยเอ็ดมี 2 ชนิดคือ แบบเคลือบใสและแบบเคลือบด้าน มีลวดลายหลากหลายในร้อยเอ็ด พบว่าครอบครัว
ชาวจีนชาวไทย

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,ร้อยเอ็ด,เครื่องปั้นดินเผา,โองราชบุรี

ธีรพงษ์ จตุรพาณิชย์ 2542. stupdammeongroeyet. วารสารเมืองโบราณ. 25(1):52-58.

งานชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับภาพเขียนหรือจิตรกรรมฝาผนังตามอาคารต่างๆในวัด เช่น ลิมหรือโบสถ์
วิหาร หอไตร ของชาวอีสาน พบว่า ช่างแต้ม ชาวอีสานมีทั้งฆราวาสและบรรพชิตร่วมกันอุทิศฝีมือ ทำให้stupdam
หรือรูปภาพมีสาระความสนุกสนาน เป็นสื่อสำคัญที่เชื่อมโยงโน้มน้าวจิตใจผู้คนให้เข้าถึงสาระแห่งธรรมที่แฝง
ในรูปนั้นๆ เกิดความศรัทธาในพระพุทธศาสนาและศิลปะพื้นบ้านที่มีความงามอันเรียบง่าย stupdamอีสานนับเป็น
ศิลปะอุดมคติเน้นความสมบูรณ์ถูกต้องตามหลักคตินิยม

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,ร้อยเอ็ด,จิตรกรรมฝาผนัง,ศิลปะพื้นบ้าน

รัฐจวน อิศรานุวัฒน์ 2542. กลองยาวของชาวอำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหา

บัณฑิต (สาขาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาพัฒนาการของกลองยาวและความสัมพันธ์ระหว่างกลองยาวกับวิถีชีวิตของชาว
อำเภอศรีสมเด็จ พบว่า พัฒนาการของคณะกลองยาวตั้งแต่ พ.ศ.2516-2542 การประสมวง มีพัฒนาการจาก
แบบเดิมเป็นประยุกต์ เครื่องดนตรีเพิ่มขึ้นทั้งเครื่องดนตรีสากลและการฟ้อนรำประกอบขบวน ความสัมพันธ์
ระหว่างกลองยาวกับวิถีชีวิตของชาวอำเภอศรีสมเด็จ ด้านวัฒนธรรม ประเพณีพบว่า กลองยาวเข้าไปมีส่วนร่วม
ในงานประเพณีสิบสองเดือนมาตั้งแต่เดือน ด้านสังคมพบว่า เป็นดนตรีพื้นถิ่นที่สร้างความบันเทิงและก่อให้เกิด
ความรักสามัคคีในครอบครัว ญาติมิตร

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,ร้อยเอ็ด,ดนตรีและการแสดง,กลองยาว,วิถีชีวิต

สุภาวดี สำลีพันธ์ 2540. ทำฟ้อนพื้นบ้านอีสาน ศึกษากรณีวิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตร

มหาบัณฑิต (สาขาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาทำฟ้อนพื้นบ้านอีสาน และศึกษาวิถีชีวิตที่ปรากฏในการทำฟ้อนพื้นบ้านอีสานของ
วิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด พบว่าทำฟ้อนที่ใช้ประกอบการแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้านมีทั้งหมด ๘๑ ทำ เป็นทำฟ้อน
พื้นบ้านอีสาน ๖๘ ทำ และทำรำไทย ๑๓ ทำ ส่วนวิถีชีวิตที่ปรากฏในการทำฟ้อนพื้นบ้านพบว่ามี ๖ ด้าน คือ การ
ประกอบอาชีพด้านลักษณะนิสัย

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,ร้อยเอ็ด,นาฏศิลป์,ทำฟ้อนพื้นบ้านอีสาน

พระจิรายุ จิตตสวโร 2540. บุญพะเหวด...เทศน์มหาชาติเมืองร้อยเอ็ด วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. 2(1):54-61.

งานชิ้นนี้ ศึกษาบุญพะเหวดหรือเทศน์มหาชาติของเมืองร้อยเอ็ด พบว่า บุญพะเหวด ถูกจัดขึ้นเป็นงานประจำปีของจังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งเป็นงานที่ยิ่งใหญ่ประจำปี มีทั้งขบวนคนนับหมื่นและเสียงจินตภาพเวสสันดรตลอดทุกขบวนและขบวนแห่แต่ละขบวนได้สร้างภาพลักษณ์ที่เป็นจริงตลอดทั้ง 13 กัณฑ์ ได้แก่ กัณฑ์ทศพร หิมพานต์ ทานกัณฑ์ ววนประเวศน์ ชูชก จุลพล มหาพล กุมาร มัทรี สักกบรรพ มหาราช ฉกษัตริย์ และหัวใจสำคัญของงาน คือ วันที่สอง ซึ่งเป็นวันเทศน์พะเหวดหรือเทศน์มหาชาติ มีพิธีแห่ข้าวพันก้อนรอบบริเวณศาลาจัตุรมุข ฟังเทศน์บุญพะเหวดในขณะพระเทศน์อยู่นั้นมีทั้งกัณฑ์จบ

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม, ภาคอีสาน, ร้อยเอ็ด, บุญประเพณี, พิธีกรรม, ความเชื่อ, บุญพะเหวด, เทศน์มหาชาติ

ลักขณา จินดาวงษ์ 2542. ทุงหรือธงพะเหวด ของสำคัญที่กำลังจะถูกลืม วารสารเมืองโบราณ. 25(3):102-106.

งานชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับทุงหรือธงในงานบุญพะเหวดของชาวร้อยเอ็ด พบว่า บุญพะเหวดเป็นบุญมหาชาติที่จัดขึ้นในเดือนสี่ จะเริ่มต้นด้วยการอัญเชิญพระอุปคุตมาปกป้องคุ้มครอง โดยสมมติเอาก้อนหินตามหัวหนองคลองบึงมาเป็นพระอุปคุต ส่วนธงหรือทุงพะเหวด เป็นอีกหนึ่งองค์ประกอบในงานบุญพะเหวด ทุงหรือธงคือผลผลิตที่ทำจากฝ้าย ทอด้วยมือ ประกอบด้วยส่วนหัว ตัว และหาง ทำทุงเพื่อถวายเป็นพุทธบูชา อุทิศส่วนกุศลแก่ผู้ล่วงลับไปแล้ว

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม, ภาคอีสาน, ร้อยเอ็ด, บุญพะเหวด, ธง(ทุง)พะเหวด

สุพงศ์ โพนเมืองหล้า 2543. บทบาทของการละเล่นในงานประเพณีชาวโพนเมือง ตำบลโพนเมือง อำเภออาจสามารถ จังหวัดร้อยเอ็ด วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาองค์ประกอบและขั้นตอนการละเล่นในงานประเพณีและบทบาทการละเล่นในงานประเพณีต่อวิถีชีวิตชาวบ้านโพนเมือง ต.โพนเมือง อ.อาจสามารถ จ.ร้อยเอ็ด พบว่า การละเล่นในงานประเพณีของชุมชนนี้ มีองค์ประกอบ 4 อย่างคือ สถานที่ เวลา ผู้เล่น และวัสดุสิ่งของและอุปกรณ์ในการเล่น สำหรับขั้นตอนการละเล่นมีการเตรียมการ ดำเนินการเล่น และอุปสรรค ขึ้นอยู่กับประเภทของการเล่น เช่น การละเล่นเชิงพิธีกรรมในด้านบทบาทการละเล่นในงานประเพณีต่อวิถีชีวิต ในด้านต่างๆ คือ บทบาทในด้านสังคม

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม, ภาคอีสาน, ร้อยเอ็ด, ประเพณี, การละเล่น

ลักขณา จินดาวงษ์ 2543. บั้งตะไล ความเชื่อความศรัทธาของชาวบ้านหนองบัว วารสารเมืองโบราณ. 26(4):114-118.

งานชิ้นนี้ ศึกษาประเพณีการจุดบั้งตะไลที่บ้านหนองบัว อำเภออาจสามารถ จังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งจะจัดขึ้นในเดือนหก โดยปกติจะจัดขึ้นสองวัน วันแรกเป็นวันที่ชาวบ้านใกล้เคียงได้รับเชื้อเชิญมาบ้านเจ้าภาพพร้อมกับขบวนรถบั้งตะไลเมื่อถึงศาลปู่ตาก็จุดบั้งตะไลหนึ่งบั้ง เรียกว่า "บั้งตะไลถวายปู่ตา" กลางคืนมีการฉลองวันที่สองจะเป็นการแข่งขันบั้งตะไลเพื่ออุษาเทพยดาอารักษ์มเหศักดิ์เมือง โดยมีความเชื่อว่าพระยาแดนหรือผีฟ้าแดนเป็นผู้คลันดาลให้เกิดฝนแก่ชาวโลก นอกจากนี้ในการศึกษาครั้งนี้ได้กล่าวถึงวัสดุและขั้นตอนการทำบั้งตะไล

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,ร้อยเอ็ด,ประเพณี,บั้งตะไล

ประคอง กองทุ่งมน 2544. ฃญาอวยพรของชาวบ้านสูงยาง ตำบลคูเมือง อำเภอเมืองสรวง จังหวัดร้อยเอ็ด

วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาประเภท รูปแบบ ความเชื่อในฃญาอวยพรของชาวบ้านสูงยาง ตำบลคูเมือง อำเภอเมืองสรวง จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่าฃญาอวยพรแบ่งได้ 2 ประเภทคือ ฃญาอวยพรตามโอกาส ซึ่งแบ่งเป็น 2 โอกาสคือ ฃญาอวยพรในโอกาสทั่วๆไปและฃญาอวยพรในโอกาสพิเศษ ฃญาอวยพรตามประเภทผู้รับพร แบ่งได้ 2 ประเภทคือ ฃญาอวยพรให้แต่ละเพศแต่ละวัย และฃญาอวยพรให้แต่ละอาชีพ และมีรูปแบบ 2 รูปแบบคือรูปแบบฃญาอวยพรตามฉันทลักษณ์ มี 4 แบบคือ ร่ายสุภาพ โคลงสุภาพ กาพย์ยานี 11 และกลอนสุภาพ ความเชื่อของชาวบ้านในฃญาอวยพรมี 4 ความเชื่อคือ ความเชื่อเกี่ยวกับความสุข เกี่ยวกับฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมเกี่ยวกับวิญญาณและโลกหน้า เกี่ยวกับประเพณีสูตรขวัญ ซึ่งความเชื่อเหล่านี้ยึดแนวทางพระพุทธศาสนาพราหมณ์ ผี เทวดาโยเชื่อว่าจะสามารถโน้มน้าวจิตใจของคนแต่ละวัย แต่ละอาชีพให้เกิดความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,ร้อยเอ็ด,ฃญาอวยพร,ความเชื่อ,รูปแบบ,การสืบทอด

ปิยวรรณ ภูวชินพงศ์ ๒๕๔๐. ภูมิศาสตร์คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด วิทยานิพนธ์การศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

บรรณานิทัศน์: งานชิ้นนี้ศึกษาคำศัพท์ภาษาไทยถิ่นด้านการแปล การกระจายคำศัพท์ และบริเวณการใช้คำศัพท์เพื่อนำมาทำแผนที่ทางภาษา พบว่า มีการกระจายของศัพท์อย่างเป็นระบบ ๔๑ หน่วยอรรถ ซึ่งสามารถแสดงความแตกต่างของการใช้คำศัพท์แต่ละหน่วยอรรถ ฉะนั้นการใช้ภาษาไทยถิ่นในร้อยเอ็ดจึงแบ่งได้เป็น ๔ กลุ่ม คือ กลุ่ม ๑ ภาษาถิ่นที่ใช้ใน อ.โพธิ์ชัย อ.โพนทอง อ.เมยวดี และ อ.เสลภูมิ กลุ่ม ๒ ได้แก่ภาษาถิ่นที่ใช้ในอำเภอสุวรรณภูมิ อ.พนมไพร อ.โพนทราย และกิ่ง อ.หนองฮี กลุ่ม ๓ ได้แก่ภาษาถิ่นที่ใช้ใน อ.ธวัชบุรี และกลุ่ม ๔ ได้แก่ ภาษาถิ่นที่ใช้ใน อ.เมือง อ.จังหาร อ.ศรีสมเด็จ อ.จตุรพักตรพิมาน

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,ร้อยเอ็ด,ภาษาไทยถิ่น,คำศัพท์

นภภรณ์ ลิงคะกุล 2537. ผญาเก็วจากบ้านชชชาติ ค่ำบลอาจสามารถ อำเภออาจสามารถ จังหวัคร้อยเอ็ด

วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฉิต (สาขาวิชาไทยคดีศึกษา)บัณฉิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานฉั้นนี้ศึกษาผญาเก็วในด้านบริบทของการจ่ายผญาเก็ว ฉั้นทลัษณ์ ศิลปะการใช้ภาษา และภาพสะท้อนทางวัฒนธรรม พบว่าผญาเก็วเกิดจากบทกลอนที่ชายหญิงบ้านชชชาติผุกฉั้นมาเองและการจดจำจากผู้สูงอายนุ เพื่อสร้างความบันเทิง บริบทของผญาเก็วได้แก่ เวลา สถานที่ โอกาสและบรรยากาศของการจ่ายผญา ล้านวนเปรียบเทียบมุ่งแสดงความรักและความเห็นอกเห็นใจ ฉั้นทลัษณ์ผญาเก็วฉั้นนี้ไม่มีรูปแบบตายตัว ใช้คำที่เป็นสัญลักษณ์ทั้งรูปธรรมและนามธรรม ส่วนภาพสะท้อนทางวัฒนธรรม พบว่าผญาเก็วกล่าวถึงครอบครัว

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,ร้อยเอ็ด,วรรณกรรม,ผญาเก็ว

วิไลทลัษณ์ ลิกชะไชย 2544. การเปลี่ยนแปลงของหนังสือประโมทัยในจังหวัคร้อยเอ็ด วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฉิต (สาขาไทยคดีศึกษา) บัณฉิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานฉั้นนี้ศึกษาความเปลี่ยนแปลงของหนังสือประโมทัยในจังหวัคร้อยเอ็ด พบว่าด้านองค์ประกอบของหนังสือประโมทัยมีการเปลี่ยนแปลง 3 ด้าน คือด้านบุคคล ด้านเครื่องประกอบการแสดง และด้านการแสดง ส่วนด้านรูปแบบฉั้นมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบใหม่โรง โดยเพลงใหม่โรงเปลี่ยนจากระบ้ำมาเป็นเพลงลูกทุ่ง กลอนลำฉิ่ง การดำเนินเรื่องเป็นไปอย่างรวดเร็ว กระฉับ รูปแบบภาษานิยมใช้ภาษาอีสานและภาษาสมัยใหม่ ด้านผลกระทบต่อวิถีชีวิตของผู้แสดงมีผลกระทบทางด้านปัจจัยสี่ ต้องอาศัยเงินเป็นตัวกำหนด ด้านเศรษฐกิจเปลี่ยนจากระบบยังชีพมาเป็นระบบทุนนิยม

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,ร้อยเอ็ด,ศิลปะการแสดง,หนังสือประโมทัย

สรรเสริญ สุรวาทศิลป์ 2545. รูปแบบโครงสร้างคติความเชื่อ และบทบาทของหอแจก:กรณีศึกษาอำเภอกษัตรวิสัย จังหวัคร้อยเอ็ด วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฉิต (สาขาไทยคดีศึกษา) บัณฉิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานฉั้นนี้ศึกษารูปแบบโครงสร้างคติความเชื่อและบทบาทของหอแจกที่มีต่อชุมชนในอ.กษัตรวิสัย จ.ร้อยเอ็ด พบว่ารูปแบบโครงสร้างของหอแจกมีลักษณะคล้ายกับโครงสร้างของบ้านเรือน โดยทั่วไปแต่จะมีขนาดใหญ่กว่าบ้าน รูปแบบทางสถาปัตยกรรมสะท้อนให้เห็นถึงความคิด การออกแบบ ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านคติความเชื่อของแต่ละท้องถิ่น ซึ่งมีคติความเชื่อบางอย่างก็คล้ายความเชื่อลง ทั้งนี้เนื่องมาจากความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและสังคม

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,ร้อยเอ็ด,สถาปัตยกรรม,คติความเชื่อ,รูปแบบโครงสร้าง,หอแจก

ธีรพงษ์ จตุรพาณิชย์ 2546. ตึกดิน:อาคารพาณิชย์ยุคแรกในร้อยเอ็ด วารสารเมืองโบราณ. 29(4):106-107.

งานชิ้นนี้ ศึกษาความเป็นมาของตึกดินในจังหวัดร้อยเอ็ด โดยศึกษาจากพงศาวดารหัวเมืองมณฑลอีสาน ฉบับหม่อมอมรวงษ์วิจิตร พบว่า ในสมัยรัชกาลที่ 4-5 มีพ่อค้าชาวจีนเดินทางมาค้าขายในเมืองร้อยเอ็ด โดยรับซื้อของป่าส่งไปขายที่เมืองนครราชสีมา ต่อมาชาวจีนเหล่านี้ได้แต่งงานกับสตรีพื้นเมืองและตั้งถิ่นฐานแถวชั้นเดียว ผนังก่อด้วยอิฐดินดิบไม่เผา แบ่งห้องเป็นสามส่วน ส่วนแรกเป็นที่ค้าขาย ส่วนที่สองเป็นห้องนอน ส่วนที่สามเป็นศาลเจ้าประจำบ้าน ยุคต่อมาหลังคามุงสังกะสี เปลี่ยนพื้นดินเป็นไม้กระดานและปูนซีเมนต์ตามลำดับ

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,ร้อยเอ็ด,สถาปัตยกรรม,ตึกดิน

คัดนางค์ รongหานาม 2543. ลวดลายสลักหินที่ปรากฏในกู่กาสิงห์ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด

[มหาสารคาม]:มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ ศึกษารูปแบบลวดลายสลักหินและความสัมพันธ์ในการตกแต่งลวดลายสลักหินในสถาปัตยกรรมกู่กาสิงห์ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า กู่กาสิงห์เป็นสถาปัตยกรรมที่สร้างขึ้นตามอิทธิพลทางศิลปะเขมรในพุทธศตวรรษที่ 16 เป็นต้นมา สร้างด้วยวัสดุที่เป็นศิลาแลงหินทราย และอิฐ ลวดลายส่วนใหญ่สลักบนหินทรายและได้รูปแบบมาจากปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ ผนวกกับจินตนาการทางความเชื่อในศาสนาพราหมณ์ที่สืบทอดมาในอดีต เป็นประติมากรรมในรูปแบบของภาพบุคคล สัตว์และสิ่งของ การสร้างประติมากรรมสลักหิน

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,ร้อยเอ็ด,สถาปัตยกรรม,ประติมากรรม,ลวดลาย,การแกะสลัก

ธิดา สารระยา ๒๕๓๗ รัฐโบราณพื้นเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ : กำเนิดและ พัฒนาการ วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

บรรณานิติทัศน์: ธรรมราชาสมัยสุโขทัย--ผู้นำทางด้านวัฒนธรรมกับการสร้างบ้านแปลงเมือง--กัลปนากับการขยายตัวของชุมชน--วัฒนธรรมทวารวดีกับการคลี่คลายของเมืองในกลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา--สร้างบ้านแปลงเมือง : ระบบเมืองคู่ สถาบันเมืองลูกหลวง--ศรีเทพ คือศรีจินาสะ--ข้อสังเกตเกี่ยวกับประวัติ "เมืองศรีเทพ"--ละครวี รัชชายฝั่งในคริสต์ศตวรรษที่ 11--สระมรกต : การสืบเนื่องและการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของดงศรีมหาโพธิ์--แคว้นเศรษฐปุระ--ย้อนหลังคู่อีสานโบราณ--เจนละที่อุบลราชธานี--การก่อตัวของรัฐในกลุ่มน้ำทำเงิน-แม่กลอง : พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของเมืองนครปฐม ศึกษาจากหลักฐานทางโบราณคดี--การปลูกข้าวกับการเมืองในประวัติศาสตร์สุโขทัย--จากชายขอบของรัฐทวารวดีถึงเมืองด่านในประวัติศาสตร์ยุคหลัง--

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,รัฐโบราณพื้นเอเชียตะวันออกเฉียงใต้,การกำเนิดและ พัฒนาการ

ปิยพันธ์ แสนทวีสุข 2546. แหล่งวัฒนธรรมภูมิปัญญาคนตรีพื้นบ้านอีสานในเขตลุ่มน้ำชี วิทยานิพนธ์ศิลป

ศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

งานชิ้นนี้ศึกษารวบรวมประวัติ ผลงานของช่างทำเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสานและเพื่อสร้างแผนที่แหล่งวัฒนธรรมทางดนตรีพื้นบ้านอีสาน โดยศึกษาจากกลุ่มช่างชาวบ้านที่ทำเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสานใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ พบว่ามีช่างทำเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสาน จำนวน 32 คน มีการศึกษาส่วนใหญ่ระดับประถมศึกษาที่มีครอบครัวที่สมบูรณ์ อาชีพทำการเกษตร วิถีชีวิตต่างๆยังคงมีความเชื่อเรื่องผีเรื่องคอนปู่ตาตลอดจนมีการนับถือประเพณีต่างๆสืบทอดจากบรรพบุรุษ เช่น ฮีตสิบสองคองสิบสี่ วิธีการทำเครื่องดนตรีได้รับการถ่ายทอดจากครู เพื่อน ครอบครัว รวมถึงการสังเกตจดจำ ประยุกต์วิธีการทำจากเครื่องดนตรี รายได้ส่วนใหญ่ดีสามารถเลี้ยงครอบครัวได้ แหล่งวัฒนธรรม

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,ลุ่มน้ำชี,ดนตรีพื้นบ้าน,ภูมิปัญญา,วัฒนธรรม

วลัยลักษณ์ ทรงศิริ 2539. กลุ่มเตาเครื่องปั้นดินเผากลุ่มน้ำสงคราม วารสารเมืองโบราณ. 22(4):53-62.

งานชิ้นนี้ เป็นบทความที่เกี่ยวกับกลุ่มเตาเครื่องปั้นดินเผากลุ่มน้ำสงครามมีลักษณะเด่นของผลิตภัณฑ์คือการทำภาชนะเนื้อแกร่งประเภทไหขอบปากสูงและเคลือบสีน้ำตาล ไหลักษณะนี้สำรวจพบเป็นจำนวนมากในชุมชนโบราณต่างๆในแอ่งสกลนครที่ระบุว่าเป็นชุมชนลาว โดยใช้เป็นไหใส่กระดูกมนุษย์ นำไปฝังอยู่ตามท้องไร่ท้องนาบ้าง

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,ลุ่มน้ำสงคราม,เครื่องปั้นดินเผา,ไห

สุนีย์ เลี้ยวเพ็ญวงษ์และคณะ 2546. การศึกษาสถานภาพองค์ความรู้เกี่ยวกับระบบคิดผ่านงานวรรณกรรมลุ่มน้ำ

โขง [ขอนแก่น]:ศูนย์วิจัยพหุลักษณะสังคมลุ่มแม่น้ำโขง คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

งานชิ้นนี้ศึกษาเกี่ยวกับผลงานวิจัยในงานวรรณกรรมลุ่มแม่น้ำโขง และศึกษาระบบคิดของสังคมลุ่มแม่น้ำโขงในช่วงปี 2516-2545 พบจำนวน 200 เรื่องในหลายรูปแบบจากหลายกลุ่มชน เช่น นิทานพื้นบ้าน เพลงพื้นบ้าน ปริศนาคำทาย ผญา คำร้องสรภัญญ์ กลอนเทศน์ กลอนลำ หมอลำและควาวซ้อ เป็นต้น ซึ่งงานเหล่านี้ได้ถ่ายทอดระบบคิดของสังคมลุ่มแม่น้ำโขงว่าเป็นสังคมเกษตรกรรมที่ยังคงเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติผสมกลมกลืนกับความเชื่อในพุทธศาสนา ซึ่งเป็นเครื่องมือควบคุมสังคมให้ดำเนินชีวิตตามที่บรรพชนได้กำหนดไว้ให้อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขบนวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมในสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,ลุ่มแม่น้ำโขง,วรรณกรรมพื้นบ้าน,ความเป็นอยู่และประเพณี

สาร สารทัศนานันท์ 2541. ผิดาโชนวารสารสารวัฒนธรรม สำนักวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

4(1):8-18.

งานชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับ ผิดาโชน พบว่า ผิดาโชน เป็นชื่อการละเล่นชนิดหนึ่งโดยผู้เล่นทำรูปหน้ากาก ที่มีลักษณะน่าเกลียดน่ากลัว นำมาสวมใส่แต่งตัวมิดชิด แล้วเข้าขบวนแห่และแสดงท่าทางต่างๆ ในระหว่างมีงานบุญตามประเพณีประจำปีของท้องถิ่นพื้นบ้าน การละเล่นผิดาโชนมีเฉพาะที่อำเภอคำชะอี จังหวัดเลย เท่านั้น หรืออาจมีการเล่นอยู่ที่อื่นบ้างแต่ไม่จัดทำกันอย่างใหญ่โตและไม่เป็นที่ทราบกันแพร่หลายเหมือนที่อำเภอคำชะอี จังหวัดเลย ซึ่งมีเฉพาะงานบุญประเพณี ที่ภาษาถิ่น เรียกว่า บุญหลวง บางทีเรียกว่า บุญใหญ่ หมายถึง

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,เลย,การละเล่น,บุญประเพณี,ผิดาโชน

อังศุมลิต ศรีสุนันท์ 2540. ก๊อก ลีอก วารสารดอกฝ้าย. ปีที่ 7:51-52.

งานชิ้นนี้ เป็นบทความเกี่ยวกับก๊อก ลีอก ซึ่งการละเล่นพื้นบ้านของชาวเลย ก็มีการเล่นหลากหลายออกไปตามแต่ละท้องถิ่นที่มีการเล่นสืบทอดกันมา ก๊อก ลีอกหรือหมากห้อย คือ กลิ้งเงินเหรียญนั่นเอง ซึ่ง ก๊อก ลีอกนั้นถือได้ว่าเป็นการละเล่นที่นิยมเล่นกันมาก แต่สำหรับในเขตจังหวัดเลยนั้น ก๊อก ลีอก เป็นการละเล่นที่นิยมเล่นกันในบางหมู่บ้านก็เป็นการเล่นกันทั้งหมู่บ้านไม่ว่าจะเป็นผู้สูงอายุ หม่อมสาว และเด็กก็นิยมเล่นกันมากเช่นกัน การละเล่นก๊อก ลีอกในหมู่บ้านปากห้วย อำเภอท่าลี่ จะเป็นการจัดการละเล่นก๊อก ลีอกเป็นประจำทุกปีในช่วงเดือนเมษายน นั่นคือตรงกับช่วงเทศกาลสงกรานต์นั่นเอง

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,เลย,การละเล่นพื้นบ้าน,ก๊อกลีอก

กัลญานี กิจโชติประเสริฐ 2542. สิมพื้นบ้านสุปแด้มพื้นถิ่น วารสารความรู้คือประทีป. ฉบับที่1/42:8-11.

งานชิ้นนี้ เป็นบทความเกี่ยวกับสิม พื้นบ้านสุปแด้มพื้นถิ่นที่บ้านนาพิง เป็นหมู่บ้านเล็กๆ อยู่ในหุบเขามีต้นเขาเตี้ยๆล้อมรอบ คนที่มีเป็นชาวไทยเลย อพยพมาจากฝั่งลาวทางอำเภอเชียงคาน มาตั้งบ้านเรือนบริเวณที่มีต้นหมากพิง จึงได้ชื่อว่า บ้านนาพิง ที่นี้มีวัดเก่าโบราณที่ดั้งมาก่อนตั้งหมู่บ้านชื่อวัดโพธิ์ชัย ซึ่งมีสิ่งศิลปวัตถุและสิ่งก่อสร้างน่าสนใจมากมาย ตั้งแต่หอไตรเสาสูงซุ้มประตูวัดมีรูปปั้นสัตว์ป่าหิมพานต์ เสาหลักธรรมหรือที่ภาษาท้องถิ่นเรียกว่าหลักคำไปจนถึงสีมาหรือคนอีสานเรียกว่าสิมเก่าแก่ที่มีจิตรกรรมฝาผนังที่งดงามฝีมือช่างท้องถิ่น ภาพจิตรกรรมฝาผนังหรือที่ภาษาท้องถิ่นเรียกว่า สุปแด้ม ได้สะท้อนให้เห็นภาพชีวิตความเป็นอยู่และความเชื่อทางศาสนาของชาวบ้านนอกจากนี้การใช้ลายเส้นและสีสันทันยังบ่งบอก

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,เลย,จิตรกรรมฝาผนัง,สิมพื้นบ้าน,สุปแด้ม

สุทัศน์พงษ์ กุลบุตร 2537. ประเพณี พิธีกรรมเกี่ยวกับพระธาตุศรีสองรัก:การดำรงอยู่ในชีวิตวัฒนธรรมท้องถิ่น
ของชาวด่านซ้าย วารสารมหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล. 10(1):129-150.

งานชิ้นนี้ศึกษาประเพณี พิธีกรรมเกี่ยวกับพระธาตุศรีสองรักและการดำรงชีวิตวัฒนธรรมท้องถิ่น
ของชาวด่านซ้าย พบว่า การประกอบประเพณี พิธีกรรมที่เกี่ยวกับพระธาตุศรีสองรักมาจากความเชื่อ ความศรัทธา
ของชาวบ้านที่ด่านซ้ายที่มีต่อองค์เจดีย์พระธาตุศรีสองรักที่ตั้งอยู่บนเนินดินริมฝั่งลำน้ำหมันในเขตตำบลด่านซ้าย
อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย ชาวบ้านด่านซ้ายเชื่อและยอมรับถึงประวัตินการสร้างเจดีย์พระธาตุศรีสองรักทั้งในเชิง
ตำนานและในเชิงประวัติศาสตร์ ดังนั้นประเพณี พิธีกรรมที่เกี่ยวกับพระธาตุศรีสองรักจึงเป็นการปรับปรน
ผสมผสานระหว่างความเชื่อในการนับถือผี อำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม, ภาควิชา, เลข, เจดีย์, ความเชื่อ, ประเพณี, พระธาตุศรีสองรัก

สุมพร กาษรสุวรรณ 2544. ภาพสะท้อนจากประเพณีผีตาโขน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (เครื่อง
เคลือบดินเผา) มหาวิทยาลัยศิลปากร.

วิทยานิพนธ์เล่มนี้เป็นเรื่องเกี่ยวกับการสร้างสรรค์ผลงานประติมากรรมเครื่องปั้นดินเผาที่แสดง
เนื้อหาสาระที่เกี่ยวกับภาพสะท้อนจากประเพณีผีตาโขน โดยแสดงเรื่องราวที่เกี่ยวกับการเกษตรกรรมที่เน้นการ
ทำนาข้าว ซึ่งเป็นอาชีพหลักของชุมชนแห่งนั้น รวมไปถึงความสามัคคีของคนในชุมชน ซึ่งเป็นแรงบันดาลใจให้มี
ความคิดในการสร้างสรรค์ผลงานแรงบันดาลใจดังกล่าวเป็นส่วนสำคัญในการสร้างสรรค์โครงการประติมากรรม
เครื่องปั้นดินเผา ประเพณีผีตาโขนนั้นไม่ได้เป็นเพียงประเพณีที่สร้างความสนุกสนานเท่านั้น แต่ยังแสดงถึงการ
ร่วมแรงร่วมใจ สร้างสรรค์สืบทอดประเพณีในช่วงการรอกอบผลผลิต

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม, ภาควิชา, เลข, ประติมากรรมเครื่องปั้นดินเผา, ประเพณีผีตาโขน

ประสิทธิ์ เอื้อตระกูลวิทย์ 2537. ผีตาโขน:แนวคิดใหม่จากมุมมองการศึกษาชาติพันธุ์วิทยา-โบราณคดี
วารสารเมืองโบราณ. 20(1):136-145.

งานชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับประเพณีงานแห่ผีตาโขนของชาวอำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย พบว่างานจัด
ขึ้นในเดือนมิถุนายนของทุกปี เป็นส่วนหนึ่งของงานบุญพระเวส ชาวด่านซ้ายเชื่อว่าการแห่ผีตาโขนจะทำให้อยู่
เย็นเป็นสุข ผู้ที่ทำพิธีประกอบด้วย เจ้าพ่อกวน คือ ผู้ที่ทำหน้าที่เข้าทรงเช่น ไหว้ โดยเรียกวิญญาณพระเสื้อเมืองมา
เข้าทรง เจ้าแม่ นางเทียมคือผู้หญิงที่เลือกโดยพระเสื้อเมืองมาเข้าทรง ซึ่งทำหน้าที่เหมือนเจ้าพ่อกวน แสนคือผู้เข้า
เผ้าขณะที่พระเสื้อเมืองเข้าทรงเจ้าพ่อกวน และนางแดงคือเข้าเผ้าและปฏิบัติหน้าที่ฝ่ายหญิงมี 4 คน

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม, ภาควิชา, เลข, ประเพณีท้องถิ่น, ผีตาโขน

วิโรฒ ศรีสุโร 2538. พระธาตุศรีสองรัก อนุสรณ์แห่งมิตรภาพและไมตรีของสองฝั่งโขง วารสารศูนย์การศึกษา
ต่อเนื่อง. 3(1):17-21.

นำเสนอเกี่ยวกับพระธาตุศรีสองรัก อนุสรณ์แห่งมิตรภาพ และไมตรีของสองฝั่งโขง ซึ่งปัจจุบัน
ตั้งอยู่ในเขตอำเภอด่านซ้าย เป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดเลย ซึ่งเป็นจังหวัดหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือก่อนไป
ทางภาคเหนือ(อีสานเหนือ) พบว่าประชาชนชาวจังหวัดเลยดั้งเดิมและส่วนใหญ่เป็นชนเผ่าไทยลื้อ ซึ่งเป็นไทยเผ่า
ใหญ่เผ่าหนึ่ง ที่ตั้งฐานอยู่ในอาณาจักรล้านช้างสมัยโบราณสำเนียงพูดของคนพื้นเมืองจังหวัดเลยจึงมีสำเนียงคล้าย
ประชาชนในแคว้นหลวงพระบาง และแขวงไซบุรี(จังหวัดลาวน้ำโขงเดิม) พระธาตุศรีสองรัก:ปูชนียสถานและที่
พึ่งทางใจนอกจากพระธาตุศรีสองรักจะเป็นอนุสรณ์สถานของความสัมพันธ์ทางมิตรภาพและไมตรีอันดียั้ง
ระหว่างไทย-ลาว ในประวัติศาสตร์แล้ว ยังเป็นปูชนียสถานอันศักดิ์สิทธิ์ที่เป็นที่พึ่งทางใจของประชาชนจังหวัด
เลยและใกล้เคียง รวมทั้งชาวลาวส่วนหนึ่ง ด้วยพระธาตุศรีสองรักได้รับการซ่อมแซมอยู่เสมอ และกรมศิลปากร
ได้ขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานไว้แล้ว

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,เลย,ปูชนียสถาน,ความเชื่อ,คติชน,มิตรภาพของสองฝั่ง โขง,อนุสรณ์,พระ
ธาตุศรีสองรัก

สว่างจิต ศรีระยา 2538. พระธาตุศรีสองรัก:อนุสรณ์แห่งมิตรภาพและไมตรีของสองฝั่งโขง วารสารศูนย์
การศึกษาต่อเนื่อง. 3(1):17-20.

งานชิ้นนี้ เป็นบทความเกี่ยวกับพระธาตุศรีสองรัก:อนุสรณ์แห่งมิตรภาพและไมตรีของสองฝั่ง
โขง ซึ่งเป็นปูชนียสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ของจังหวัดเลย ประดิษฐานอยู่ที่พระธาตุศรีสองรักบนริมน้ำหมัน อำเภอด่าน
ซ้าย เป็นวัดที่ไม่มีพระสงฆ์พำนัก นอกจากนี้ยังเป็นอนุสรณ์สถานของความสัมพันธ์ทางมิตรภาพและไมตรีอันดี
ยั้งระหว่างไทย-ลาวในประวัติศาสตร์และเป็นปูชนียสถานอันศักดิ์สิทธิ์ที่เป็นที่พึ่งทางใจของประชาชนจ.เลยและ
จังหวัดใกล้เคียงรวมถึง

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,เลย,ปูชนียสถาน,อนุสรณ์สถาน,พระธาตุศรีสองรัก

จักรกฤษณ์ ดวงพัตรา 2536. บทบาทสตรี:เรื่องสั้นของคำพูน บุญทวี วารสารครูปริทัศน์. 18(เมษายน-มิถุนายน)
:94-99.

งานชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับบทบาทสตรีอีสาน:เรื่องสั้นของคำพูนบุญทวี กล่าวถึงบทบาทของสตรี
อีสานที่ปรากฏในวรรณกรรมของคำพูน บุญทวี โดยเฉพาะเรื่องสั้นในลักษณะทางกายภาพของสตรี พบว่า การ
พรรณนาลักษณะสตรีสาวโตเต็มทั้งการพรรณนาโดยแสดงผ่านคำพูดและ/หรือพฤติกรรมอันเป็นปฏิกิริยาของชาย
ส่วนใหญ่มักพาดพิงถึงเรื่องเพศและลักษณะงูใจไปสู่อารมณ์ทางเพศ ซึ่งแตกต่างจากวรรณกรรมอีสานแต่เดิม
คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,วรรณกรรม (คำพูน บุญทวี),ผู้หญิง

อัครวิทย์ เรื่องรอง 2544. วรรณกรรม "นิราศ" ที่ปรากฏในหนังสือเรียนภาษาไทยระดับมัธยมศึกษา

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 18(3):11-33.

บทความนี้ ศึกษาเกี่ยวกับลักษณะองค์ประกอบและคุณค่าของวรรณกรรมนิราศที่ปรากฏในหนังสือเรียนภาษาไทยระดับมัธยมศึกษา พบว่า วรรณกรรมนิราศในหนังสือเรียนภาษาไทยปรากฏ 2 ลักษณะคือ ปรากฏเป็นเรื่อง และปรากฏโดยมีสำเนาแทรกอยู่ที่ปรากฏเป็นเรื่องนั้นมีองค์ประกอบของนิราศอยู่ แม้บางเรื่อง องค์ประกอบบางประการได้ "วัฒน์" ไป แต่ทุเรื่องก็ได้ให้คุณค่าด้านเนื้อหาและวรรณศิลป์อย่างเข้มข้น

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,วรรณกรรม,คติชน,ภาษา,วัฒนธรรม,นิราศ

สวิง บุญเจิม 2546. ปู่สอนหลาน:มรดกอีสาน 12 อุบลราชธานี:มรดกอีสาน.

งานชิ้นนี้เป็นหนังสือที่แต่งขึ้นโดยพระเถระชาวล้านนา เมื่อประมาณพันกว่าปีมาแล้วแต่ได้มีนักปราชญ์ลูกหลานฝั่งขวาของแม่น้ำโขง ได้นำมาชำระการพิมพ์สืบสานต่อกันมาหลายท่าน โฉนหนังสือเล่มนี้จะเป็นหนังสือเกี่ยวกับคติธรรมโบราณ ที่ใช้สอนลูกสอนหลาน โดยแต่งเป็นคำกลอนอีสาน มีเนื้อหาเป็นคติธรรมโบราณ,ของอัปรีช 8 อย่าง,ของถ้อย 10 อย่าง,บุญคุณของเพื่อนฝูง,คุณธรรมบ้านนอกการเรียกคน,ปริศนาสอนคน ฯลฯ เป็นคำสอนที่เป็นคำกลอน

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,วรรณกรรม,คำกลอน,คติธรรมคำสอน,มรดกอีสาน

แก้วตา จันทรานุสรณ์ 2546. ภูมิปัญญา:คุณค่าและหน้าที่ วารสารสารวัฒนธรรม สำนักวัฒนธรรม

มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 9(2):12-14.

งานชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน พบว่า วรรณกรรมคำสอนอีสานมีคำสอนมีคำสอนหลายประการ โดยเฉพาะภูมิปัญญาในการถ่ายทอดแบบแผนทางสังคมแก่สมาชิกในสังคมทุกเพศ ทุกวัยและทุกสถานภาพ ซึ่งวรรณกรรมคำสอนที่ควรค่าแก่การกล่าวถึงเรื่องหนึ่งก็คือพญาคำกองสอนไพร่หรือพระยา คำกองสอนไพร่ ซึ่งบันทึกวัฒนธรรมถึงแบบแผนในการดำเนินชีวิตของชาวอีสานไว้อย่างครอบคลุม แต่การเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมในสังคมอีสาน ทำให้วิถีชีวิตของชาวอีสานเปลี่ยนไป วรรณกรรมคำสอนลดบทบาทลงไปจากเดิมเช่น การเย็บปักทอผ้าแล้ว บ้านโพน อ.คำม่วง จ.กาฬสินธุ์ ผ้าแล้วเป็นคู่มือในการสร้างลวดลายบนผืนผ้าที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,วรรณกรรม,คุณค่า,พญาคำกองสอนไพร่

รัตนพันธ์ คณะเมือง 2541 ท้าวหอยโข่ง:การศึกษาเชิงวิเคราะห์ วิทยานิพนธ์การศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (วิชาเอกภาษาไทย) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

งานชิ้นนี้ศึกษาวรรณกรรมนิทานพื้นบ้านเรื่องหอยโข่ง วิเคราะห์กลวิธีการปรับเปลี่ยนนิทาน สุนทรียภาพในการประพันธ์และวิเคราะห์สภาพสังคมที่ปรากฏในเรื่องโดยศึกษาเอกสาร พบว่านิทานนี้แต่งจากการผสมผสานนิทานเรื่องท้าวกำกาคำ สุวรรณสังข์กุมาร และสีทนตัมโนราห์ จัดแปลงรายละเอียด ตัดเนื้อหา เหตุการณ์และตัวละคร เพิ่มเนื้อหา เหตุการณ์ ตัวละครเข้าไป มีสุนทรียภาพ มีการใช้คำแบบต่างๆ ในด้านสังคม สะท้อนให้เห็นสภาพวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในสังคมแบบเรียบง่ายตามแบบสังคมเกษตรกรรมท่ามกลางธรรมชาติ

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,วรรณกรรม,นิทานพื้นบ้าน,ท้าวหอยโข่ง

ชญญา สังขพันธ์านนท์ 2541. บทบาทของข้อมูลทางคติชนในเรื่องสั้นของนักเขียนอีสาน วาสารมหาวิทยาลัย มหาสารคาม. 17(1):32-45.

งานชิ้นนี้ ศึกษาเรื่องสั้นของนักเขียนภาคอีสาน โดยเลือกเรื่องสั้นของนักเขียนที่เห็นว่ามีการ นำเอาข้อมูลทางคติชนมาใช้ในการเขียน ซึ่งได้แก่ งานเขียนของ ลาว คำหอมและรมย์ รติวัน การนำเสนอข้อมูล ทางคติชนมาใช้ในการสร้างสรรค์วรรณกรรมร่วมสมัย ไม่ได้มีเพียงการหยิบยืมเรื่องราวทางคติชนมานำเสนอไว้ ในตัวบทเท่านั้น แต่ยังมีประเด็นความเชื่อ ที่มีบทบาทต่อการวาง โครงเรื่องและการสื่อความหมายทางแก่นเรื่องอีกด้วย

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,วรรณกรรม,เรื่องสั้น,คติชน

จิราวดี เงินแถบ 2537 -2538 หงส์ : การศึกษาเปรียบเทียบวรรณกรรมอีสานและล้านนา กรุงเทพฯ:

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ศึกษาลักษณะอักขรวิธีที่ปรากฏในเรื่องหงส์ฉบับอีสานและฉบับล้านนา ศึกษารูปแบบคำ ประพันธ์ เปรียบเทียบ ธรรมเนียมการแต่ง แก่น โครงเรื่อง ตัวละคร จาก อนุภาคของเรื่อง ศิลปะการใช้ภาษา และ ลีลาวรรณคดี นอกจากนี้ยังเปรียบเทียบวรรณกรรมด้านสังคมเกี่ยวกับความเชื่อ สภาพสังคม ชีวิตความเป็นอยู่ ประเพณี ค่านิยม

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,วรรณกรรม,อักขรวิธี,เรื่องหงส์หีนฉบับอีสานและล้านนา

เกวลิน ภูมิภาค 2543. ความเชื่อทางศาสนาและลัทธิที่ปรากฏในวรรณกรรมคำสอนของชาวอีสาน
กรุงเทพฯ:มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ชาวอีสานมีความเชื่อถือและศรัทธาในศาสนาพุทธค่อนข้างมาก ถึงแม้จะมีความเข้าใจในหลักคำสอน ไม่ลึกซึ้งนัก แต่ก็มี ความผูกพันในเรื่องการทำ ความดีละเว้นความชั่วและทำจิตใจให้สงบขณะเดียวกันชาวอีสานก็มีความเชื่อถือในเทพเจ้าของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู เช่น พระอินทร์ พระพรหม และพระยมว่าสามารถคลบ บันดาลให้พวกเขา มีความสุขและประสบความสำเร็จได้ ส่วนความเชื่อเรื่องผีสางเทวดานั้นทั้งชาวอีสานโบราณ และปัจจุบันต่างก็มีความเชื่อถือในเรื่องนี้อยู่มาก แม้ว่าชาวอีสานปัจจุบันจะมีความสนใจในทางศาสนาและลัทธิ น้อยกว่าชาวอีสานโบราณ เนื่องจากได้อิทธิพลของวัฒนธรรมสมัยใหม่ที่แพร่เข้ามา แต่ลักษณะความเชื่อทาง ศาสนาและลัทธิที่ปรากฏในวรรณกรรมคำสอนทั้งเก่าเรื่องก็ยังคงมีบทบาทต่อชาวอีสานในฐานะ

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,วรรณกรรมคำสอน,ความเชื่อ,ศาสนาและลัทธิ

ศิริพร กษตุง 2544. การศึกษาเปรียบเทียบวรรณกรรมคำสอนเรื่องกัปป์ลูงสอนหลานสำนวนภาคใต้กับกัปป์ ปู สอนหลานสำนวนภาคอีสาน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

งานชิ้นนี้ศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาเชิงวรรณศิลป์ด้านศิลปะการประพันธ์ กลวิธีการแต่ง ศิลปะการใช้ ภาษา กวีโวหาร วิเคราะห์เนื้อหาเชิงสังคมชาวบ้านภาคใต้และภาคอีสาน ด้านค่านิยม ศาสนา ความเชื่อ ประเพณี และวิถีชีวิตของชาวบ้าน ผู้แต่งกัปป์ลูงสอนหลานใช้คำประพันธ์แบบกัปป์สุราคนางค์และกัปป์ยานี ส่วนกัปป์ ปูสอนหลาน ผู้แต่งใช้กัปป์อีสาน นิยมในการแต่งวรรณกรรมอีสาน ด้านกลวิธีการแต่ง กัปป์ลูงสอนหลาน แตกต่างจากกัปป์ปูสอนหลานกันสิ้นเชิง คือการใช้สอนแบบประชิดประชันเสียดสี คำสอนเป็นลักษณะตรงกัน ข้ามกับความประพุดที่พึงปฏิบัติแต่เจตนาสอนให้กระทำดี กัปป์ปูสอนหลาน ผู้แต่งใช้กลวิธีการสอนโดยตรง ด้านศิลปะการใช้ภาษา วรรณกรรมทั้งสอง ผู้แต่งใช้ภาษาท้องถิ่นตลอดทั้งเรื่องใช้คำซ้ำ คำซ้อน คำพ้อง เลียนเสียง ธรรมชาติโวหารภาพน่าสนใจสะท้อนเนื้อหาเชิงสังคมให้เห็นค่านิยม ศาสนา ความเชื่อ

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,วรรณกรรมคำสอน,ค่านิยม,ศาสนา,ความเชื่อ,ประเพณี

รังสรรค์ จันต๊ะ 2545. พญาคางคก:อำนาจและพิธีกรรมในงานวรรณกรรมท้องถิ่นล้านนากับอีสาน
กรุงเทพฯ:มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

งานชิ้นนี้ศึกษาเปรียบเทียบวรรณกรรมท้องถิ่นเรื่อง พญาคางคกระหว่างฉบับล้านนากับฉบับ อีสาน พบว่ามีการเกิดขึ้นร่วมกันทางประวัติศาสตร์และพื้นฐานประเพณีวัฒนธรรมระหว่างดินแดนในอาณาจักร ล้านนากับภูมิภาคแถบล้านช้างของลาวและชุมชนในเขตภาคอีสานของไทย การผสมผสานกันของระบบ โลก ทัศน์และความเชื่อในพิธีกรรมกับเรื่องราวที่สอดคล้องกันในงานวรรณกรรมของทั้งสองภูมิภาค

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,วรรณกรรมท้องถิ่น,เปรียบเทียบ,ล้านนากับอีสาน,ความเชื่อ,พิธีกรรม

ธวัช ปุณโณทก 2545. การวิจัยเรื่องไทยศึกษา และวรรณกรรมท้องถิ่นอีสาน วารสารธรรมทรรศน์. 2(1):43-46.

งานชิ้นนี้เป็นบทความวิชาการเกี่ยวกับการวิจัยเรื่องไทยศึกษาและวรรณกรรมท้องถิ่นอีสาน ในปัจจุบันสมัยโลกาภิวัตน์เป็นผลให้ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทยเกือบสูญสลาย การนำเข้าวัฒนธรรมตะวันตกอย่างไม่ได้กลั่นกรองดั่งที่สังคมไทยกำลังประพฤติปฏิบัติกันอยู่นี้ เป็นอันตรายต่อวัฒนธรรมไทยและภูมิปัญญาไทยอย่างยิ่ง โดยเฉพาะวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคอีสาน

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,วรรณกรรมท้องถิ่น,ภูมิปัญญา,การอนุรักษ์,ไทยศึกษา

สุภาพร รอดวรรณะ 2536. การศึกษาเชิงวิเคราะห์วรรณกรรมท้องถิ่นอีสานเรื่องลินทอง วารสารวิทยานิพนธ์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร. 8(5):1-8.

งานชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับการศึกษาเชิงวิเคราะห์วรรณกรรมท้องถิ่นอีสานเรื่องลินทอง พบว่าเป็นวรรณกรรมที่มีคุณค่าของภาคอีสานเล่มหนึ่ง เป็นวรรณกรรมประเภทลายลักษณ์อักษร เป็นวรรณกรรมคติโลก มีจุดมุ่งหมายในการแต่งคือ เพื่ออบรมสั่งสอนให้คนในสังคมประพฤติดี ปฏิบัติชอบ และเป็นวรรณกรรมที่ปรากฏแพร่หลายในทุกภาคของประเทศไทย เป็นวรรณกรรมประเภทร้อยกรอง เป็นวรรณกรรมที่มีลักษณะโครงสร้างอันประกอบด้วย สวรรค์ละ เนื้อเรื่อง ตัวละครและฉากที่ประสมกลมกลืนอย่างเหมาะสม ในด้านคุณค่าทางสังคม เป็นเหมือนกระจกเงาที่สะท้อนให้เห็นภาพทางสังคม

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,วรรณกรรมท้องถิ่น,ร้อยกรอง,คุณค่า,ลินทอง

ประมวล พิมพ์เสน 2545. ภาษาและวรรณกรรมท้องถิ่นอีสาน ขอนแก่น:โรงพิมพ์ พระธรรมขันธ์.

บรรณานิทัศน์: งานชิ้นนี้ เป็นหนังสือได้กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของชาวไทยอีสาน ตลอดจนลักษณะของภาษาไทยน้อย พยัญชนะ สระ ตัวเลข วรรณยุกต์ อักษรนำและควบกล้าการประสมสระ ส่วนภาษาไทยอีสาน ลักษณะคำประพันธ์ ได้แก่ ญาบเว้า โดงโดย ผญา กลอน คำโคลง, วรรณกรรมอีสาน ได้แก่ นิทานพื้นบ้าน นิทานท้าวสุริวงศ์ นิทานท้าวสุริยคราส-จันทราคราส นิทานท้าวขุนเทือง ขุนทึง นิทานท้าวหมาหุย เพลงกล่อมลูก ร้องสรรภัญญ์ทำนองอีสาน หมอลำ ;ลำพื้น ลำหมู ลำกลอน โสภคำทวาย(คำทาย) พิธีสู่ขวัญ เช็ง พิธีเสียดเคราะห์ ซึ่งงานต่างๆเหล่านี้กล่าวถึงรูปแบบวิธีการแต่ง การใช้ภาษาโดยมีตัวอย่างและรูปแบบให้เห็นชัดเจน

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,วรรณกรรมท้องถิ่น,ภาษาถิ่น

สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดขอนแก่น 2536 อนุรักษ์มรดกไทย:ภาษาและวรรณกรรมท้องถิ่น [ขอนแก่น]:

สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดขอนแก่น.

งานชิ้นนี้รวบรวมหลักสูตรทางภาษาและวรรณกรรมท้องถิ่นเพื่อทำความเข้าใจในวิถีชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนต่างๆในภาคอีสาน โดยกล่าวถึงรากฐานทางภาษาในรูปแบบวรรณกรรมต่างๆเช่น สสร

ภักดิ์ แผล่ นิตานพื้นบ้าน ผญา จนถึงหมอลำและแคน โดยจะกล่าวถึงประวัติความเป็นมาพร้อมวิธีการแสดงและ
รูปภาพประกอบในวรรณกรรมแต่ละประเภท

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,วรรณกรรมพื้นบ้าน, ภาษาถิ่น,สรภักดิ์,แผล่,นิตานพื้นบ้าน,ผญา,หมอลำ,
แคน

นิตดา สุนทอง 2540. การวิเคราะห์วรรณกรรมพื้นบ้านจากตำบลตาดทอง อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร

วิทยานิพนธ์การศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

งานชิ้นนี้ศึกษารวบรวมวรรณกรรมพื้นบ้านไว้เป็นลายลักษณ์อักษรและวิเคราะห์วิถีชีวิต ค่านิยม
ความเชื่อ ประเพณีและภูมิปัญญาชาวบ้าน โดยการบอกเล่าของวิทยากร พบว่าวรรณกรรมพื้นบ้านประเภทนิทาน
เพลงกล่อมเด็กได้สะท้อนให้เห็นภาพวิถีชีวิตมีระบบครอบครัวเดี่ยวที่ขาดผู้นำครอบครัวจึงดำเนินชีวิตอย่าง
ลำบาก นิยมตั้งบ้านเรือนอยู่ริมน้ำเพื่อสะดวกในการประกอบอาชีพ ด้านค่านิยมมีการยกย่องนับถือบุคคลที่มี
อำนาจ บุญบารมี ร่ำรวย ขยันหมั่นเพียร ด้านความเชื่อชาวบ้านเชื่อกฎแห่งกรรม เทพเทวดา ภูตผีปีศาจ วิญญาณ
ด้านประเพณี นิยมทำบุญตามประเพณีทางศาสนา ด้านภูมิปัญญามีความสามารถในการเลือกที่อยู่อาศัย การ
ปกครอง

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,วรรณกรรมพื้นบ้าน,ค่านิยม,ประเพณี,ภูมิปัญญา,นิทาน,เพลงกล่อมเด็ก

พิมพ์ รัตนคุณสาสน์ 2540. พิมพ์กวีศรีอีสาน ขอนแก่น:สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม.

งานชิ้นนี้ได้รวบรวมข้อเขียนของบรมครูหมอลำอีสานคนสำคัญยิ่ง คือ ดร.พิมพ์ รัตนคุณสาสน์ ที่
ท่านแต่งไว้เมื่อยังมีชีวิตอยู่มารวมในเล่มเดียวกันให้เป็นหมวดหมู่ โดยเนื้อหาส่วนใหญ่จะเป็นวรรณกรรมพื้นบ้าน
อีสานต่าง ๆ ได้แก่ กลุ่มคำ,ลักษณะคำประพันธ์บทกลอนในภาคอีสาน,กาพย์,สัมผัส,กลอนลำสั้นवादต่าง ๆ กลอน
เบ็ดเตล็ด,ลำหมู ลำเพลิน

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,วรรณกรรมพื้นบ้าน,ดร.พิมพ์ รัตนคุณสาสน์

ประมวล พิมพ์เสน 2545. อธิบายผญา 1 ขอนแก่น:ขอนแก่นการพิมพ์.

งานชิ้นนี้ศึกษาเกี่ยวกับภูมิปัญญาอีสาน "ผญา" โดยได้อธิบายถึงลักษณะ คำประพันธ์อีสานต่าง ๆ
ตลอดจนไขความสุภาษิตอีสาน สำนวนอีสาน ผญาคำสอน ผญาสุภาษิต ผญาปริศนา ผญาเกี่ยว โดยมีตัวอย่างคำ
เหล่านี้ประกอบคำอธิบายช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจถึงภูมิปัญญาชนิดนี้ของชาวอีสานได้ชัดเจนและง่ายคดียิ่ง

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,วรรณกรรมพื้นบ้าน,สุภาษิต,สำนวน,ภูมิปัญญา,ผญา

อุดม บัวศรี 2538 ผญาท่อม ปรัชญาชีวิตของชาวอีสาน [ขอนแก่น]:โครงการสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

งานชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับปรัชญาชีวิตของชาวอีสาน โดยรวบรวมและจัดหมวดหมู่ไว้จำนวน 103 บท ที่ใช้ในการดำรงชีวิตประจำวันตั้งแต่เกิดจนตาย รวมไปถึงการประกอบพิธีกรรมต่างๆ โดยให้คำกลอนพร้อมทั้งคำแปลจากภาษาอีสานเป็นภาษาไทยภาคกลางและมีบทกลอนที่ผู้เขียนแต่งขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับผญาชิ้นนั้นๆ งานชิ้นนี้ ได้มีการนำไปแปลเป็นภาษาต่างประเทศ Dr. Devon Hinton จาก Haward University และอ.อังคณา ไคล์ ภาควิชาภาษาต่างประเทศ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,วรรณกรรมพื้นบ้าน,สุภาษิตและคำพังเพยไทย,ผญา

สวิง บุญเจิม 2546. ปรัชญาเมธีอีสาน กรุงเทพฯ:นัสติกา.

งานชิ้นนี้ศึกษาเกี่ยวกับผญาหรือคำสุภาษิตในภาษาอีสาน โดยจัดแบ่งเป็น 2 บท คือ ในบทแรกกล่าวถึงความเป็นมา และความหมายของ ปรัชญาเมธีอีสาน ผญา ประเภทของผญา และในบทที่ 2 รวบรวมคำผญาไว้จำนวน 29 ประโยค โดยให้คำอ่านเป็นสำเนียงอีสานในรูปภาษาอังกฤษ พร้อมความหมายทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,วรรณกรรมพื้นเมืองอีสาน,ผญา

ไทยวัฒน์ นิลเขต 2544. แม่ในวัฒนธรรมอีสาน วารสารสังคมพัฒนา. 29(3):15-19.

งานชิ้นนี้ ศึกษา เกี่ยวกับแม่ในวัฒนธรรมอีสาน ซึ่งได้แก่ความเชื่อดั้งเดิมของอีสาน ถูกนำมาใช้ประกอบกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ทำหน้าที่เลียดหรือทำให้เจริญก้าวหน้าสำหรับสิ่งอื่นๆ เช่น พระแม่ธรณี แม่โพสพ แม่พระคงคา ในบริบทของความเชื่อดั้งเดิมในอีสานจึงคงไว้ซึ่งความสำคัญของการเป็นผู้ให้ที่ไม่มีความเด่นเหมือนชายที่ต้องทำหน้าที่ผู้นำและหาเลี้ยงครอบครัว ส่วนแม่ในวิถีชีวิตของสังคมอีสานมีความหมายมากกว่าการทำหน้าที่เป็นภรรยาที่คอยผลิตลูกให้สามีเท่านั้น

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,วรรณกรรมอีสาน,แม่,ความเชื่อ

เอื้อนาง (นามแฝง) 2538. เสียงสายแนนในขูลูนางอ้ว วารสารศิลปวัฒนธรรม (16)8:45-47.

งานชิ้นนี้ ศึกษาพิธีกรรมการเสียงสายแนนหรือพิธีกรรมการเสียงทายนี้อู่ของชาวอีสาน ซึ่งศึกษาค้นวรรณคดีอีสานเรื่องขูลูนางอ้ว พิธีเสียงสายแนนในวรรณคดี เรื่องขูลูนางอ้วคล้ายกับพิธีลงไต้ลงแดน

หรือการเหยียดในปัจจุบัน หากแต่เพิ่มการแข่งขันเข้ามาในอีกในวันที่สอง ผู้ประกอบพิธีคือแม่มือน(นางทรง)ซึ่งมีอยู่หลายคน ทำหน้าที่เป็นผู้ติดต่อกับผี เทวดาแดน ส่วนการแข่งขันนั้น ดอนคือ อุปกรณ์ทำจากไม้ขนาดพอเหมาะมือมีเส้นฝ้ายหรือไหมผูกเป็นหาง

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,วรรณคดี,ชูลุนางอ้าว,พิธีกรรม,เสียงสายแนน,สายมิ่งสายแนน

ประกอบ มีโคตรกอง 2545. คุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน:ประเภทนิทาน วารสารธรรมทรรศน์. 3(2):32-39.

งานชิ้นนี้ศึกษาคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน ประเภทนิทาน พบว่า นิทานนั้นเป็นเรื่องเล่าที่สืบทอดกันมาด้วยระบบมุขปาฐะและไม่ทราบว่าใครเป็นผู้แต่งเป็นการเล่าจากความจำที่ได้ฟังต่อๆ กันมา พอเล่าให้ลูกฟังพอเคยฟังมาจากปู่หรือย่า ปู่ย่าเคยฟังมาจากทวด และทวดก็เคยฟังมาจากผู้อื่นอีกที่ไม่สามารถสืบได้ว่าผู้เล่าคนแรกคือใคร แต่เล่าเรื่องเหล่านั้นแฝงไปด้วยคุณค่าทั้งคติสอนใจ คติธรรม ครรลองการดำเนินชีวิต

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,วรรณคดี,ภูมิปัญญาท้องถิ่น,คติธรรม,การสืบทอด,นิทาน

สรตี ไสสะอาด 2546. ลูกอีสาน : วาทกรรมแห่งความภาคภูมิใจของชาวอีสาน วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 21(1):31.

งานชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับนวนิยายเรื่องลูกอีสานของคำพูน บุญทวี พบว่าเป็นนวนิยายที่แสดงอัตลักษณ์ของชาวอีสานไว้อย่างชัดเจน ทั้งด้านเศรษฐกิจ ความเชื่อ ประเพณีต่าง ๆ โดยเฉพาะการถ่ายทอดเรื่องราวผ่านภาษาอีสานยังเป็นการเน้นให้ผู้อื่นมองเห็นภาพลักษณ์และมโนทัศน์ที่แท้จริงของชาวอีสาน และการวิเคราะห์ด้วยทฤษฎี Post-Colonial ยิ่งทำให้เห็นว่านวนิยายลูกอีสาน

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,วาทกรรม,อัตลักษณ์,นวนิยาย,ลูกอีสาน

ปาริชาติ วงศ์สง่า 2545. การใช้คำเรียกขานในหมู่บ้านหลายภาษาที่บ้านสำโรงระวี ตำบลศรีแก้ว อำเภอศรีรัตนะ จังหวัดศรีสะเกษ วิทยานิพนธ์การศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (ภาษาไทย) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาการใช้คำเรียกขานในหมู่บ้านหลายภาษาที่บ้านสำโรงระวี ต.ศรีแก้ว อ.ศรีรัตนะ จ.ศรีสะเกษ พบว่าภาษาที่ใช้ปฏิสัมพันธ์กันในชีวิตประจำวันที่บ้านสำโรงระวี มี 3 ภาษา ได้แก่ ภาษาลาว ภาษาข่า และภาษาเขมร การที่ใช้คำเรียกขานจะแปรตามความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดกับผู้ฟัง คำเรียกขานของกลุ่มชาติพันธุ์ทั้ง 3 กลุ่ม ที่ผู้พูดใช้เรียกผู้ฟัง ประกอบด้วยส่วนสำคัญ 2 ส่วน คือ ส่วนที่ต้องปรากฏ ตามด้วยส่วนที่ปรากฏหรือไม่ปรากฏก็ได้ ได้แก่ คำลงท้าย เช่น ครับ จ๊ะ ส่วนที่ต้องปรากฏมี 8 ประเภท คือ ชื่อเรียกคำญาติ ยศ อาชีพ ตำแหน่ง การใช้คำเรียกขาน เมื่อมีการปฏิสัมพันธ์กันระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ทั้ง 3 กลุ่มในชุมชนนี้จะใช้ภาษาตนเมื่อพูดหรือเรียกขานที่อยู่ในกลุ่มเดียวกัน

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,ศรีสะเกษ,ภาษาลาว,ภาษาส่วย,ภาษาเขมร,การเรียกขาน

สุจริตลักษณ์ ศีผดุง 2536. ผ้าไหมบ้านใจดี วารสารภาษาและวัฒนธรรม สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัย มหิดล. 12(2):5-15.

งานชิ้นนี้ศึกษาเกี่ยวกับการทอผ้าไหมบ้านใจดี หมู่ที่ 1 ต.ใจดี อ.ขุขันธ์ จ.ศรีสะเกษ พบว่าบ้านใจดีส่วนใหญ่จะพูดภาษาเขมรเหนือ มีประชากรที่พูดภาษาลาวจำนวนหนึ่งย้ายเข้ามาอยู่โดยการแต่งงานแล้วเปลี่ยนมาพูดภาษาเขมรเหนือและชุมชนนี้มีชื่อเสียงในการประดิษฐ์เกี่ยวน้อยและยังมีหัตถกรรมอีกอย่างหนึ่งคือ การทอผ้าไหมที่บ้านใจดีชาวบ้านทำกันเองภายในหมู่บ้านทุกชั้นตอนไม่ว่าจะเป็นการเลี้ยงไหม สาวไหม การย้อมไหม หรือการทอไหม ซึ่งทำกันมาช้านานแล้วและมีมีการทอผ้าฝ้ายและผ้าไหม ซึ่งเป็นผ้าไหมธรรมชาติทั้งหมด

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,ศรีสะเกษ,หัตถกรรม,การทอผ้าไหม,ผ้าไหมบ้านใจดี

บุญเลิศ มรกตและกฤตกร กล่อมจิต 2545. การศึกษาหัตถกรรมจักสานครุฑน้อย อำเภอขุขันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ [ขอนแก่น]:สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

งานชิ้นนี้ศึกษาเกี่ยวกับหัตถกรรมจักสานครุฑน้อย อำเภอขุขันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมในวิถีชีวิตของชาวบ้านสะอาง อ.ขุขันธ์ จ.ศรีสะเกษในอดีตนั้นใช้ภูมิปัญญาเพื่อช่วยเหลือตัวเอง ผลิตภัณฑ์การดำรงชีวิต ไม่ว่าจะเป็นอาหารหรือเครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ เช่นครุฑค้ำน้ำไว้ใช้สอยในครัวเรือน โดยทำจากไม้สะแบงและต้นจิก ในปัจจุบันไม่นิยมใช้ครุฑไปค้ำน้ำเนื่องจากมีครุฑสังกะสีที่คงทนกว่า ต่อมาจึงมีผู้คิดแปลงการสานขนาดครุฑให้มีขนาดเล็กลง เรียกว่าครุฑน้อย และจนเป็นที่ยอมรับกับคนทั่วไป

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,ศรีสะเกษ,หัตถกรรม,จักสาน,วิถีชีวิต,ครุฑน้อย

จิราวัลย์ ซาเหลา 2546. กระบวนการเรียนรู้และการถ่ายทอดศิลปปะการแสดงของหมอลำอาชีพ

วิทยานิพนธ์การศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (การศึกษานอกระบบ) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้และการถ่ายทอดศิลปปะการแสดงของหมอลำอาชีพ พบว่ากระบวนการเรียนรู้ของศิลปินหมอลำทุกอาชีพแขนง จะมีกระบวนการเรียนรู้ที่คล้ายคลึงกัน คือ ผู้เรียนต้องมีใจรัก บิดามารดาเป็นหมอลำ และฐานะครอบครัวยากจนต้องการหารายได้ โดยเริ่มจากเรียนรู้จากการไปแสวงหาครูผู้สอนและสมัครเป็นลูกศิษย์ ทดสอบน้ำเสียง ฟังซ้อมร่วมกับผู้อื่น ตลอดจนฝึกฝนพัฒนาตัวเองอย่างต่อเนื่อง สำหรับกระบวนการถ่ายทอดของศิลปินหมอลำอาชีพนั้น มีวิธีการถ่ายทอดตามที่ตนเองได้ฝึกฝนและเรียนรู้มา

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,ศิลปะการแสดง,กระบวนการเรียนรู้,การถ่ายทอด,หมอลำอาชีพ

สุริยา สมุทคุปต์และคณะ 2536. หนังสือประวัติของอีสาน วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 10(2):25-41.

งานชิ้นนี้ศึกษาหนังสือประวัติของอีสาน พบว่า หนังสือประวัติหรือหนังสือคนอีสานเป็น นายหนัง นักดนตรี คนร้อง และคนเชิดเองทั้งหมดโดยเรียนรู้จากประสบการณ์ชีวิตไม่มีหน่วยงานใดๆเข้ามา เผยแพร่ "หนังสือคน" ของชาวอีสานเป็นศิลปะการแสดงที่มีเนื้อหา รูปแบบ และความหมายที่เป็นเอกลักษณ์หรือ ลักษณะพื้นบ้านของหมู่บ้านชาวอีสานอย่างมาก เรียกได้ว่าหนังสือคนอีสานในสังคมวัฒนธรรมของหมู่บ้าน ชนบทอีสานจะไม่เหมือนและไม่เคยเหมือนกับหนังสือคนในสังคมวัฒนธรรมอื่นใด

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,ศิลปะการแสดง,การเรียนรู้,หนังสือคน,หนังสือประวัติ

แก้วตา จันทรานุสรณ์ 2545. การสืบทอดศิลปะหมอลำในสังคมทุนนิยม วารสารสารวัฒนธรรม สำนัก วัฒนธรรม มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 8(3):8-9.

งานชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับการสืบทอดศิลปะหมอลำในสังคมทุนนิยม พบว่า การสืบทอดกิจการ หมอลำจากรุ่นหนึ่งสู่อีกหนึ่งย่อมเกิดการเปลี่ยนแปลง เนื่องจากประสบการณ์การเรียนรู้แตกต่างกัน หมอลำรุ่น พ่อแม่แม้มีชั้นเชิงด้านศิลปะการแสดงสูงแต่มีโอกาสทางการศึกษาในระบบน้อยกว่ารุ่นลูก แต่ชั้นเชิงทางศิลปะผู้ รุ่นพ่อแม่ไม่ได้ รุ่นลูกมีวิทยาการก้าวหน้ากว่าช่วยให้การแสดงดูน่าสนใจ ยิ่งใหญ่อลังการ ทำให้เป็นที่ดึงดูดใจ ผู้ชมหมอลำยุคใหม่

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,ศิลปะการแสดง,การสืบทอด,หมอลำ

ราตรี ศรีวิไลและเจริญชัย ชนไพโรจน์ 2545. เล่าเรื่องหมอลำ:(๑)ความหมาย หน้าที่ คุณค่า จรรยาบรรณ และ การเรียน วารสารเพลงดนตรี. 8(3):20-24.

งานชิ้นนี้ศึกษาเกี่ยวกับหมอลำ:ความหมาย หน้าที่ คุณค่าจรรยาบรรณและการเรียน พบว่า หมอลำ คือ ผู้ชำนาญการความสามารถท่องจำเนื้อเรื่องหรือบทกลอนจากนิทานต่างๆเหล่านี้ได้ด้วยความชำนาญ หมอลำมี หน้าที่และคุณูปการแก่สังคมอีสานทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งได้แก่ การให้ความรู้และการบันเทิง นอกจากนี้ การแสดงหมอลำก่อประโยชน์แก่สังคมอีกมากมาย เช่น เป็นสื่อของการเรียนและสืบทอดพุทธศาสนา ภาษา วรรณคดี เพลงแคน ประเพณี ที่สำคัญคือ ช่วยกล่อมเกล่าให้ประชาชนมีคุณธรรม มีความอ่อนโยน มีความอ่อน น้อมถ่อมตน มีสัมมาคารวะ และมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน ส่วนการปฏิบัติตนในฐานะที่เป็นศิลปินหมอลำ

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,ศิลปะการแสดง,บทบาท,ความหมาย,หน้าที่,หมอลำ

สุพรรณษา สุวรรณรังสี 2545. หมอลำหมู่ ภูมิภาคอีสานที่สร้างงานสร้างเงิน วารสารวัฒนธรรมไทย. 39(4):55-57.

เนื้อหาในบทความบอกความหมายของเพลงพื้นบ้าน หมอลำ ความหมายและความเป็นมาของคำว้า หมอลำหมู่ ซึ่งเป็นการคิดในการที่จะปรับเปลี่ยนเพลงพื้นบ้านเพื่อรักษาไว้ โดยการประยุกต์รูปแบบให้เข้ากับ ความนิยมในการชม การฟังดนตรีสมัยใหม่

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม, ภูมิภาคอีสาน, ศิลปะการแสดง, หมอลำหมู่

พรพรหม ไยแสง 2546. "หมอลำ" สื่อพื้นบ้านอีสานกับการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ชุมชน

วารสารพัฒนาชุมชน. 42(10):48-50.

งานชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ระหว่างเครือข่ายวิทยุชุมชน สื่อพื้นบ้านและผู้นำองค์กรชุมชน เพื่อเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ชุมชนมีการคัดสรรแกนนำของกลุ่มองค์กรต่างๆ จากจังหวัดในความรับผิดชอบ พบว่า การให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีส่วนร่วมในการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ชุมชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 76 ที่บัญญัติว่า "บุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชนท้องถิ่นเดิมย่อมมีสิทธิอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณีภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะหรือวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่นและชาติและมีส่วนร่วมในการจัดการ บำรุง รักษา

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม, ภูมิภาคอีสาน, ศิลปะการแสดงพื้นบ้าน, การเรียนรู้, เครือข่าย, สื่อพื้นบ้าน, หมอลำ

ชัยมงคล จินดาสมุทร 2537. "หมอลำ" ความใฝ่ฝันของคนบางคน วารสารพวงแสง. 18(22):140-144.

งานชิ้นนี้ เป็นบทความเกี่ยวกับเรื่อง "หมอลำ" ความใฝ่ฝันของคนบางคน ซึ่งหมอลำ คือ การขับลำเนาด้วยภาษาถิ่นอีสานประกอบด้วยดนตรีพื้นบ้านอีสาน(แคน) หรือหมอลำ คือผู้ชำนาญในการขับลำเนาด้วยภาษาถิ่นโดยมีเสียงแคนประกอบ ดังนั้น หมอลำ จึงเป็นการละเล่นประเภทหนึ่งของชาวอีสาน สามารถจำแนกได้ดังนี้)หมอลำพื้น 2)หมอลำกลอน 3)หมอลำหมู่ หมอลำจึงอยู่ในฐานะมหรสพทั้งทางตรงและทางอ้อมคือให้ความบันเทิงให้การศึกษา เผยแพร่ศาสนาและปกป้องรักษาบรรทัดฐานของสังคม เป็นต้น

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม, ภูมิภาคอีสาน, ศิลปะการแสดงพื้นบ้าน, การละเล่น, การอนุรักษ์และเผยแพร่, หมอลำ

เจริญชัย ชนไพโรจน์ 2545. ลำซิ่ง : รูปแบบใหม่ของลำกลอนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประเทศไทย

วารสารมหาวิทยาลัยมหาสารคาม. 19(2):86-107.

งานชิ้นนี้ศึกษาเกี่ยวกับลำซิ่ง ซึ่งเป็นรูปแบบใหม่ของลำกลอนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า ลำซิ่ง เป็นการลำประเภทหนึ่งของชาวอีสาน ที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมและเทคโนโลยี ลำซิ่งเป็นสิ่งบันเทิงที่เกิดขึ้นและขยายตัวอย่างรวดเร็วในยุคเศรษฐกิจเฟื่องฟู หมอลำซิ่งเป็นที่ต้องการของสังคมจนบัด

บังล้ากลอนเกือบหมดสิ้น นับเป็นปรากฏการณ์ที่ยิ่งใหญ่อย่างหนึ่งในวงการหมอลำอีสาน ก่อให้เกิดอาชีพที่
เกี่ยวข้องมากมายคือ หมอลำ หมอแคน หมอพิณ หมอด้ดำ หมอเบส หางเครื่อง บริการเวทียและเครื่องเสียง บริการ
ชุดเครื่องแต่งกายหางเครื่อง รูปแบบของการแสดง เริ่มด้วยการไหว้ครูด้วยทำนองลำทางสั้น กลอน
ประกาศสรรพคุณ กลอนเกี่ยว

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,ศิลปะการแสดงพื้นบ้าน,รูปแบบใหม่ของลำกลอน,ลำซิ่ง

สำรวจ เย็นเดือน 2546. ลำยาว แต่งสังหารสาว กลอนลำซิ่งสังวาส ตรงตรงแบบคนอีสาน

วารสารสารวัฒนธรรม. 9(1):13-14.

งานชิ้นนี้ เป็นบทความเกี่ยวกับลำยาว แต่งสังหารสาว กลอนลำซิ่งสังวาส ตรงตรงแบบคนอีสาน
ซึ่ง หมอลำคือขอมมีของคืออยู่กับตัว นอกจากบุคลิกดี น้ำเสียงดี ของบูชาดีแล้ว จะต้องมีการกลอนลำดีๆ เป็นเอกลักษณ์
ของตนเองด้วย ดังนั้น การมีกลอนลำเด่นๆ จะสามารถทำให้คนจดจำได้เร็วมากขึ้น ก็จะต้องถูกหู ถูกใจ และถูก
นิสัยของคนอีสาน ดังเช่น หมอลำแคน ดาเหลา มีชื่อเสียงโด่งดังเป็นที่รู้จัก โดยเฉพาะกลอนลำยาวแต่งสังหารสาว
เป็นกลอนลำประเภทกลอนแก้หมอลำฝ่ายหญิง ซึ่งหมอลำฝ่ายหญิงกล่าวหาผู้ชายมากด้วยคำตำหนิ

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,ศิลปะการแสดงพื้นบ้าน,หมอลำ,กลอนลำ

พิรพงษ์ พลเวียงธรรมและคณะ 2547. การศึกษาและพัฒนากระบวนการคืนโรงเรียนให้กับชุมชนโดยใช้คนตรี

โปงลางเป็นตัวประสานสัมพันธ์ [กรุงเทพฯ]:สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

งานชิ้นนี้ศึกษาเกี่ยวกับการศึกษาและพัฒนากระบวนการคืนโรงเรียนให้กับชุมชนโดยใช้คนตรี
โปงลางเป็นตัวประสานสัมพันธ์ พบว่า ชุมชนมีทัศนคติต่อโรงเรียนทั้งสองโรงเรียนในด้านการดำเนินงานด้าน
วิชาการ ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน การบริหาร และการปกครองและกิจการนักเรียนอยู่ในระดับ
มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งโรงเรียนได้ให้บริการการแสดงของวงดนตรีโปงลางในกิจกรรมต่าง ๆ ที่ชุมชนจัด สำหรับ
ปัจจัยและเงื่อนไขที่ส่งผลต่อทัศนคติและความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในการทำงานร่วมกันเพื่อสืบ
ทอดคนตรีโปงลาง คือ ปัจจัยที่เอื้อ ได้แก่ ผลการแสดงได้รับการยกย่องสรรเสริญและสร้างความภาคภูมิใจให้กับ
ชุมชน ชุมชนมีส่วนร่วมกับโรงเรียน ส่วนปัจจัยที่ไม่เอื้อ ได้แก่ ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมต่างๆ

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,ศิลปะและการแสดง,กระบวนการ,ทัศนคติ,ประสานสัมพันธ์,คนตรีโปงลาง

ศุภชัย สิงห์ชะบุศย์ 2541. สามทศวรรษศิลปะสมัยใหม่ในภาคอีสาน วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. 2(2):19-25.

งานชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับศิลปะสมัยใหม่ในภาคอีสานในสามทศวรรษ พบว่า ความโดดเด่นของ ขบวนการกลุ่มศิลปินไท-อีสาน คือการมีฐานที่มั่นคงด้านวิชาการจากคณาจารย์ศิลปะแทบทุกสถาบันโดยเฉพาะ มหาวิทยาลัยมหาสารคามกับมหาวิทยาลัยขอนแก่น จึงส่งผลต่อความมั่นคงในก้าวอย่างที่ชัดเจนต่อการช่วยขยาย องค์กรกลุ่มศิลปินและพัฒนาวงการศิลปะสมัยใหม่ให้คงอยู่ในภูมิภาคแห่งนี้ได้และมีการเปิดโอกาสให้ศิลปินทุกรุ่นได้เข้ามาร่วมภารกิจศิลปินไท-อีสาน

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,ศิลปะสมัยใหม่,กลุ่มศิลปิน,องค์กร

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน 2545. เชิดชูเกียรติศิลปินพื้นบ้านอีสาน

(จุลสาร) มหาสารคาม:สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

เนื่องในวันศิลปินแห่งชาติ 24 กุมภาพันธ์ 2545 สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ได้จัดโครงการวันศิลปินพื้นบ้านอีสานแห่งชาติขึ้นเพื่อประกาศยกย่องเชิดชูเกียรติโดย ศิลปินพื้นบ้านอีสานที่ได้รับการคัดเลือกมีจำนวน 8 ท่าน คือ นายทวี รัชนิกร และนายธีระวัฒน์ คณะมะ สาขา ทักษะศิลป์ นางสำรวม ดีสม (น้ำฝางเมืองสุรินทร์) และนางพม่อม สกุลาไทย สาขาศิลปะการแสดง นายกำป็น ข่อยนอก(กำป็น) บ้านแท่น) สาขาศิลปะและสื่อพื้นบ้านเพื่อการสื่อสารมวลชนนายสมบัติ สิมหล้า สาขาคดนตรี พื้นบ้าน นายสุภณ สมจิตศรีปัญญา และนายมนัส สุขสาย สาขาวรรณศิลป์ ซึ่งได้เสนอประวัติและผลงานของ ศิลปินแต่ละท่าน

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,ศิลปินพื้นบ้าน,การเชิดชูเกียรติ

อรุณศักดิ์ กิ่งมณี 2540. รอยอดีตสกลนคร ขอนแก่น:สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 7 ขอนแก่น.

งานชิ้นนี้ศึกษารวบรวมข้อมูลหลักฐานทางโบราณคดีของสกลนครประกอบด้วย วัฒนธรรมบ้านเชียง ผลการขุดค้นและศึกษาโบราณคดีที่แหล่งโบราณคดีวัดชัยมงคล รวมทั้งเรื่องราวด้านประวัติศาสตร์ศิลปะ และโบราณคดีของเมืองสกลนคร ซึ่งจากหลักฐานว่า "สกลนคร" เป็นแหล่งสะสมทางวัฒนธรรม มีหลักฐานของ วัฒนธรรมทวารวดี วัฒนธรรมเขมร วัฒนธรรมไทย-ลาว ดังที่มีแหล่งโบราณคดี โบราณสถาน โบราณวัตถุ ปรากฏ อยู่มากมาย สมควรที่จะนำมาเชื่อมโยงปะติดปะต่อกันเป็นภูมิหลังของเมืองสกลนคร

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,สกลนคร,โบราณคดี,โบราณสถาน,โบราณวัตถุ,วัฒนธรรมพื้นถิ่น

อำพัน กิจงาม 2538. แหล่งโบราณคดีบ้านดอนธงชัย วารสารเมืองโบราณ. 21(1-4):129-134.

งานชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับแหล่งโบราณคดีบ้านดอนธงชัย อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร พบว่า เป็นที่ตั้งของจังหวัดชัยมงคล ตัวเนินมีรูปร่างค่อนข้างกลมเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 400 เมตร ยอดเนินอยู่สูงจากพื้นนาโดยรอบประมาณ 5 เมตร แหล่งน้ำบริเวณใกล้เคียงได้แก่ห้วยศาลจอด จากการสำรวจพบโบราณวัตถุ เช่น เศษภาชนะดินเผาหลายเชือกทาบ ลายเขียนสี ลายขูดขีด โบราณวัตถุที่ทำจากสำริด เช่น กำไลมือ ใบหอกสำริด และเหล็กและนิคมตกแต่งผิวภาชนะดินเผาในวัฒนธรรมบ้านเชียงทั่วไป

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,สกลนคร,แหล่งโบราณคดี,บ้านดอนธงชัย

วิโรฒ ศรีสุโร 2538. เถียงนาอีสาน กรณีศึกษาจังหวัดสกลนคร อุดรธานี (หนองคาย มุกดาหาร และนครพนม)

ขอนแก่น:ภาควิชาพื้นฐานสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

"เถียงนา" เป็นสถานที่ใช้สอยอย่างเอนกประสงค์ สร้างขึ้นอย่างไม่พิถีพิถันมีหลังคมเพิงไว้ป้องกันแดดฝน "เถียงนา" อยู่ห่างบ้านเรือนเนื่องจากนาอยู่ไกลเกินกว่าจะกลับได้ในเวลา 1 วัน เถียงนาถูกสร้างขึ้นอย่างพิถีพิถัน คือ ใต้เป็นที่หลบนอนตอนกลางคืนได้ ใต้เป็นที่หุงหาอาหาร ใต้เลี้ยงสัตว์ได้และมีพืชผักไว้กิน จนในที่สุด "เถียงนา" ประเภทนี้ก็กลายเป็น "กระท้อบ" ปลายนา หรือ "เรือนเหี้ย" ปลูกพืชไร่ ปลูกสร้างเรือนโรงที่เรียกว่า "เถียงไร่" ปลูกเพื่อเผ่าพืชผลเรียกเถียง ปลูกไว้ที่นาเรียก เถียงนา ปลูกไว้ป่า เรียก เถียงไร่ รูปแบบของ "เถียงนา"

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,สถาปัตยกรรม,เถียงนา

วิโรฒ ศรีสุโร 2538. ธาตุอีสาน ขอนแก่น:ภาควิชาพื้นฐานสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

"ธาตุ" และ "พระธาตุ" เป็นภาษาถิ่นของภาคอีสานที่ใช้เรียกอนุสาวรีย์หรือสิ่งก่อสร้างเพื่อบรรจุอัฐิธาตุของผู้ชายชนม์ มีความหมายอย่างเดียวกับ "เจดีย์" หรือ "สถูป" ในภาษากลางหากเรียกว่า "ธาตุ" ย่อมหมายถึงที่บรรจุกระดูกของบุคคลธรรมดาสามัญไปจนถึงเจ้าเมือง และพระสงฆ์องค์เจ้า "พระธาตุ" หมายถึงสิ่งก่อสร้างที่ประดิษฐานแต่เฉพาะอัฐิธาตุขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า "ธาตุ" สามัญชนทั่วไปในครั้งแรกนิยมใช้ไม้จึงเรียกว่า "ธาตุไม้" ซึ่งไม่สามารถทำให้ใหญ่โตได้ ต่อมาพัฒนาโดยการก่ออิฐสอปูนจึงสามารถทำให้ใหญ่โตและแข็งแรงยิ่งขึ้น เรียกว่า "ธาตุปูน"

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,สถาปัตยกรรม,ธาตุ,พระธาตุ

ธาดา สุทธิธรรม 2542. สิม(โบสถ์)เก่า วัดสุวรรณาวาส อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม วารสารอีสาน-สถาปัตย์. 10(1):14-20.

งานชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับสิมของวัดสุวรรณาวาส จังหวัดมหาสารคาม พบว่า สิมวัดสุวรรณาวาส เป็นอาคารก่ออิฐถือปูนเป็นลักษณะสิมอีสานที่ได้รับอิทธิพลจากฝั่งลาวซึ่งรับมาจากฝรั่งเศสในฐานะอาณานิคม ในการก่อสร้างอาคารก่ออิฐฉาบปูน โดยมีช่างฉนวนเป็นช่างทำงานปูนต่างๆ ชุ่มประตูด้านหน้าเป็นลวดลายปูนปั้นปางพระพุทธรเจ้าปางเลไลย์ เห็นเป็นภาพลึงและช่างเลือนๆ กันทวยไม้แกะสลักเป็นรูปภาพพญานาคงดงามอ่อนช้อย ตามแบบศิลปกรรมไทยอีสาน ซึ่งทรวดโถมลงมาก แต่ต่อมาการอนุรักษ์สิมวัดสุวรรณาวาสจึงสำเร็จด้วยการบริจาคแรงงาน สิ่งของ และเงินจากญาติมิตร ผู้มีจิตศรัทธา

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,สถาปัตยกรรม,โบสถ์,สิมอีสาน

อกนิษฐ์ อุดลยพิเชษฐ,บรรณาธิการ 2542. นำเที่ยวล่องการปราสาทหินแห่งอีสานใต้ กรุงเทพฯ:เสีดา.

งานชิ้นนี้ศึกษาเกี่ยวกับปราสาทหิน ซึ่งเป็นหนึ่งในสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญของอีสานและมีอยู่มากในแถบลุ่มน้ำมูลตอนล่างและเขตอีสานใต้ นำเสนอเรื่องราวของปราสาทหินในรูปแบบของการนำเที่ยวชมให้เห็นภาพและบอกเล่าเรื่องราวคุณค่าและความหมายที่แท้จริงของปราสาทหิน

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,สถาปัตยกรรม,ปราสาทหิน

โสภณ จงสมจิต 2537. การวิจัยเอกลักษณ์ของเรือนพื้นบ้านอีสานเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนา

วารสารข่าวสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. 35(383):14-16.

งานชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับเรือนพื้นบ้านอีสาน พบว่าเรือนพื้นบ้านอีสานเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ศาสนา ประเพณี และธรรมชาติอย่างหนึ่งของคนอีสาน และเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่กำลังถูกทอดทิ้งไปเนื่องจากความนิยมบ้านเรือนสมัยใหม่ ซึ่งขัดแย้งกับสภาพสังคมเกษตรกรรม ส่วนลักษณะเรือนพื้นบ้านอีสาน พบว่า มีลักษณะทางสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น เป็นบ้านชั้นเดียวมีใต้ถุนสูงและเตี้ย วัสดุที่ใช้ก่อสร้างบ้านใช้ไม้ชนิดต่างๆ เช่น ไบจาก ไม้ไผ่ หล้าคา

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,สถาปัตยกรรม,เรือนพื้นบ้านอีสาน

เจริญ ดันมหาพราน 2536. เรือนอีสาน วารสารตราไปรษณียากร. 23(10):29-30.

งานชิ้นนี้ศึกษาลักษณะเรือนอีสานโดยทั่วไปมี 3 ลักษณะคือ 1)เฮือนใหญ่หรือเรือนเกย 2)เฮือนโโปร่ง ซึ่งมีโครงสร้างแยกออกจากเฮือนใหญ่ 3)เฮือนแฝด มีโครงสร้างทั้งซื่อและคานจะฝากกับเฮือนใหญ่ และระดับพื้นจะเท่ากัน เฮือนทั้ง 3 อาจมีส่วนประกอบเพื่อเพิ่มเนื้อที่ใช้สอยต่างๆ ได้ดังนี้ 1)ชานแคด เป็นชานโล่งที่ยื่นออกมาและลดระดับลงจากตัวเรือน ใช้นั่งพักผ่อนและรับประทานอาหาร 2)เฮือนไฟ (ครัว) 3)อ่างน้ำ (รำนน้ำ) ลักษณะเป็นเพิง มีรางวางแ่งน้ำดินเผาไว้ดื่ม 4)เล้าข้าว (ขี้เกี๋ย) จะมีพื้นเล้าสูงพอค้ำกับการเทียมเกวียน เพื่อขนข้าวเข้าขี้เกี๋ย ลักษณะเด่นของเรือนอีสานอยู่ที่จั่ว นอกจากนี้ยังมีกรอบบันลมประกอบหลังคาเรือนทั้งสองด้าน

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,สถาปัตยกรรม,เรือนอีสาน

เจริญ ดันมหาพราน 2536. เรือนอีสาน วารสารตราไปรษณียากร. 23(9):43-44.

งานชิ้นนี้ศึกษาส่วนประกอบเรือนอีสาน ซึ่งมีโครงสร้างการอยู่อาศัยแบบไม้กระดานขนาดประมาณ 3 ช่วงเสา ประกอบด้วยห้องสำคัญๆ คือ ห้องพ่อแม่ อาจมีฝาผนังหรือเปิดโล่ง ห้องเปิง เป็นห้องนอนลูกชาย เพื่อเป็นสัญลักษณ์แสดงความเป็นผู้นำครอบครัวใหม่ มักมีการยกเปิงขึ้นไว้ห้องหนึ่งโดยเฉพาะ นอกจากนี้ยังใช้เป็นที่เก็บรักษาสิ่งเคารพบูชาต่างๆ ห้องซ่มหรือห้องนอนลูกสาว เขื่อนเหย้า คือ เรือนที่สมาชิกในครอบครัวที่แต่งงานแล้วออกมาปลูกเรือนอีกหลัง ตูบ หมายถึง เรือนที่สร้างขึ้นด้วยไม้ไผ่เป็นส่วนใหญ่ เถียงนา เป็นที่พักอาศัยชั่วคราวในบริเวณที่นาเรือนอีสานแบบพื้นถิ่น เป็นเรือนยกพื้นมีใต้ถุนสูง ใช้เป็นคอกวัว ควาย

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,สถาปัตยกรรม,เรือนอีสาน

จันทนีย์ วงศ์คำ 2545. จากเรือนลาวสู่เรือนอีสานการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม วารสารสารวัฒนธรรม สำนักวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 8(1):8-10.

งานชิ้นนี้ ศึกษาวัฒนธรรมกับการเปลี่ยนแปลงของเรือนอีสาน พบว่า เรือนพื้นถิ่นของแต่ละกลุ่มต่างๆในภาคอีสานล้วนมีความคล้ายคลึงกันและมีความคล้ายกันเรือนพื้นถิ่นในลาวด้วยทั้งในรูปแบบและผังเรือน เนื่องจากความเป็นกลุ่มชนที่มีการจดจำรูปแบบทางสถาปัตยกรรมมาตั้งแต่ครั้งอดีตและสืบทอดต่อกันมาเรื่อยๆ โดยมีการเปลี่ยนแปลงบางอย่างให้เข้ากับสภาพแวดล้อมและทรัพยากรที่หาได้ในท้องถิ่นรวมไปถึงผสมผสานรูปแบบเดิม

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,สถาปัตยกรรม,วิถีชีวิต,ความเป็นอยู่,การสืบทอด,เรือนอีสาน

วิชิต กลังบุญครองและไพโรจน์ เพชรสังหาร 2537. เขื่อนอีสาน วารสารอีสาน-สถาปัตย์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 1(3):36-44.

งานชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับเขื่อน(เรือน)ในภาคอีสาน พบว่า เขื่อน(เรือน)ในภาคอีสาน หมายถึง ที่พักอาศัยที่มีการยกเสาสูงใต้ถุนโล่ง (มีใต้ถ่าง) การแบ่งประโยชน์การใช้ที่ดินในภาคอีสานแบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ 1)บริเวณชุมชนหมู่บ้าน เป็นการใช้ที่ดินที่ตั้งชุมชนและอยู่กันเป็นกลุ่มโดยเลือกทำเลเป็นที่ตั้งเนินสูงน้ำท่วมไม่ถึงสามารถปลูกพืชขึ้นต้นได้ 2)บริเวณการเกษตร ส่วนมากจะเป็นนา ไร่ สวนตามแต่ภูมิประเทศ จะอยู่โดยรอบหมู่บ้าน ส่วนด้านสังคมครอบครัวและเขื่อนอีสาน ซึ่งการปลูกเรือนของชาวอีสานจะถูกละเลยการทำพิธีการปลูกเรือนและช่วยกันปลูกโดยขอความช่วยเหลือซึ่งกันและกันโดยชาวบ้านจะช่วยกันเข้าไปในดง(ป่า)เพื่อเลือกไม้แก่ อ่อน ชนิดให้เหมาะสมกับลักษณะการใช้ สังคมในครัวเรือนแต่ละครัวเรือนจะปลูกเรือนให้มีเนื้อที่ใช้

สอยขนาดพอเหมาะ เรียกว่า

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,สถาปัตยกรรม,วิถีชีวิต,พิธีกรรม,เขื่อนอีสาน

สมชาย นิลอาธิ 2536. ตึกดิน...สถาปัตยกรรมพื้นบ้านอีสาน วารสารสยามอารยะ. 2(8):33-39.

งานชิ้นนี้ เป็นบทความเกี่ยวกับตึกดิน..สถาปัตยกรรมพื้นบ้านอีสาน จากการสำรวจศึกษาสถาปัตยกรรมที่เป็นสิ่งก่อสร้างต่างๆในอีสานพบว่า นอกจากสิ่งก่อสร้างทางความเชื่อศาสนาทั่วไปแล้ว ยังมีสิ่งก่อสร้างที่เป็นที่อยู่อาศัยอีกหลายลักษณะด้วยกัน เช่น เรือนพักอาศัยแบบต่างๆทั้งในชนบทและชนเมือง ตลอดจนเจียงนา ศาลากลางบ้าน และที่อยู่อาศัยประเภทอาคารร้านค้าที่เรียกกันทั่วไปว่าตึกดิน รวมอยู่ด้วย "ตึกดิน" รากฐานสถาปัตยกรรมแห่งพื้นบ้านถิ่นที่ราบสูงที่แสดงเอกลักษณ์ของย่านชุมชนเมืองในยุคนี้ ได้พัฒนาคลี่คลายมาสู่ยุค

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,สถาปัตยกรรม,สิ่งก่อสร้าง,ความเชื่อ,ตึกดิน

ศิริพันธ์ ดาบเพชร 2541. สูปแต้มสิมอีสาน จังหวัดมหาสารคาม วารสารเมืองโบราณ. 24(4):117-124.

งานชิ้นนี้ เป็นบทความเกี่ยวกับสูปแต้มสิมอีสาน จังหวัดมหาสารคาม พบว่า ในภาคอีสานมีสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่น่าสนใจ คือ สิมหรืออุโบสถ มีรูปแบบเฉพาะตัวที่มักสร้างให้มีขนาดเล็กกะทัดรัดเพียงพอแก่ประโยชน์ใช้สอยในการประกอบพิธีกรรมสำหรับพระภิกษุ ประมาณ 6-10 รูปเท่านั้น แสดงถึงความเรียบง่ายและสมถะ สิมตามประเพณีดั้งเดิมของชาวอีสานมีสองรูปแบบคือ สิมโปร่งกับสิมทึบ ซึ่งสิมทึบนี้เองที่ปรากฏศิลปกรรมพื้นถิ่นที่มีเสน่ห์ยิ่ง นั่นคือการประดับตกแต่งด้วยภาพเขียนทั้งบนผนังด้านนอกและด้านใน ภาพเขียนนี้เรียกว่า สูปแต้ม

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,สถาปัตยกรรม,สิม,สูปแต้ม

ลักขณา จินดาวงษ์ 2546. วิกฤตการณ์สิมอีสาน วารสารเมืองโบราณ. 29(3):124-126.

งานชิ้นนี้ ศึกษาลักษณะทั่วไปของสิมอีสาน ซึ่งได้แก่ สิมโปร่ง(สิมโคง) เป็นสิมห้องถื่นแบบดั้งเดิม จะก่อผนังปิดทึบเฉพาะส่วนด้านหลังของพระประธานและสิมทึบ เป็นสิมรุ่นใหม่ บางครั้งเรียกว่า "สิมมหาอุด" จะก่อผนังด้วยอิฐทั้งสี่ด้านยกเว้นช่องประตูและหน้าต่าง สิมมักสร้างพร้อมกับหอแจกและหอไตร แรงงานและกำลังทรัพย์ได้มาจากการบอญญาชาวบ้าน สถาปัตยกรรมพุทธสถานจึงเปรียบเสมือนตัวแทนของจิตวิญญาณ ความศรัทธา ความเชื่อ โลกทัศน์ของบรรพบุรุษอีสาน สถานการณ์สิมในปัจจุบัน สิมได้ชำรุดทรุดโทรมไปตามเวลาประกอบกับเกิดการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจและการเมือง

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,สถาปัตยกรรม,สิมอีสาน

วิโรฒ ศรีสุโรและธาดา สุทธิธรรม 2543. หลักบ้าน ขอนแก่น:ภาควิชาพื้นฐานสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

การออกแบบ "หลักบ้าน" นั้นคำนึงถึงหลักเกณฑ์ 3 หัวข้อ คือ 1.รูปแบบ มักนิยมทำเป็นเสาไม้กลมหรือไม้แปดมุมให้เป็นรูป 8 เหลี่ยม ไม่กำหนดขนาดและความสูง ส่วนใหญ่ขึ้นหัวให้เป็นรูปเสาหัวกลมหรือรูปทรงบัวกลมโดยหยาบ ไม่พิถีพิถันนัก แบ่งออกเป็นแบบหลักปลายแหลมธรรมดา แบบหักปลายไม่มีลวดลายแบบหักปลายตกแต่งลวดลายแบบประยุกต์ 2.วัสดุ แต่เดิมนั้นใช้ไม้ทั้งสิ้น ไม้ที่นิยมทำต้องเป็นไม้มงคล เช่น คุณยอ ถ้าหาไม้ได้อาจใช้ไม้แคน (ตะเคียน) ไม้เต็ง เป็นต้น นอกจากนี้ช่างพื้นบ้านยังนิยมนำซีเมนต์มาทำแทนไม้เนื่องจากทนทานและสามารถทำลวดลายได้ง่าย 3.การตกแต่ง หากเป็นวัสดุที่ทำจากไม้ช่างนิยมสลักหยาบๆเป็นเสมือนรอยขีดซ้อนกันลงไปบนเนื้อไม้ บางครั้งก็มีการหักปลายอย่างที่ช่างพื้นบ้านเรียกว่า "แหว่ขัน" โดยแบ่งเป็นส่วนปลายและส่วนลำตัว ส่วนปลายจะฉาก ปาดยอดให้เป็นทรงบัวเหลี่ยมแล้วสลักเป็นลายกาบ (คล้ายกระจิง) ซ้อนกันเหมือนกาบของหน่อไม้ที่เจริญงอกงามโผล่จากผิวดิน

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,สถาปัตยกรรม,หลักบ้าน

ธาดา สุทธิธรรม 2540. หอแจกในภาคอีสาน : อาคารสาธารณะเอกลักษณ์อีสาน [ขอนแก่น]:คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ศึกษารูปแบบทางสถาปัตยกรรมของหอแจกสามารถจำแนก เป็นแบบต่างๆ คือ หอแจกไม้ ไม้เป็นวัสดุที่ใช้สร้างหอแจกตั้งแต่การกำเนิดหอแจกในภาคอีสานเมื่อประมาณ 200 กว่าปีก่อน หอแจกปูน หมายถึง หอแจกก่ออิฐฉาบปูน ที่มีการก่อสร้างในช่วงประมาณ 30-60 ปีมานี้ การก่อสร้างหอแจกด้วยอิฐและฉาบปูน ทำให้พัฒนาการทางรูปแบบของหอแจกมีรูปแบบเฉพาะตัว หอแจกคอนกรีตเสริมเหล็ก เป็นหอแจกที่มีอายุไม่เกิน 30 ปี จะพบหอแจกที่มีโครงสร้างเสาและคานเป็นคอนกรีตเสริมเหล็ก ผนังเป็นอิฐซีเมนต์บล็อกหรืออิฐมอญฉาบปูนซีเมนต์ มีลักษณะการตกแต่งแบบสถาปัตยกรรมภาคกลาง เป็นหอแจกที่พบอยู่อย่างดาษดื่น ในปัจจุบัน

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,สถาปัตยกรรม,หอแจก

ชำนาญ เล็กบรรจง ๒๕๔๕ ลักษณะรูปแบบลวดลายประดับสถาปัตยกรรมทางศาสนาในภาคอีสาน

วารสารมหาวิทยาลัยมหาสารคาม. 21(1):79-86.

งานชิ้นนี้ ศึกษาลักษณะและรูปแบบลวดลายประดับสถาปัตยกรรมทางศาสนาในภาคอีสานพบว่า ลักษณะของลวดลายประดับสถาปัตยกรรมทางศาสนาเป็นลวดลายที่ช่างได้แนวคิดจากธรรมชาติและลายไทยถ่ายทอดสืบต่อกันมาแบบตระกูลซึ่งสามารถประยุกต์ดัดแปลงให้เหมาะสมกับลักษณะสถาปัตยกรรมไทยได้ดี การเรียกชื่อลวดลายและเรียกตามที่ได้มาของครูช่าง ลักษณะคุณค่าความงามของลวดลายช่างจะออกแบบให้มีส่วนประกอบของศิลปะปรากฏอยู่ในแต่ละลวดลายได้แก่ ความงามที่เกิดจากเส้นรูปร่าง รูปทรง แสงเงา พื้นผิว ช่องว่าง และสีผสมผสานกันอย่างลงตัว

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,สถาปัตยกรรมทางศาสนา,ลักษณะและรูปแบบลวดลาย

วิโรฒ ศรีสุโร 25339. หอไตรอีสาน ภูมิวิญญูณแห่งสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น วารสารอีสาน-สถาปัตย์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 6(3):39-64.

งานชิ้นนี้ศึกษาเกี่ยวกับหอไตรของอีสานในด้านคุณค่าและเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น กล่าวถึงหอไตร หมายถึง อาคารที่สร้างขึ้นเพื่อเก็บรวบรวมพระไตรปิฎก อันมีพระอภิธรรมปิฎก, พระสุตตันตปิฎก(พระสูตร) และพระวินัยปิฎก เพื่อให้พระสงฆ์ได้เล่าเรียนศึกษา สร้างไว้กลางน้ำสามารถป้องกันมดปลวกขึ้นไปทำลาย "หนังสือผูก" เหล่านี้ได้อย่างได้ผล สถาปนิกพื้นบ้านมักออกแบบให้เป็นเรือนหลังเดียวโดดๆ ดังนั้น หอไตร จึงเป็นแหล่งศึกษาค้นคว้าทางพระพุทธศาสนาและเป็นทั้งปูชนียสถานที่ควรแก่การกราบไหว้ของพุทธบริษัทอีกด้วย

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น,คุณค่า,เอกลักษณ์,หอไตร

สิราภรณ์ สีหนันทวงศ์ 2543. คุณค่าของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น "สิมพื้นบ้าน" วารสารอีสาน-สถาปัตย์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 11(1):19-25.

งานชิ้นนี้ศึกษาเกี่ยวกับคุณค่าสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นของสิมพื้นบ้านในภาคอีสาน พบว่า ศิลปะสถาปัตยกรรมแบบพื้นถิ่นในภาคอีสานอาจแบ่งได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ สถาปัตยกรรมที่เกี่ยวข้องกับที่พักอาศัยและสถาปัตยกรรมตามความเชื่อทางศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งโบสถ์หรือที่ชาวอีสานเรียกกันว่า สิม เป็นอาคารที่สำคัญที่สุดภายในวัดรองลงมาจากพระธาตุ คุณค่าของสิมพื้นบ้าน คือ (1)คุณค่าทางด้านวัฒนธรรม (2)คุณค่าด้านสุนทรียภาพ (3)คุณค่าด้านวิทยาการและการศึกษา

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น,สิมพื้นบ้าน

ทวี พรหมมา 2540. สนามสุนทรียะในศิลปกรรมท้องถิ่น กรณีศึกษาเถียงนาอีสาน วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. 1(2):32-43.

งานชิ้นนี้ ศึกษาเถียงนาอีสาน เป็นศิลปกรรมท้องถิ่นของอีสาน พบว่า เถียงนาจัดเป็นสถาปัตยกรรมพื้นบ้านประเภทที่อาศัยชั่วคราว ซึ่งมักจะสร้างในบริเวณที่นาที่อยู่ห่างไกลจากหมู่บ้านเพื่อใช้เป็นที่พักอาศัยในฤดูกาลทำนาของแต่ละปี ดังนั้น เถียงนาจึงเป็นสิ่งก่อสร้างที่ใช้เฉพาะบางฤดูกาล ซึ่งชาวอีสานจะนิยมสร้างกันจนดูเรียงรายทั่วไปตามทุ่งนา

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,สถาปัตยกรรมพื้นบ้าน,เถียงนา

จิรนนท์ โกมลทิติสกุล 25336. การวิเคราะห์บทบาทและสถานภาพสตรีจากสำนวนสุภาษิตอีสาน วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 10(2):66-70.

งานชิ้นนี้ ศึกษาการวิเคราะห์บทบาทและสภาพของสตรีอีสาน โดยให้สุภายิตเป็นกระจกเงาที่สะท้อนบทบาทและสภาพสตรีอีสานในแง่มุมต่างๆตามที่บรรพบุรุษได้ถ่ายทอดไว้ให้แก่ชนรุ่นหลัง พบว่า สตรีมีบทบาทตามสภาพดังนี้ คือ 1) ด้านการศึกษา สุภายิตชี้ให้เห็นว่าพ่อแม่ไม่นิยมให้ลูกผู้หญิงได้ศึกษาเล่าเรียนหาความรู้เท่ากับลูกผู้ชายแต่ลูกผู้หญิงจำเป็นต้องปฏิบัติตนให้สมกับการเป็นกุลสตรี กล่าวคือ ต้องเรียนรู้งานบ้าน รวมทั้งมีกิจกรรมอาชีพเรียบร้อย พูดยาไฟเราะอ่อนหวานและมีความละเอียดถี่ถ้วน 2) ด้านครอบครัวสตรีมีบทบาทตามฐานะได้แก่ ฐานะมารดา

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,สำนวนสุภายิต,บทบาท,สภาพ,สตรี

แก้วดา จันทรานุสรณ์ 2545. สรภัญญ์: บทบาทของสื่อพื้นบ้านในสังคมอีสาน วารสารมข.วิจัย.4(3):8-10.

งานชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับสื่อพื้นบ้านของสังคมอีสาน พบว่าเป็นสื่อพื้นบ้านที่ช่วยปลูกฝังพฤติกรรมทางจริยธรรมของคนอีสาน และจากการวิเคราะห์ด้วยทสรภัญญ์ พบว่าทำนองหนึ่งๆ สามารถใช้ร้องได้หลายบท และบทหนึ่งสามารถร้องได้หลายทำนอง เน้นที่ความพร้อมเพรียงในการขับร้อง เนื้อร้องจะแต่งขึ้นจากเหตุการณ์ปัจจุบัน

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,สื่อพื้นบ้าน,สรภัญญ์

สวิง บุญเจิม 2537. ผญา กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

งานชิ้นนี้รวบรวมผญาที่เป็นคำคล้องจองที่นักปราชญ์โบราณอีสานคิดขึ้น ถ้าใช้ในการเกี่ยวพาราสี เรียกว่า ผญารัก ใช้เป็นคติเตือนใจ เรียกว่า ผญาภายิต ใช้ให้คนสนใจขบคิด เรียกว่า ผญาปริศนา เพื่อให้ลูกหลานสามารถศึกษาภาษาอีสานได้และไม่สูญหายไปตามกาลเวลา

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,สุภายิตคำพังเพย,ผญา

โหมสิต ดีสม 2544. พัฒนาการของกันตรึมบ้านดงมัน ตำบลค้อโค อำเภอมือง จังหวัดสุรินทร์

วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาพัฒนาการองค์ประกอบ การบรรเลงเพลง การขับร้องและการฟ้อนรำของกันตรึมบ้านดงมัน ต.ค้อโค อ.เมือง จ.สุรินทร์ พบว่ากันตรึมบ้านดงมัน เดิมมีองค์ประกอบดนตรีแบบดั้งเดิม ต่อมาได้พัฒนาการโดยนำเอาเครื่องดนตรีสากลเข้ามาประกอบในการบรรเลง องค์ประกอบด้านบทเพลง แบ่งเป็น 6 ประเภท ได้แก่ บทเพลงประกอบการไหว้ครู บทเพลงสำหรับขบวนแห่ บทเพลงเบ็ดเตล็ด บทเพลงในพิธีกรรม บทเพลงกันตรึมใช้ประกอบการแสดง บทเพลงกันตรึมประยุกต์ ซึ่งได้พัฒนาองค์ประกอบด้านบทเพลงขึ้นตามโอกาสต่างๆ มีการพัฒนารูปแบบและมีการลงทุนเตรียมการปรับปรุงรูปแบบวงกันตรึมอยู่ตลอดเวลา

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,สุรินทร์,กันตรึม,การพัฒนาการ

พรรณราย คำโสภา 2542. การวิเคราะห์เพลงพื้นบ้านกันตรึมของหมู่บ้านดงมันจังหวัดสุรินทร์ วิทยานิพนธ์
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกมานุษยวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

งานชิ้นนี้ศึกษาวิเคราะห์เพลงประกอบการแสดงพื้นบ้าน บทเพลงประกอบการแสดงโดยการใช้วงกันตรึมบรรเลง เพื่อศึกษาวิเคราะห์ในด้านประวัติความเป็นมา การแต่งกาย โอกาสและวิธีการแสดง มาตรฐานเสียง คำร้อง ทำนอง โครงสร้างของทำนองเพลง พบว่าดนตรีพื้นบ้านกันตรึมแต่เดิมมีจุดประสงค์ในการบรรเลงเพื่อความสนุกสนานรื่นเริงของชาวบ้านเป็นทำนองสั้นๆ ต่อมาพัฒนาให้เป็นรูปแบบมากขึ้น นำเอาเพลงเก่าที่ไพเราะสนุกสนานได้รับความนิยมในชุมชนทั้งงานมงคลและอวมงคล แต่เดิมไม่ได้คำนึงถึงการแต่งกาย ต่อมาแต่งตามประเพณีนิยมสวยงามขึ้น เสียงเพลงกันตรึมเปลี่ยนไปใกล้เคียงมาตรฐานเสียงสากลมากขึ้น

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม, ภาคอีสาน, สุรินทร์, กันตรึม, เพลงพื้นบ้าน, เอกลักษณ์

อุทิศ รัศมี 2547. พิธีไหว้ครู...กันตรึม วารสารเพลงดนตรี. 10(8):74-78.

งานชิ้นนี้ เป็นบทความเกี่ยวกับพิธีไหว้ครูในแบบของกันตรึมของชาวสุรินทร์ ซึ่งพบว่ากันตรึมหรือโจ๊ะกันตรึม เป็นการละเล่นอย่างหนึ่งของชาวอีสานใต้ ซึ่งสืบทอดจากขอม นำมาจากจังหวะของการตีโทน (สกี๊ว) เสียงดั่ง โจ๊ะ-คะครึม-ครึม เรียกว่า กันตรึม เป็นเพลงปฏิพากษ์คล้ายๆกับเพลงฉ่อย เพลงเรือหรือลำตัดของภาคกลาง ส่วนเนื้อร้องใช้ภาษาเขมรขับร้องถือเป็นแม่บทของเพลงพื้นบ้านและการละเล่นอื่นๆของจังหวัดสุรินทร์ใช้สำหรับขับร้องประกอบการเช่นสรวงเวลามีการทรงเจ้าเข้าผี แต่ในปัจจุบันการละเล่นเพลงกันตรึมกำลังได้รับความนิยมอย่างมากในเทศกาลต่างๆ

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม, ภาคอีสาน, สุรินทร์, ความเชื่อ, พิธีไหว้ครู, กันตรึม

ฤทธานุกาพ 2538. สุรินทร์ มรดกโลกทางวัฒนธรรมในประเทศไทย วารสารครูปริทัศน์.20(กันยายน-พฤศจิกายน):83-85.

งานชิ้นนี้ เป็นบทความเกี่ยวกับ สุรินทร์ มรดกโลกทางวัฒนธรรมในประเทศไทย ซึ่งสุรินทร์ เป็นเมืองเก่าแก่ ที่นักประวัติศาสตร์และนักโบราณคดีสันนิษฐานว่ามีคนตั้งหลักแหล่งอยู่ก่อนที่อาณาจักรเจนละจะรุ่งเรือง มีชุมชน โบราณรอบเมืองที่มีอายุราว 4,000 ปี หลายชุมชนด้วยกัน นอกจากนี้ยังมีกำแพงเมืองที่เป็นสี่เหลี่ยม พร้อมเครื่องปั้นดินเผาและเตาเผาโบราณนับพันปี ปราสาทเทพเจ้าที่มีรูปปั้นจำนวนมาก ผ้าไหมมัดหมี่ โลหะสำริดและประเพณีการฝังศพของชนเผ่าชาวกูย และจารีตประเพณี คนตรี การละเล่นมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว และมีสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งคือ วิชาคชศาสตร์ ซึ่งเป็นความรู้สืบทอดกันมาเรื่องของการช้างกับชาวกูยมานับพันปี

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม, ภาคอีสาน, สุรินทร์, เมืองโบราณ, หลักฐานทางประวัติศาสตร์, วิชาคชศาสตร์

ราตรี ชัยมูล 2542. วิเคราะห์นิทานพื้นบ้านประเภทมุขปาฐะของชาวไทยเขมรบ้านพลวง ตำบลพลวง อำเภอ
ปราสาท จังหวัดสุรินทร์ วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษารวบรวมนิทานพื้นบ้านประเภทมุขปาฐะของชาวไทยเขมรบ้านพลวงและศึกษา
ภาพสะท้อนทางสังคมและวัฒนธรรมของชาวไทยเขมรบ้านพลวงจากนิทานเขมรบ้านพลวง ใช้วิธีการศึกษาจาก
การสังเกตและสัมภาษณ์ พบว่านิทานไทยเขมรบ้านพลวง ๓๑ เรื่อง แบ่งได้ ๖ ประเภท คือ คติ อธิบายเหตุ เรื่อง
สัตว์ มหัศจรรย์ ผีและมุขตลก ภาพสะท้อนทางสังคมและวัฒนธรรม ได้แก่ มีลักษณะครอบครัวเดี่ยว แบ่งการ
ปกครองเป็นหมู่บ้าน ตำบลและเมือง อาศัยรวมกันเป็นกลุ่ม มีการพึ่งพาธรรมชาติ รู้จักช่วยเหลือกัน นับถือผี รักษา
โรคด้วยสมุนไพร

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม, ภาควิชา, สุรินทร์, วรรณกรรม, นิทานพื้นบ้าน, มุขปาฐะ

สคูตี ธนาสุรีย์ 2538. โครงการและงานออกแบบศูนย์ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านจังหวัดสุรินทร์

วิทยานิพนธ์สถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต (สถาปัตยกรรม) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

งานชิ้นนี้ศึกษาโครงการและงานออกแบบศูนย์ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน จังหวัดสุรินทร์
พบว่าศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ซึ่งเป็นมรดกทางศิลปวัฒนธรรมอันล้ำค่าของชาติมี
ความสำคัญอย่างยิ่งในการศึกษาและรวบรวมศิลปวัตถุเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านจังหวัดสุรินทร์ นอกจากนี้
เป็นแหล่งที่รักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรมของชาติและเป็นที่เผยแพร่ความรู้ตลอดจนให้ข่าวสารกับนักท่องเที่ยว
ถึงข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวในภูมิภาคอีสาน ทั้งนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติและประชาชนทั่วไป โดยเปรียบเทียบ
จากโครงการที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน พื้นที่ของโครงการจึงประกอบด้วยส่วนจัดแสดงงาน ส่วนฝึกอบรมสาธิต
การผลิต ร้านอาหารพื้นเมือง ร้านสินค้าพื้นเมือง การแสดงพื้นเมือง และส่วนบริหารเป็นสำคัญ

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม, ภาควิชา, สุรินทร์, ศูนย์ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน

ประทีป สีหนาม 2547. การศึกษาการดำเนินงานของกลุ่มสตรีทอผ้าไหมบ้านอุโลก หมู่ 6 ตำบลอุโลก อำเภอ

ลำดวน จังหวัดสุรินทร์ สารนิพนธ์ประกาศนียบัตรบัณฑิต (บัณฑิตอาสาสมัครพัฒนาชนบท) บัณฑิต
วิทยาลัยมหาวิทยาลัยขอนแก่น.

งานชิ้นนี้ศึกษาการดำเนินงานของกลุ่มสตรีทอผ้าไหมบ้านอุโลก หมู่ 6 ตำบลอุโลก อำเภอลำดวน
จังหวัดสุรินทร์ พบว่าหมู่บ้านมีอายุประมาณ 76 ปี มีอาชีพหลักคือ การทำนา ส่วนอาชีพรองลงมาคือ รับจ้างและ
ทอผ้า ซึ่งการทอผ้านั้นเป็นอาชีพที่มีความสำคัญมากต่อชุมชน กลุ่มทอผ้าตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2539 มีสมาชิก 23 คน
เส้นไหมในการผลิตเป็นเส้นไหมที่มาจากอุตสาหกรรม มี 3 ชนิด คือ ไหมจูล ไหมสน และไหมธรรมชาติ สมาชิก
สามารถผลิตได้ 30 ผืน/ปี นอกจากทำให้เศรษฐกิจชุมชนมีความมั่นคงสามารถพึ่งพาตนเองได้แล้ว ทางกลุ่มยังให้
ความสำคัญในภูมิปัญญาที่ต้องมีการรักษาไว้ให้กับชุมชนและลูกหลานสืบต่อไป โดยต้องมีการเปิดการเรียนการ

สอนการทอผ้าไหมมัดหมี่ให้กับเยาวชนเพื่อเป็นการอนุรักษ์และสร้างงานให้กับชุมชนอีก

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,สุรินทร์,หัตถกรรม,กลุ่มสตรี,การค้าเนิงงาน,การทอผ้าไหม

เครือจิต ศรีบุญนาค 2545. การพัฒนารูปแบบทอมือ-เขมร สุรินทร์ สุรินทร์:สถาบันราชภัฏสุรินทร์.

เป็นการศึกษาพัฒนารูปแบบผ้าทอมือไทย-เขมรสุรินทร์ มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาบริบทชุมชนเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางพัฒนารูปแบบผ้าทอมือไทย-เขมรสุรินทร์ โดยการเชื่อมโยงเครือข่ายกับพหุภาคีให้เกิดเครือข่ายการเรียนรู้พัฒนารูปแบบสีและเทคนิคการทอผ้าไหมที่ยังคงเอกลักษณ์ลวดลายดั้งเดิมโดยเน้นการเพิ่มคุณค่าของผ้าไหมตามความเหมาะสมและความต้องการของตลาด

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,สุรินทร์,หัตถกรรม,ผ้าทอมือไทย-เขมร,การพัฒนารูปแบบ

รุ่งโรจน์ ภิมขันธ์กุล 2545. ใบเสมาเรื่องศิพินชาค:ร่องรอยพุทธศาสนamahayanในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ดอนบน วารสารเมืองโบราณ. 28(3):102-106.

งานชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับใบเสมาที่วัดสาวสุวรรณาราม ตำบลเวียงคุก อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย พบว่า เป็นใบเสมาเล่าเรื่องศิพินชาคตามคัมภีร์พุทธศาสนamahayan มีอายุอยู่ในราวปลายพุทธศตวรรษที่ 17 นอกจากนี้ในพื้นที่ภาคอีสานตอนบนหรือแอ่งสกลนครยังพบภาพที่เกี่ยวกับพุทธศาสนamahayan เช่น ใบเสมาที่พระพุทธรูปบัวบก และที่เมืองฟ้าแดดสงยาง ซึ่งปัจจุบันเก็บรักษาไว้ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,หนองคาย,ใบเสมา,พระพุทธรูป,นิกายมหายาน,ศิพินชาค

สุพาสน์ แสงสุรินทร์ 2542. ประตู่โงงวัดในเขตอำเภอเมืองจังหวัดหนองคาย วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหา

บัณฑิต (สาขาวิชาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาองค์ประกอบทางศิลปะ รูปแบบ ลวดลายและความสัมพันธ์ระหว่างซุ้มประตู่โงงวัดกับวิถีชีวิตชาวบ้าน พบว่าองค์ประกอบหลักได้แก่ โครงสร้าง รูปแบบ ขนาดและวัสดุที่ใช้ในการสร้างซุ้มประตู่โงงและองค์ประกอบเสริมได้แก่ ลวดลายและวัสดุที่ใช้ในการตกแต่งลวดลายที่สะท้อนให้เห็นความอุดมสมบูรณ์ของท้องถิ่น

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,หนองคาย,วัด,ประตู่โงง

รุ่งอรุณ บุญสายันต์ 2543. การศึกษาแรงจูงใจในการสร้างสรรค์ผลงานกลอนลำของศิลปินแห่งชาติในภาคอีสาน
ขอนแก่น:สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ศึกษารูปแบบการเรียนรู้และการสืบทอดการสร้างสรรค์ผลงานศิลปวัฒนธรรมหมอลำของ
ศิลปินแห่งชาติภาคอีสาน ด้านแรงจูงใจที่มีต่อการสร้างสรรคงานศิลปวัฒนธรรมหมอลำของศิลปินแห่งชาติ
รูปแบบการเรียนรู้และการสืบทอดศิลปวัฒนธรรมหมอลำสู่นุชนรุ่นหลัง
คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,หมอลำ,กลอนลำ,แรงจูงใจ,ศิลปินแห่งชาติ

สนอง คลังพระศรี 2541. หมอลำซึ่ง : กระบวนการปรับเปลี่ยนทางวัฒนธรรมดนตรีของหมอลำในภาคอีสาน
กรุงเทพฯ:บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติและ พัฒนาการของหมอลำในภาคอีสาน
องค์ประกอบดนตรีและการแสดงหมอลำซึ่ง บทบาทหมอลำซึ่งในบริบทสังคม และวัฒนธรรมอีสาน
กระบวนการปรับเปลี่ยนทางวัฒนธรรมดนตรีของหมอลำในภาคอีสาน ปัญหาและแนวโน้มในการแสดงหมอลำ
ซึ่งผลจากการวิจัยพบว่า หมอลำมีประวัติและ พัฒนาการ 3 ทาง คือ พัฒนามาจากลัทธิบูชาพญาแถนหรือผีฟ้า
พัฒนามาจากประเพณีความเชื่อในพระพุทธศาสนา และพัฒนามาจากประเพณีเกี่ยวพาราสิระหว่างหนุ่มสาว ด้าน
กระบวนการปรับเปลี่ยนทางวัฒนธรรมดนตรีของหมอลำพบว่า เกิดจากปัจจัยหลายด้าน
คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,หมอลำ,การ พัฒนาการ

รุ่งอรุณ บุญสายันต์และคณะ 2543. การศึกษารูปแบบการเรียนรู้และสืบทอดการสร้างสรรค์งานศิลปวัฒนธรรม
แห่งชาติในภาคอีสาน [ขอนแก่น,อุบลราชธานี]:สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
กระทรวงศึกษาธิการ.

งานชิ้นนี้ศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการเรียนรู้และการสืบทอดการสร้างสรรค์งานศิลปวัฒนธรรม
หมอลำของศิลปินแห่งชาติในภาคอีสานสอนชนรุ่นหลังซึ่งใช้พื้นที่ในการศึกษาคือ จ.ขอนแก่น และจ.
อุบลราชธานี พบว่าการเรียนรู้การสร้างสรรค์งานศิลปวัฒนธรรมหมอลำได้มีรูปแบบขั้นตอนและวิธีการอย่างเป็น
ระบบเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ในชุมชนและการสืบทอดการสร้างสรรค์งานศิลปวัฒนธรรมหมอลำใน
ระยะแรกใช้วิธีการสอนลูกศิษย์เหมือนที่ศิลปินแห่งชาติได้เรียนรู้มาจากครูของตน
คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,หมอลำ,การเรียนรู้,การสืบทอด

นิทรภาพ ทิพา 2539. การวิเคราะห์เนื้อเพลงพื้นบ้านหมอลำเพื่อการถ่ายทอดทางวัฒนธรรม
กรุงเทพฯ:บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

การวิเคราะห์เนื้อหาเพลงพื้นบ้านหมอลำมีวัตถุประสงค์ เพื่อวิเคราะห์เนื้อหาของเพลงพื้นบ้านหมอลำที่สะท้อนถึงความเชื่อ ค่านิยม ขนบธรรมเนียมประเพณี การดำเนินชีวิต และความรู้ด้านต่างๆ ของชาวอีสาน เพลงพื้นบ้านหมอลำที่นำมาวิเคราะห์มีจำนวนทั้งสิ้น 25 ชุด รวม 267 เพลง โดยรวบรวมจากเทปเพลงพื้นบ้านหมอลำ ที่วางจำหน่ายในประเทศไทย ในช่วงเดือนมกราคม-ธันวาคม 2538

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,หมอลำ,เพลงพื้นบ้าน,ความเชื่อ,ค่านิยม

บัณฑิตวงศ์ ทองกลม 2539. ชีวิตและผลงานของหมอลำทองมาก จันทะลือ(หมอลำอุทา)

วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาชีวิตและผลงานของนายทองมาก จันทะลือ โดยศึกษาจากชีวิตและผลงานด้านกลอนลำ พบว่านายทองมาก เดบโตในชนบทด้วยความยากจนและค่านิยมทำให้สนใจอาชีพหมอลำกลอน เริ่มเรียนหมอลำจากวัดและจากอาจารย์หลายท่านจนมีความรู้ขั้นลำแตกฉาน มีพรสวรรค์ทางการแสดง เสียงมีเสน่ห์ไพเราะบริด จึงมีชื่อเสียงอย่างรวดเร็วมีบทบาทในฐานะศิลปิน ลำเพื่อให้ความรู้ความบันเทิง รู้จักใช้กลอนลำให้เหมาะสม ในฐานะสื่อมวลชนเป็นนักจัดรายการวิทยุ รายการเพลงพื้นเมืองอีสาน มีลีลาการพูดเป็นเอกลักษณ์คือการใช้ภาษาถิ่นอีสาน ในฐานะนักการเมือง เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จัดตั้งสมาพันธ์หมอลำแห่งประเทศไทย ในฐานะนักสังคมสงเคราะห์ได้อุทิศตนเพื่อสังคม จัดสร้างบ้านพักญาติผู้ป่วย ช่วยเหลือหน่วยงานราชการ เอกชนในการเผยแพร่ความรู้ แก้ไขปัญหาสาธารณสุขประชานิยมโดย ยาเสพติด

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,หมอลำกลอน,ประวัติ,ผลงาน,พื้นเมืองอีสาน

โอสถ บุตรमारศรี 2538. ภาพสะท้อนของสังคมอีสานจากกลอนลำของหมอลำเคน ดาเหลา

วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาวิเคราะห์กลอนลำที่สะท้อนภาพของสังคมอีสานด้านต่างๆ คือ ด้านการเมืองการปกครองสะท้อนความจงรักภักดี ด้านเศรษฐกิจสะท้อนให้เห็นการถูกกดขี่จากพ่อค้าคนกลาง ปัญหาสถานะเศรษฐกิจของประเทศ ปัญหาการเดินทางไปทำงานต่างประเทศ ด้านศาสนาความเชื่อสะท้อนให้เห็นการยึดมั่นในคำสอนของศาสนา กล่าวถึงวัดและพระสงฆ์ ด้านความเชื่อสะท้อนให้เห็นเรื่องกรรมดี กรรมชั่ว ความฝัน ด้านการศึกษาสะท้อนให้เห็นการสอนพ่อแม่ให้เอาใจใส่ลูก การประพาดิตนของวัยรุ่นและผู้หญิง ด้านขนบธรรมเนียมประเพณีสะท้อนให้เห็นการปฏิบัติตามฮีตของของอีสาน ด้านการดำเนินชีวิตสะท้อนเกี่ยวกับปัจจัยสี่ อาหารที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค และภาพสะท้อนอื่นๆ ได้แก่ อาชีพทำนา ทำสวน รับราชการ และสภาพความเป็นอยู่ของคนอีสาน เห็นได้ว่ากลอนลำของหมอลำเคน ดาเหลา

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,หมอลำเคน ดาเหลา,สังคมอีสาน,กลอนลำ

ศุภชัย สิงห์ชนะบุศย์ 2545. การถ่ายทอดวิธีคิดและกระบวนการผลิตเครื่องปั้นดินเผาเชิงพัฒนาในชุมชนที่ผลิต

เครื่องปั้นดินเผาแบบดั้งเดิมของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ วารสารมหาวิทยาลัยมหาสารคาม. 21(1):69-78.

งานชิ้นนี้ ศึกษาการถ่ายทอดวิธีคิดและกระบวนการผลิตเครื่องปั้นดินเผาเชิงพัฒนาในชุมชนที่ผลิตเครื่องปั้นดินเผาแบบดั้งเดิมของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า สมาชิกที่เข้าร่วมโครงการได้พัฒนารูปแบบและวิธีการผลิตของตนได้หลากหลาย จากลักษณะรูปแบบและวิธีการผลิตเครื่องปั้นดินเผาอย่างเดิมตอบสนองตลาดกลุ่มเดิม วิธีและวิธีการผลิตเครื่องปั้นดินเผาที่บ่มเพาะสืบทอดมาตั้งแต่บรรพชน ส่วนใหญ่เป็นการพัฒนาลักษณะรูปแบบที่เป็นจุดเริ่มต้นและทิศทางการพัฒนาอย่างต่อเนื่องให้ได้ผลอย่างบรรจบกันระ

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,หัตถกรรม,เครื่องปั้นดินเผา,กระบวนการผลิต,การถ่ายทอด

ศุภชัย สิงห์ชนะบุศย์ 2543. การศึกษาเปรียบเทียบลักษณะรูปแบบศิลปะและการจัดการเครื่องปั้นดินเผาค่านเกวียน

อำเภอโซคชัย จังหวัดนครราชสีมา กับ บ้านหม้อ อ.เมือง จ.มหาสารคาม วารสารมหาวิทยาลัยมหาสารคาม. 18(1-2):1-16.

งานชิ้นนี้ ศึกษาการเปรียบเทียบลักษณะรูปแบบศิลปะและการจัดการเครื่องปั้นดินเผาค่านเกวียน อ.โซคชัย จ.นครราชสีมา กับ บ้านหม้อ อ.เมือง จ.มหาสารคาม พบว่า มีความแตกต่างกันในด้านรูปทรง วิธีการขึ้นรูป ชนิดเครื่องปั้นดินเผา การนำไปใช้ประโยชน์ เพื่อการใช้สอยในครัวเรือนเครื่องปั้นดินเผาค่านเกวียนมีการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์สามารถใช้ตกแต่งโดยตรง ใช้วิธีการผสมผสานภูมิปัญญาการผลิตแบบดั้งเดิมกับแบบใหม่ได้อย่างกลมกลืน แต่เครื่องปั้นดินเผาบ้านหม้อ

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,หัตถกรรม,เครื่องปั้นดินเผา,กระบวนการผลิต,การเปรียบเทียบ

วิบูลย์ ลีสุวรรณ 2541. เขียนหมากไม้ภาคอีสาน วารสารศิลปวัฒนธรรม. 19(2):38-40.

งานชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับเขียนหมากไม้ของภาคอีสาน พบว่าเป็นภาชนะสำหรับใส่เครื่องกินหมากและอุปกรณ์การกินหมาก นอกจากนั้นยังเป็นสิ่งแสดงฐานะของเจ้าของด้วย มีลักษณะเป็นภาชนะคล้ายกระบะ อาจกลมหรือสี่เหลี่ยม อาจแบ่งเป็น 2 ประเภทคือ เขียนหมากของชนชั้นสูงที่ทำด้วยของมีค่า เช่น นาก เงิน ทอง และเขียนหมากพื้นบ้านมักทำด้วยวัสดุที่หาได้ในท้องถิ่นเช่น ไม้ ไม้ไผ่ หวาย เป็นต้น ส่วนเขียนหมากอีสานชาวบ้านนิยมใช้กันมี 2 แบบ คือ ทรงสี่เหลี่ยม และทรงกระบะสี่เหลี่ยมเอวเขียนคอดดินเขียนผายออก

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,หัตถกรรม,เขียนหมากไม้

สมาคมส่งเสริมการเลี้ยงไก่แห่งประเทศไทยในพระราชูปถัมภ์ 2547. เขียนหมากไม้(ภาคอีสาน)

วารสารสาส์นไก่และการเกษตร. 52(6):37-40.

งานชิ้นนี้เป็นบทความเกี่ยวกับเขียนหมากไม้(ภาคอีสาน) พบว่า ประเพณีการกินหมากของคน

ไทยมีมาช้านาน การกินหมากถือว่าเป็นวิถีชีวิตของคนโบราณ ตั้งแต่รุ่นปู่ย่า ตาทวด ลักษณะเขียนหมากในภาคเหนือและภาคอีสาน เรียกว่า "ขันหมาก" ซึ่งมีความแตกต่างกัน ส่วนเขียนหมากไม้ของภาคอีสาน มักมีรูปทรงคล้ายคลึงกันเป็นส่วนใหญ่ ฝีมือไม่ประณีตนัก เพราะมุ่งการใช้สอยงานเป็นสำคัญ รูปทรงและลวดลายที่ปรากฏแสดงให้เห็นถึงการแสดงออกทางสุนทรียภาพของช่างชาวบ้าน สามารถสร้างงามได้ตามความรู้สึกรักคิดของตนเองให้ปรากฏออกมาอย่างเรียบง่าย แต่งานมีเสน่ห์ซึ่งถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ตกทอดมาอย่างหนึ่งของชาวอีสาน

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,หัตถกรรม,รูปทรงลวดลาย,เขียนหมากไม้

ขงยุทธ นุราสิทธิ์ 2544. ลมหายใจสุดท้ายของไหมอีสาน วารสารภาษาและวัฒนธรรม สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล. 20(3):94-101.

งานชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับการเลี้ยงไหมอีสาน พบว่า การเลี้ยงไหมเป็นอาชีพเก่าแก่ของกลุ่มชาวไทยอีสานที่นิยมเลี้ยงสืบต่อกันมานานนับพันปี ผู้หญิงอีสานในสมัยก่อนจะต้องเลี้ยงหม่อนไหมและทอผ้าไหมโดยการสืบทอดการเรียนรู้มาจากบรรพบุรุษต่อเนื่องกันมา จนถือว่า "การเลี้ยงไหม" เป็นกระบวนการจัดการทางสังคมที่มีต่อผู้หญิงที่ถ่ายทอดสืบเนื่องกันมา นับได้ว่าเป็นภูมิปัญญาพื้นบ้านที่สืบทอดอย่างหนึ่งของชาวอีสานในการที่จะพึ่งตนเอง โดยไม่จำเป็นต้องหลงไหลไปตามกระแสวัตถุนิยม ดังนั้นตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน "ผ้าไหม" จึงมีบทบาทต่อวิถีชีวิตของผู้คนชาวอีสานในด้านต่างๆคือ 1)เพื่อสนองต่อความจำเป็นขั้นพื้นฐานของการดำรงชีวิต

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,หัตถกรรม,วิถีชีวิต,ผ้าไหม

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน 2539.โครงการศูนย์ศึกษาวิจัยและเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมอีสานและอารยธรรมลุ่มน้ำโขง มหาสารคาม:สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

การศึกษาวิจัยและเผยแพร่ศิลปะวัฒนธรรมอีสานและอารยธรรมลุ่มน้ำโขง เป็นความจำเป็นที่ต้องดำเนินการอย่างจริงจังและต่อเนื่องเป็นการบุกเบิกทางวิชาการที่ก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ผลการศึกษาวิจัยและเผยแพร่จะเป็นส่วนสำคัญที่จะกระตุ้นให้คนไทยเกิดสำนึกทางประวัติศาสตร์มีความภาคภูมิใจในชนชาติไทยและการมีวิถีชีวิตตามกรอบวัฒนธรรมไทย หลักการ วัตถุประสงค์ เป้าหมาย วิธีการดำเนินงาน ระยะเวลาดำเนินงานงบประมาณ ผู้รับผิดชอบโครงการ ผลที่คาดว่าจะได้รับ โครงการที่ช่วยเหลือทางวิชาการแก่ประเทศลาว การแลกเปลี่ยนข้อมูลทางวัฒนธรรม กิจกรรมการบริการชุมชน

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,อารยธรรมลุ่มน้ำโขง,การวิจัย,การเผยแพร่

อภิศักดิ์ โสมอินทร์ 2540. ปลาแดก : อาหารหลักของกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ลาว วารสารมหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

16(1):9-17.

งานชิ้นนี้เป็นบทความเกี่ยวกับปลาแดก ซึ่งเป็นอาหารหลักของกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ลาว ซึ่ง ปลาแดก เป็นอาหารขรุส เป็นอาหารโปรคของกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ลาว และอาจเป็นของโปรคของชาติอื่นด้วย ถึงแม้ปลาแดก จะหมักเป็นของเหม็น แต่ก็อร่อย นัว มีเส้นห้ เป็นวิถีชีวิตของคนอีสาน ปลาแดกอยู่กับข้าวเหนียว อาจเรียกว่า "วัฒนธรรมปลาแดก-ข้าวเหนียว" อาหารควาแทบทุกอย่างของคนอีสานใส่ปลาแดกทั้งสิ้น สามารถทำได้หลายรูปแบบ เช่น ปลาแดกบอง หมกปลาแดก ลาบปลาแดก ฯลฯ

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,อาหารหลัก,วิถีชีวิต,ปลาแดก

วราพรรณ ชัยชนะศิริ 2540. วิวัฒนาการการทอผ้าจิดบ้านคำพระ อำเภอหัวตะพาน จังหวัดอำนาจเจริญ

วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาวิวัฒนาการการทอผ้าจิด ลวดลาย ผ้าจิด และบทบาทผ้าจิดในวิถีชีวิตของชาวบ้าน พบว่าวิธีการปลูกฝ้าย การทอผ้าจิด และรูปแบบของลวดลายจิดได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษที่นิยมทำใช้ในครัวเรือน ต่อมาเมื่อการคมนาคมสะดวกเริ่มนำมาเป็นสินค้า และเมื่อตลาดมีความต้องการชาวบ้านจึงเพิ่มปริมาณการผลิตและเปลี่ยนแปลงวิธีการทำผ้าจิดแบบสมัยใหม่ คือ ใช้สีเคมีและใช้เส้นใยสังเคราะห์แทนฝ้าย แต่ยังพบว่ามีกำหั้นมาใช้สีธรรมชาติแบบเดิมเมื่อตลาดต้องการ

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,อำนาจเจริญ,หัตถกรรม,การทอผ้า,ผ้าจิด

สุพรรณิ เหลือบุญชู 2546. คีตสัญลักษณ์และการวิเคราะห์ดนตรีพื้นบ้านอีสานใต้ วารสารมหาวิทยาลัย

มหาสารคาม. 22(1):77-84.

งานวิจัยนี้ได้นำเอาบทเพลงพื้นบ้านอีสานใต้มาวิเคราะห์ตามหลักทฤษฎีทางคีตศิลป์ด้านองค์ประกอบทางดนตรี ได้แก่ เพลงอมตูก เพลงรำเปย เพลงกโนปติงตอง และเพลงระบำสุ่ม (อันรุง) โดยวิเคราะห์ตามหลักทฤษฎีทางคีตศิลป์ด้านองค์ประกอบทางด้าน ดนตรี ได้แก่ จังหวะ ทำนอง เสียงประสาน

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,อีสานใต้,ดนตรีพื้นบ้าน,คีตสัญลักษณ์

บุญโฮม พรศรี 2543. พิณอีสานกับการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม:กรณีศึกษาจังหวัดอุดรธานี

วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาไทยคดีศึกษา)บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาเทคนิคการทำพิณ เทคนิคการบรรเลงพิณและการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมในการทำและการบรรเลงพิณ พบว่าช่างทำพิณแบบดั้งเดิมนิยมใช้เครื่องมือ เช่น มีด สี่ว ขวาน ส่วนมือ ซึ่งเป็นวัสดุที่

หาได้ตามธรรมชาติ นิยมทำจากไม้ท่อนเดียว ส่วนช่างทำพิมพ์แบบสมัยใหม่ นอกจากใช้เครื่องมือแบบเดิมแล้วยังใช้เครื่องมือไฟฟ้าเข้ามาช่วยทำ เทคนิคการบรรเลงเพลงพื้นบ้านเป็นหลัก กลุ่มเพลงพื้นบ้านสมัยใหม่มีการตั้งสายแบบ ปลายนิ้วขึ้นมาบรรเลงเพลงพื้นบ้านผสมกับลายเพลงอื่นๆ

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,อุครธานี,เครื่องดนตรี,พิมพ์

อรุณศักดิ์ กิ่งมณี 2539. ใบเสมาสลักภาพสุวรรณกั๊กกษัตริย์ จากวัดโนนศิลาอาสน์วาราราม วารสารเมืองโบราณ. 22(2):133-137.

งานชิ้นนี้ ศึกษาใบเสมาของวัดโนนศิลาอาสน์วาราราม ที่บ้านหนองกาสิม ตำบลเมืองพาน อำเภอบ้านฝืด จังหวัดอุครธานี ซึ่งได้มีการขุดพบใบเสมาจำนวนมาก จากการพิจารณาภาพสลักรูปบุคคลและสัตว์ที่ปรากฏอยู่บนแผ่นเสมา แล้วนำไปตรวจสอบกับชาดกภาษาบาลีในพระไตรปิฎก พบว่า คงเป็นภาพเล่าเรื่อง "สุวรรณกั๊กกษัตริย์" ซึ่งเป็นชาดกว่าด้วยปุณฺณลาด เป็นเหตุการณ์ตอนที่ปุณฺณลาดหนีบศอกาและให้งูดุพิษกลับคืนเพื่อช่วยเหลือพระโพธิสัตว์ รูปแบบของใบเสมาที่พบนี้ โดยส่วนรวมกำหนดได้ว่าคงสลักขึ้นราวพุทธศตวรรษที่ 15

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,อุครธานี,โบราณวัตถุ,ใบเสมา,วัดโนนศิลาอาสน์วาราราม

อรุณศักดิ์ กิ่งมณี 2543. ใบเสมาสลักภาพมหากิเนษกรรมณ์ที่วัดโนนศิลาอาสน์วาราราม วารสารเมืองโบราณ. 23(4):104-109.

มีการค้นพบใบเสมาที่วัดโนนศิลาอาสน์วาราราม ตั้งอยู่ที่บ้านหนองกาสิม ตำบลเมืองพาน อำเภอบ้านฝืด จังหวัดอุครธานี เป็นใบเสมาสมัยทวารวดีมีรูปแบบงดงามแปลกตา เป็นการผสมผสานระหว่างศิลปกรรมทวารวดีและเขมร ภาพสลักบนใบเสมาเรียกว่า "มหากิเนษกรรมณ์" ค้นพบเมื่อ พ.ศ. 2543 เป็นเรื่องราวในพุทธประวัติสันนิษฐานว่าน่าจะเป็นเหตุการณ์

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,อุครธานี,ใบเสมา,ภาพสลัก มหากิเนษกรรมณ์

อสท. 2543. เส้นทางไหมจากหนองคาย อุครธานี-ขอนแก่น-กาฬสินธุ์ วารสาร อสท. สิงหาคม:67-72.

แม่โจงที่ไหลทอดยาวเหยียดจากทิวเขาสูงประเทศจีนมาสู่พื้นที่ราบทางใต้ตามลักษณะภูมิศาสตร์ของโลกนั้น เกิดขึ้นมาหลายร้อยหลายพันปีแล้ว ร่องรอยหลักฐานการโยกย้ายถิ่นฐานของชุมชนปรากฏอยู่ในแหล่งอารยธรรมโบราณเช่น บ้านเชียงเมื่อประมาณ 5,000 ปีมาแล้วด้วยกลุ่มชนที่มีรากฐานทางวัฒนธรรมแตกต่างกันตามเผ่าพันธุ์ การทำผ้าไหมที่ชาวอีสานเรียกว่า "ตำหูก" จึงมีลักษณะเด่นเป็นเอกลักษณ์หลากหลายตามวัฒนธรรมชุมชน มีทั้งการทอผ้าจากฝ้ายและไหมตามลักษณะโอกาสการใช้สอย แต่ผ้าฝ้ายมัดหมี่สีครามมักใช้

สำหรับเป็นผ้าถุงห่มในชีวิตประจำวัน ผ้าไหมมัดหมี่เส้นพุ่งสำหรับใช้ในโอกาสพิเศษ ลวดลายการทอแล้วแต่ความนิยมของกลุ่มผู้ทอที่จะใช้การทอแบบจิด แบบจก แบบมัดหมี่ หรือทั้งจิดทั้งจกแบบแพรวาของชายผู้ไทย เส้นทางการเดินทางไหมอีสานจึงมีเรื่องราวเล่าขานอย่างไม่รู้จบเหมือนการเดินทางของแม่น้ำโขงกระจัดกระจายไปตามเผ่าพันธุ์ที่ตั้งหลักแหล่งอยู่ในพื้นที่ต่างๆทั่วภาคอีสานเริ่มต้นที่อีสานเหนือเมืองหนองคายเป็นแห่งแรก เมืองที่มีชื่อเสียงผ้าทอฝ้ายจิดและมัดหมี่สีคราม

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,อุครธานี-ขอนแก่น-กาฬสินธุ์,ความหลากหลาย,ผ้าทอ,วิถีชีวิต,แม่น้ำโขง

ชนพรรณ ธานี 2540. ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมต่อการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม กรณีศึกษาบ้านชีทวน อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี ขอนแก่น:ภาควิชาพัฒนาสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ศึกษาผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคมและการเมืองต่อการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม : กรณีศึกษาบ้านชีทวน อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี ในด้านตำนานความเป็นมาของหมู่บ้าน ศิลปะโบราณ วัฒนธรรม ประเพณี การศึกษา การศาสนา การเมืองการปกครองของหมู่บ้าน การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองของหมู่บ้านและผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและการเมืองต่อการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,อุบลราชธานี,การอนุรักษ์,การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม,ผลกระทบ

ชนสิทธิ์ จันทรี 2537. รูปแบบผลิตภัณฑ์โลหะหล่อพื้นบ้านในภาคอีสาน กรณีศึกษาบ้านปะอาว อุบลราชธานี ขอนแก่น:คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

งานชิ้นนี้ศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบผลิตภัณฑ์โลหะพื้นบ้านในภาคอีสาน กรณีศึกษาบ้านปะอาว อุบลราชธานี พบว่า รูปแบบเครื่องทองเหลือง บ้านปะอาว เป็นเครื่องใช้ในวิถีชีวิตของคนอีสานในอดีต และยังคงใช้มาจนถึงปัจจุบัน รูปทรงมีลักษณะสมมาตรโดยใช้วิธีการผลิตด้วยกระบวนการกลึง มีรูปแบบต่างๆ คือ ขันหมากหรือเขี่ยนหมาก ผอบ เป็นต้น ซึ่งลวดลายบนทองเหลืองเป็นลวดลายที่เป็นมรดกตกทอดได้แรงบันดาลใจจากธรรมชาติแล้วนำมาประยุกต์ให้เป็นลวด

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,อุบลราชธานี,ผลิตภัณฑ์,รูปแบบ,โลหะหล่อพื้นบ้าน

วิระพงษ์ มีสถาน 2538. ตำนวนภาษาไทยถิ่นอีสาน (อุบลราชธานี) วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขา
วิจัย.

บรรณานิทัศน์: วิทยานิพนธ์เรื่อง ตำนวนภาษาไทยถิ่นอีสาน (อุบลราชธานี) เป็นการศึกษาถึงคำที่มักปรากฏร่วมกัน
จนเป็นกลุ่มคำ ซึ่งเรียกว่าสำนวน โดยที่สำนวนดังกล่าวมีการใช้กันอย่างแพร่หลายจนกลายเป็นรูปแบบของการ
ใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานอีกรูปแบบหนึ่ง ผลการศึกษาพบว่า สำนวนมีโครงสร้างทั้งอย่างทั้งวลีและอย่างประโยค มี
สำนวนอยู่ 3 ประเภท คือ สำนวนนาม สำนวนกริยา และสำนวนวิเศษณ์ ทำหน้าที่ได้อย่างคำ ส่วนความหมายของ
สำนวนพบว่า มีทั้งมีความหมายแปรเปลี่ยนไปจากคำเดิมทั้งหมดและที่ยังมีเค้าตามรูปคำเดิมอยู่บ้าง ที่มาของ
สำนวนพบว่า มีเค้าที่มา 7 ประการ และยังพบว่ามีความเหมือน คล้าย และแตกต่างจากสำนวนภาษาไทยถิ่น
กลางด้วย สำนวนภาษาไทยถิ่นอีสาน

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,อุบลราชธานี,ภาษาไทยถิ่นอีสาน,สำนวน,รูปแบบ

วาสนา บันทุปา 2540. ฟ็อนชวยมืออีสาน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาไทยคดีศึกษา) บัณฑิต
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาการฟ็อนชวยมืออีสานด้านองค์ประกอบการฟ็อนและขั้นตอนการแสดงการฟ็อน
โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสารและข้อมูลจากเอกสารและข้อมูลภาคสนามจากบ้านชะยุ จังหวัดอุบลราชธานี บ้าน
เป็อย จังหวัดศีรสะเกษ บ้านดงมะหรี จังหวัดยโสธร พบว่าฟ็อนชวยมือเป็นการฟ็อนที่พัฒนามาจากการฟ็อนกลอง
คู้มในสมัยโบราณ ซึ่งฟ็อนในงานบุญบั้งไฟและพบว่าเป็นการฟ็อนประกอบจังหวัดนคตรี คือ กลองคู้มและพวง
ฮาด ไม่มีการจับร้องประกอบ ผู้ฟ็อนส่วนใหญ่เป็นผู้ใหญ่ มีจำนวน ๘๐ คน ทำฟ็อนเป็นทำที่ง่ายประมาณ ๑๐ ทำ

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,อุบลราชธานี,ศีรสะเกษ,ยโสธร,การฟ็อนรำ

ปิยะศักดิ์ ปักโคทานัง 2540. ธรรมาสันสิงห์ วัดศรีนวลแสงสว่างอารมณ์ บ้านชีทวน ตำบลชีทวน อำเภอเมืองใน
จังหวัดอุบลราชธานี วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาไทยคดีศึกษา)บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษารูปแบบโครงสร้างและความหมายของบทบาทธรรมาสันสิงห์กับวิถีชีวิตชาวบ้าน
พบว่าธรรมาสันสิงห์สร้างระหว่างพ.ศ.2468-2470 โยความร่วมมือของชาวเวียดนามและชาวบ้านในท้องถิ่น
เพื่อให้เป็นสถาปัตยกรรมที่ใช้แสดงธรรมเทศนาในประเพณีบุญมหาชาติ รูปแบบและ โครงสร้างมีฐานปูนปั้นเป็น
รูปสิงห์รองรับเรือนธรรมาสันที่ก่อด้วยอิฐถือปูน มีการประดับตกแต่งฐานและตัวเรือนให้เป็นภาพจิตรกรรมแบบ
ผสม หลังคามีโครงสร้างเป็น ไม้ ศิลปะได้รับอิทธิพลจากจีนและเวียดนามผสมผสานกับท้องถิ่น

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,อุบลราชธานี,สถาปัตยกรรม,ธรรมาสัน

ชำนาญ บุญญาพุทธิพงศ์ 2546. เือนอีสาน วิถีชาวบ้านที่เลือนหาย วารสารสารวัฒนธรรม สำนักวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 9(3):10-12.

งานชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับเือนอีสานและวิถีชาวบ้านที่เลือนหาย พบว่า มีเือนอีสานสี่ห้าหลังริมทางหลวงอุบลราชธานี-พิบูลมังสาหาร ซึ่งเป็นถนนสายสำคัญเป็นปัจจัยที่นำความเจริญทางวัตถุทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบทางสถาปัตยกรรมชนบทแถบนี้แต่เือนเหล่านี้จะไม่สามารถเป็นตัวแทนสถาปัตยกรรมในท้องถิ่นอีสานได้ทั้งหมดแต่สามารถสูดคมกลิ่นไอของรูปแบบสถาปัตยกรรมเดิมๆจากภูมิปัญญาชาวบ้านจริงๆได้เป็นอย่างดี สามารถสื่อถึงความเป็นอยู่แบบเดิมๆ ส่วนได้ทุนมักจะทำกิจกรรมในช่วงกลางวัน บางส่วนถูกแบ่งไว้เลี้ยงสัตว์ เือนอีสานในอดีตไม่มีห้องน้ำในตัวในระยะหลังแสดงถึงการผสมผสานของความเก่าและใหม่ คือ ส่วนอาบน้ำที่เปิดโล่งดูขำๆน้ำบ่อและบ่อน้ำบาดาลและมีท่อประปาใช้ภาพสะท้อนความแตกต่างของยุคสมัยดูไม่

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,อุบลราชธานี,สถาปัตยกรรม,วิถีชีวิต,เือนอีสาน

ประพัฒน์ศิลป์ อินแก้ว 2546. สืบสานตำนานผ้าลายกาบบัวเป็นลายผ้า เอกลักษณ์เมืองดอกบัว

มติชนฉบับเทคโนโลยีชาวบ้าน. 15(312):107-108.

งานชิ้นนี้ ศึกษาประวัติความเป็นมาของผ้าลายกาบบัว ซึ่งถือเป็นผ้าประจำจังหวัดอุบลราชธานี ตามตำนานวรรณกรรมอีสานและประวัติเมืองอุบลที่ปรากฏให้เห็นเป็นหลักฐานคือ ความสวยงามเป็นเอกลักษณ์ของผ้าเมืองอุบล มีลวดลายเฉพาะตัวที่ไม่เหมือนใคร เมื่อปีพ.ศ.2543 จังหวัดอุบลราชธานีได้ริเริ่มดำเนิน โครงการสืบสานผ้าไทย สายใยเมืองอุบล "ผ้ากาบบัว" จึงมีเอกลักษณ์และได้มีการประกาศเมื่อวันที่ 25 เมษายน 2543 เป็นต้นมา ต่อมาเมื่อปีพ.ศ.2544 จังหวัดได้ประชาสัมพันธ์ให้องค์ภาครัฐและเอกชนแต่งกายด้วยผ้าไทย ผ้ากาบบัว สีสกลีบบัว ในวันอังคารของทุกสัปดาห์

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,อุบลราชธานี,หัตถกรรม,ผ้ากาบบัว

ปราณี อนุอัน 2546. ภูมิปัญญาไทยอีสานในวรรณกรรมของ คำพูน บุญทวี ศิลปินแห่งชาติ "ปราชญ์อีสาน"

วารสารศิลปวัฒนธรรม. 24(7):92-101.

งานชิ้นนี้ศึกษาภูมิปัญญาไทยอีสานในวรรณกรรมของคำพูน บุญทวีศิลปินแห่งชาติ "ปราชญ์อีสาน" คำพูน บุญทวีเป็นคนอีสาน เขาได้สะท้อนวิถีชีวิตของมนุษย์ในท้องถิ่นอีสานได้อย่างน่าสนใจ เนื้อหาที่เจานิยมเขียนและถนัดที่สุดคือ เนื้อหาที่เกี่ยวกับชนบทอีสาน ซึ่งคำพูนได้ถ่ายทอดความรู้ต่างๆของชาวอีสาน โดยเน้นจารีตประเพณี ค่านิยม ความเชื่อและการดำเนินชีวิต การทำมาหากิน เช่น ในเรื่องลูกอีสาน ซึ่งเป็นนวนิยายที่ได้รับรางวัลวรรณกรรมยอดเยี่ยมแห่งอาเซียนหรือรางวัลซีไรท์และทำให้คำพูน บุญทวี เป็นนักเขียนที่ได้รับรางวัลซีไรท์เป็นคนแรกของประเทศไทยและมีผลงานต่อมาอีกหลายเรื่องเช่น ข้ามาจากทุ่งกุลา

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,นวนิยาย,วรรณกรรม,ปราชญ์อีสาน คำพูน บุญทวี